

SEANCES DU JEUDI 13 OCTOBRE 1994 VERGADERINGEN VAN DONDERDAG 13 OKTOBER 1994

MATIN

SOMMAIRE:

EXCUSES:

Page 23.

COMMUNICATION:

Page 23.

Chambre des représentants.

ORDRE DES TRAVAUX:

Page 23.

PROPOSITIONS DE LOI (Discussion):

Proposition de loi modifiant les articles 318 et 320 du Code civil.

Discussion générale. — *Orateurs*: MM. Loones, rapporteur, Erdman, p. 23.

Discussion des articles:

Aux articles premier et 2: *Orateur*: M. Lallemand, p. 24.

Proposition de loi modifiant l'article 131, alinéa 2, du Code judiciaire.

Discussion générale. — *Orateur*: M. Vandenberghe, rapporteur, p. 25.

Discussion et vote de l'article unique, p. 25.

INTERPELLATIONS (Discussion):

Interpellation de M. Dufour au Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Affaires économiques sur « l'accès à la justice ».

Orateurs: MM. Dufour, Loones, M. Wathélet, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Affaires économiques, p. 25.

Ann. parl. Sénat de Belgique - Session ordinaire 1994-1995
 Parlem. Hand. Belgische Senaat - Gewone zitting 1994-1995

OCHTEND

INHOUDSOPGAVE:

VERONTSCHULDIGD:

Bladzijde 23.

MEDEDELING:

Bladzijde 23.

Kamer van volksvertegenwoordigers.

REGELING VAN DE WERKZAAMHEDEN:

Bladzijde 23.

VOORSTELLEN VAN WET (Beraadslaging):

Voorstel van wet tot wijziging van de artikelen 318 en 320 van het Burgerlijk Wetboek.

Algemene beraadslaging. — *Sprekers*: de heren Loones, rapporteur, Erdman, blz. 23.

Beraadslaging over de artikelen:

Bij de artikelen 1 en 2: *Spreker*: de heer Lallemand, blz. 24.

Voorstel van wet tot wijziging van artikel 131, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek.

Algemene beraadslaging. — *Spreker*: de heer Vandenberghe, rapporteur, blz. 25.

Beraadslaging en stemming over het enig artikel, blz. 25.

INTERPELLATIES (Bespreking):

Interpellatie van de heer Dufour tot de Vice-Eerste minister en minister van Justitie en Economische Zaken over « de toegankelijkheid van het gerecht ».

Sprekers: de heren Dufour, Loones, de heer Wathélet, Vice-Eerste minister en minister van Justitie en Economische Zaken, blz. 25.

Interpellation de M. Desmedt au Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Affaires économiques et au ministre de l'Intérieur et de la Fonction publique sur « la circulaire du 1er juillet 1994 relative aux conditions dans lesquelles l'officier de l'état civil peut refuser la célébration du mariage ».

Orateurs: M. Desmedt, M. Wathelet, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Affaires économiques, p. 28.

Interpellation de M. Vermeiren au ministre de la Défense nationale sur « les chamailleries au sein de l'état-major militaire et la poursuite des réformes à l'armée ».

Orateurs: M. Vermeiren, M. Delcroix, ministre de la Défense nationale, p. 31.

APRES-MIDI

SOMMAIRE:

EXCUSES:

Page 35.

COMMUNICATIONS:

Page 35.

1. Cour d'arbitrage.
2. Budgets administratifs.

COMPOSITION DE COMMISSIONS (Modifications):

Page 36.

QUESTIONS ORALES:

Question orale de M. De Croo au ministre des Affaires sociales sur « l'apurement des comptes courants des mutuelles ».

Orateurs: M. De Croo, Mme De Galan, ministre des Affaires sociales, p. 36.

Question orale de M. Desmedt au ministre de l'Intérieur et de la Fonction publique sur « le montant anormalement bas des jetons de présences imposé par le ministre de l'Intérieur pour les présidents, secrétaires et assesseurs des bureaux de vote et de dépouillement à l'occasion des élections communales ».

Orateurs: M. Desmedt, M. Vande Lanotte, ministre de l'Intérieur et de la Fonction publique, p. 37.

Question orale de M. Verreycken au ministre de l'Intérieur et de la Fonction publique sur « les problèmes survenus lors des opérations électorales du dimanche 9 octobre ».

Orateurs: M. Verreycken, M. Vande Lanotte, ministre de l'Intérieur et de la Fonction publique, p. 38.

Question orale de Mme Van der Wildt au ministre de l'Intérieur et de la Fonction publique sur « l'obligation de se présenter au bureau de vote et les temps d'attente pour les parents ayant de jeunes enfants, là où l'on vote par ordinateur ».

Orateurs: Mme Van der Wildt, M. Vande Lanotte, ministre de l'Intérieur et de la Fonction publique, p. 39.

Interpellatie van de heer Desmedt tot de Vice-Eerste minister en minister van Justitie en Economische Zaken en tot de minister van Binnenlandse Zaken en Ambtenarenzaken over « de omzendbrief van 1 juli 1994 betreffende de omstandigheden waarin de huwelijksvoltrekking door de ambtenaar van de burgerlijke stand geweigerd kan worden ».

Sprekers: de heer Desmedt, de heer Wathelet, Vice-Eerste minister en minister van Justitie en Economische Zaken, blz. 28.

Interpellatie van de heer Vermeiren tot de minister van Landsverdediging over « het geruzie binnen de militaire top en de verdere uitvoering van de legerhervormingen ».

Sprekers: de heer Vermeiren, de heer Delcroix, minister van Landsverdediging, blz. 31.

NAMIDDAG

INHOUDSOPGAVE:

VERONTSCHULDIGD:

Bladzijde 35.

MEDEDELINGEN:

Bladzijde 35.

1. Arbitragehof.
2. Administratieve begrotingen.

SAMENSTELLING VAN COMMISSIES (Wijzigingen):

Bladzijde 36.

MONDELINGE VRAGEN:

Mondelinge vraag van de heer De Croo aan de minister van Sociale Zaken over « de aanzuivering van de rekeningen-courant van de ziekenfondsen ».

Sprekers: de heer De Croo, mevrouw De Galan, minister van Sociale Zaken, blz. 36.

Mondelinge vraag van de heer Desmedt aan de minister van Binnenlandse Zaken en Ambtenarenzaken over « het abnormaal lage presentiegeld dat de minister van Binnenlandse Zaken heeft vastgesteld voor de voorzitters, secretarissen en bijzitters van de stembureaus en de stemopnemingsbureaus bij de gemeenteraadsverkiezingen ».

Sprekers: de heer Desmedt, de heer Vande Lanotte, minister van Binnenlandse Zaken en Ambtenarenzaken, blz. 37.

Mondelinge vraag van de heer Verreycken aan de minister van Binnenlandse Zaken en Ambtenarenzaken over « de problemen bij de kiesverrichtingen op zondag 9 oktober ».

Sprekers: de heer Verreycken, de heer Vande Lanotte, minister van Binnenlandse Zaken en Ambtenarenzaken, blz. 38.

Mondelinge vraag van mevrouw Van der Wildt aan de minister van Binnenlandse Zaken en Ambtenarenzaken over « de opkomstplicht en de wachttijden voor ouders met kleine kinderen bij het computerstemmen ».

Sprekers: mevrouw Van der Wildt, de heer Vande Lanotte, minister van Binnenlandse Zaken en Ambtenarenzaken, blz. 39.

Question orale de M. Vaes au ministre de l'Intérieur et de la Fonction publique sur « les discriminations de fait vis-à-vis des gens du voyage ».

Orateurs: M. Vaes, M. Vande Lanotte, ministre de l'Intérieur et de la Fonction publique, p. 39.

Question orale de M. Decléty au Vice-Premier ministre et ministre des Communications et des Entreprises publiques sur « le transport routier de marchandises et la perception d'un droit d'usage de certaines routes ».

Orateurs: M. Decléty, M. Santkin, ministre de l'Intégration sociale, de la Santé publique et de l'Environnement, p. 40.

Question orale de Mme Van Cleuvenbergen au Vice-Premier ministre et ministre des Communications et des Entreprises publiques sur « l'action 'SVP Facteur' ».

Orateurs: Mme Van Cleuvenbergen, M. Santkin, ministre de l'Intégration sociale, de la Santé publique et de l'Environnement, p. 41.

Question orale de M. Maertens au ministre des Petites et Moyennes Entreprises et de l'Agriculture et au ministre de l'Intégration sociale, de la Santé publique et de l'Environnement sur « la menace de refus de lait belge par les Pays-Bas en raison du taux trop élevé de dioxine ».

Orateurs: M. Maertens, M. Santkin, ministre de l'Intégration sociale, de la Santé publique et de l'Environnement, p. 42.

Question orale de M. Loones au Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Affaires économiques et au ministre de l'Intérieur et de la Fonction publique sur « une radioscopie négative du Commissariat général de la police judiciaire ».

Orateurs: M. Loones, M. Wathelet, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Affaires économiques, p. 43.

Question orale de Mme Mayence-Goossens au Premier ministre sur « les discordances d'interprétation relatives à une éventuelle reprise de la coopération belge avec le Rwanda ».

Orateurs: Mme Mayence-Goossens, M. Derycke, secrétaire d'Etat à la Coopération au Développement, p. 46 et p. 51.

ORDRE DES TRAVAUX:

Orateurs: M. De Croo, M. le Président, p. 37.

Orateur: M. le Président, p. 43.

PRESENTATION D'UNE LISTE DOUBLE DE CANDIDATS A UNE PLACE DE JUGE A LA COUR D'ARBITRAGE:

Page 44.

Résultat du scrutin, p. 46.

PROPOSITION DE LOI (Votes réservés):

Proposition de loi modifiant les articles 318 et 320 du Code civil, p. 45.

PROPOSITIONS DE LOI (Vote):

Proposition de loi modifiant les articles 318 et 320 du Code civil, p. 45.

Proposition de loi modifiant l'article 131, alinéa 2, du Code judiciaire, p. 45.

Mondelinge vraag van de heer Vaes aan de minister van Binnenlandse Zaken en Ambtenarenzaken over « de feitelijke discriminatie van nomaden ».

Sprekers: de heer Vaes, de heer Vande Lanotte, minister van Binnenlandse Zaken en Ambtenarenzaken, blz. 39.

Mondelinge vraag van de heer Decléty aan de Vice-Eerste minister en minister van Verkeerswezen en Overheidsbedrijven over « het vervoer van goederen over de weg en het heffen van tol op bepaalde wegen ».

Sprekers: de heer Decléty, de heer Santkin, minister van Maatschappelijke Integratie, Volksgezondheid en Leefmilieu, blz. 40.

Mondelinge vraag van mevrouw Van Cleuvenbergen aan de Vice-Eerste minister en minister van Verkeerswezen en Overheidsbedrijven over « de actie 'AUB Postbode' ».

Sprekers: mevrouw Van Cleuvenbergen, de heer Santkin, minister van Maatschappelijke Integratie, Volksgezondheid en Leefmilieu, blz. 41.

Mondelinge vraag van de heer Maertens aan de minister van de Kleine en Middelgrote Ondernemingen en Landbouw en aan de minister van Maatschappelijke Integratie, Volksgezondheid en Leefmilieu over « de dreigende weigering van Belgische melk door Nederland wegens het te hoge dioxine-gehalte ».

Sprekers: de heer Maertens, de heer Santkin, minister van Maatschappelijke Integratie, Volksgezondheid en Leefmilieu, blz. 42.

Mondelinge vraag van de heer Loones aan de Vice-Eerste minister en minister van Justitie en Economische Zaken en aan de minister van Binnenlandse Zaken en Ambtenarenzaken over « een vernietigende doorlichting van het Commissariaat-generaal van de gerechtelijke politie ».

Sprekers: de heer Loones, de heer Wathelet, Vice-Eerste minister en minister van Justitie en Economische Zaken, blz. 43.

Mondelinge vraag van mevrouw Mayence-Goossens aan de Eerste minister over « de uiteenlopende verklaringen in verband met een eventuele hervatting van de Belgische samenwerking met Ruanda ».

Sprekers: mevrouw Mayence-Goossens, de heer Derycke, staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking, blz. 46 en blz. 51.

REGELING VAN DE WERKZAAMHEDEN:

Sprekers: de heer De Croo, de Voorzitter, blz. 37.

Spreker: de Voorzitter, blz. 43.

VOORDRACHT VAN EEN DUBBELTAL VAN KANDIDATEN VOOR EEN AMBT VAN RECHTER IN HET ARBITRAGEHOF:

Bladzijde 44.

Uitslag van de geheime stemming, blz. 46.

VOORSTEL VAN WET (Aangehouden stemmingen):

Voorstel van wet tot wijziging van de artikelen 318 en 320 van het Burgerlijk Wetboek, blz. 45.

VOORSTELLEN VAN WET (Stemming):

Voorstel van wet tot wijziging van de artikelen 318 en 320 van het Burgerlijk Wetboek, blz. 45.

Voorstel van wet tot wijziging van artikel 131, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, blz. 45.

INTERPELLATIONS (Discussion):

Interpellation de M. Pataer au Premier ministre, au Vice-Premier ministre et ministre des Affaires étrangères et au secrétaire d'Etat à la Coopération au Développement sur «la politique belge à l'égard du Rwanda».

Interpellation de M. Bougard au Premier ministre, au Vice-Premier ministre et ministre des Affaires étrangères et au secrétaire d'Etat à la Coopération au Développement sur «la politique belge à l'égard du Rwanda».

Orateurs: MM. Pataer, Bougard, Mmes Maes, Mayence-Goossens, M. Dierickx, M. Derycke, secrétaire d'Etat à la Coopération au Développement, p. 46.

Interpellation de M. Cuyvers au ministre des Petites et Moyennes Entreprises et de l'Agriculture sur «la nécessité d'adapter les obstacles de pont pour poules dans le but de chevaux à Waregem».

Orateurs: M. Cuyvers, M. Bourgeois, ministre des Petites et Moyennes Entreprises et de l'Agriculture, p. 54.

Interpellation de M. Cuyvers au ministre des Petites et Moyennes Entreprises et de l'Agriculture sur «la nécessité de supprimer les batteries de pont pour poules dans le but d'améliorer le bien-être des animaux».

Orateurs: M. Cuyvers, M. Bourgeois, ministre des Petites et Moyennes Entreprises et de l'Agriculture, p. 56.

Interpellation de M. Cuyvers au ministre de l'Intégration sociale, de la Santé publique et de l'Environnement sur «les mesures à prendre pour réduire les quantités de toluène, benzène et xylène».

Orateurs: M. Cuyvers, M. Santkin, ministre de l'Intégration sociale, de la Santé publique et de l'Environnement, p. 58.

INTERPELLATIONS (Demandes):

Page 60.

M. Dufour au Premier ministre sur «l'accroissement inquiétant de la pauvreté d'une grande partie de la population et le manque d'un plan global contre la pauvreté dans la déclaration du Gouvernement du 20 septembre 1994».

M. Cuyvers au ministre des Petites et Moyennes Entreprises et de l'Agriculture sur «le comité d'experts pour l'agrément des parcs zoologiques».

INTERPELLATIES (Bespreking):

Interpellatie van de heer Pataer tot de Eerste minister, tot de Vice-Eerste minister en minister van Buitenlandse Zaken en tot de staatssecretaris voor Ontwikkelings-samenwerking over «het Belgisch beleid t.a.v. Ruanda».

Interpellatie van de heer Bougard tot de Eerste minister, tot de Vice-Eerste minister en minister van Buitenlandse Zaken en tot de staatssecretaris voor Ontwikkelings-samenwerking over «het Belgisch beleid t.a.v. Ruanda».

Sprekers: de heren Pataer, Bougard, de dames Maes, Mayence-Goossens, de heer Dierickx, de heer Derycke, staatssecretaris voor Ontwikkelings-samenwerking, blz. 46.

Interpellatie van de heer Cuyvers tot de minister van de Kleine en Middelgrote Ondernemingen en Landbouw over «de noodzakelijke aanpassing van de hindernissen van de omlopen van Waregem Koerse».

Sprekers: de heer Cuyvers, de heer Bourgeois, minister van de Kleine en Middelgrote Ondernemingen en Landbouw, blz. 54.

Interpellatie van de heer Cuyvers tot de minister van de Kleine en Middelgrote Ondernemingen en Landbouw over «de noodzakelijke verdwijning van de legbatterijen voor kippen in het kader van de verbetering van het welzijn der dieren».

Sprekers: de heer Cuyvers, de heer Bourgeois, minister van de Kleine en Middelgrote Ondernemingen en Landbouw, blz. 56.

Interpellatie van de heer Cuyvers tot de minister van Maatschappelijke Integratie, Volksgezondheid en Leefmilieu over «maatregelen om de hoeveelheid toluen, benzeen en xyleen terug te dringen».

Sprekers: de heer Cuyvers, de heer Santkin, minister van Maatschappelijke Integratie, Volksgezondheid en Leefmilieu, blz. 58.

INTERPELLATIES (Verzoeken):

Bladzijde 60.

De heer Dufour tot de Eerste minister over «de onrustwekkende stijging van de armoede bij een groot deel van de bevolking en het ontbreken van een algemeen plan ter bestrijding van de armoede in de regeringsverklaring van 20 september 1994».

De heer Cuyvers tot de minister van de Kleine en Middelgrote Ondernemingen en Landbouw over «het comité van deskundigen voor de erkenning van de dierenentuinen».

SEANCE DU MATIN — OCHTENDVERGADERING

PRESIDENCE DE M. MOUTON, PREMIER VICE-PRESIDENT
VOORZITTERSCHAP VAN DE HEER MOUTON, EERSTE ONDERVOORZITTER

Le procès-verbal de la dernière séance est déposé sur le bureau.
De notulen van de jongste vergadering worden ter tafel gelegd.

La séance est ouverte à 10 h 5 m.
De vergadering wordt geopend om 10 h 5 m.

EXCUSES — VERONTSCHULDIGD

MM. Baudson, Boël, Vandermeulen, pour d'autres devoirs; Mme Buyle, MM. Suykerbuyk, Ulburghs, Weyts, à l'étranger; Anthuenis, Appeltans et Desutter, malades, demandent d'excuser leur absence à la réunion de ce jour.

Afwezig met bericht van verhindering: de heren Baudson, Boël, Vandermeulen, wegens andere plichten; mevrouw Buyle, de heren Suykerbuyk, Ulburghs, Weyts, in het buitenland; Anthuenis, Appeltans en Desutter, ziek.

— Pris pour information.

Voor kennisgeving aangenomen.

MEDEDELING

Kamer van volksvertegenwoordigers

COMMUNICATION

Chambre des représentants

De Voorzitter. — Bij boodschap van 11 oktober 1994 heeft de Kamer van volksvertegenwoordigers aan de Senaat laten weten dat zij zich ter vergadering van die dag geconstitueerd heeft.

Par message du 11 octobre 1994, la Chambre des représentants a fait connaître au Sénat qu'elle s'est constituée en sa séance de ce jour.

— Voor kennisgeving aangenomen.

Pris pour notification.

ORDRE DES TRAVAUX

REGELING VAN DE WERKZAAMHEDEN

M. le Président. — Mesdames, messieurs, je vous propose d'ajouter à notre ordre du jour de ce matin la proposition de loi modifiant l'article 131, alinéa 2, du Code judiciaire.

Ik stel voor aan onze dagorde van deze voormiddag het voorstel van wet tot wijziging van artikel 131, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, toe te voegen.

Le Sénat est-il d'accord sur cette proposition?

Is de Senaat het hiermee eens? (*Instemming.*)

VOORSTEL VAN WET TOT WIJZIGING VAN DE ARTIKELN 318 EN 320 VAN HET BURGERLIJK WETBOEK

Algemene beraadslaging en bespreking van de artikelen

PROPOSITION DE LOI MODIFIANT LES ARTICLES 318 ET 320 DU CODE CIVIL

Discussion générale et examen des articles

De Voorzitter. — Wij vatten de bespreking aan van het voorstel van wet tot wijziging van de artikelen 318 en 320 van het Burgerlijk Wetboek.

Nous abordons l'examen de la proposition de loi modifiant les articles 318 et 320 du Code civil.

De algemene beraadslaging is geopend.

La discussion générale est ouverte.

Het woord is aan de rapporteur.

De heer Loones (VU), rapporteur. — Mijnheer de Voorzitter, het voorstel dat werd ingediend door de heer Erdman strekt ertoe de nieuwe procedure van echtscheiding te coördineren met de bestaande procedures van ontkenning van vaderschap en erkenning van een kind door een andere man dan de echtgenoot. De wet van 30 juni 1994 bracht, met ingang van 1 oktober, een aantal wijzigingen aan in de echtscheidingsprocedure. Zo valt in de procedure echtscheiding op grond van feiten het proces-verbaal van niet-verzoening weg, dat was ingeschreven in het oude artikel 1258 van het Gerechtelijk Wetboek.

De datum van dit proces-verbaal van niet-verzoening was echter het dwingende referentiepunt in de procedure ontkenning van vaderschap, bepaald in het artikel 318, paragraaf 3, van het Burgerlijk Wetboek. Het voorliggend voorstel biedt een oplossing, door als referentiepunt de inleidingszitting van de nieuwe echtscheidingsprocedure te nemen. Hetzelfde gebeurt voor de vordering tot erkenning van een kind door een andere man dan de echtgenoot, in de procedure geregeld door artikel 320, 2°, van het Burgerlijk Wetboek.

Aangezien de twee procedures in de toekomst nog betrekking kunnen hebben op de echtscheidingsprocedures afgehandeld onder de oude wetgeving, was het nodig in overgangsbepalingen te voorzien. Deze overgangsbepalingen zijn belangrijk, omdat de betreffende procedures niet gebonden zijn aan de leeftijd van het te ontkennen of te erkennen kind. Ook in de toekomst kunnen dus nog procedures worden ingesteld die verwijzen naar de vroegere

wetgeving. Daarom wordt voorgesteld om de regeling van de oude wetgeving in extenso op te nemen in de overgangsregeling bij de nieuwe wetgeving.

In de commissie voor de Justitie werd daarover uitgebreid, en zelfs met een zekere vinnigheid, gediscussieerd. Sommigen betitelen het resultaat van dat debat als *de la légistique compostée* wat we kunnen vertalen door «vercomposteerde wetgeving».

Tenslotte dringt de indiener, en met hem de voltallige commissie voor de Justitie, zeer sterk aan op een grondig nazicht wat betreft de coördinatie en conformiteit van de nieuwe teksten met allerlei bestaande procedureregelingen. Dat zou bijvoorbeeld kunnen gebeuren door de Raad van State.

Mijnheer de Voorzitter, sta mij toe ook enkele persoonlijke bedenkingen te formuleren.

In de eerste plaats wens ik mijn waardering uit te drukken voor de indiener van het voorstel, de heer Erdman, die deze lacune in de wetgeving heeft ontdekt.

In de tweede plaats meen ik dat wij ons nog moeten buigen over de formulering van de overgangsbepaling. In de inleidende zin wordt namelijk verwezen naar de procedure echtscheiding wegens bepaalde feiten en verder spreekt men over artikel 1289 van het Gerechtelijk Wetboek dat handelt over echtscheiding met onderlinge toestemming. De tekst kan worden verbeterd door de drie woorden «wegens bepaalde feiten» te doen vervallen. In die zin gewijzigd zal de tekst vermoedelijk ook door de Kamer van volksvertegenwoordigers worden goedgekeurd. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Erdman.

De heer Erdman (SP). — Mijnheer de Voorzitter, ik dank de rapporteur voor zijn uiteenzetting. Ik kan mij akkoord verklaren met de suggestie die hij heeft geformuleerd. Ze verandert niets aan de draagwijdte van de overgangsbepaling. Ze voorkomt in ieder geval dat sommige «analysten» zich gaan afvragen waarom in de inleiding verwezen wordt naar de echtscheiding wegens bepaalde feiten en verder in de tekst naar artikel 1289 dat betrekking heeft op de echtscheiding met onderlinge toestemming.

Mijnheer de Voorzitter, ik zal samen met de rapporteur een amendement indienen ten einde de woorden «wegens bepaalde feiten», opgenomen in de twee overgangsbepalingen, te schrappen.

M. le Président. — Plus personne ne demandant la parole dans la discussion générale, je la déclare close, et nous passons à l'examen des articles de la proposition de loi.

Daar niemand meer het woord vraagt in de algemene beraadslaging verklaar ik ze voor gesloten en bespreken wij de artikelen van het voorstel van wet.

De artikelen luiden:

Artikel 1. Artikel 318, § 3, eerste lid, 1°, van het Burgerlijk Wetboek wordt vervangen als volgt:

«1° Wanneer het kind geboren is meer dan 300 dagen na de inleidingszitting bedoeld in artikel 1258 van het Gerechtelijk Wetboek en geen proces-verbaal van verzoening is opgemaakt, of na de verklaring bedoeld in artikel 1289 van hetzelfde wetboek en minder dan 180 dagen na de definitieve afwijzing van de vordering of na de verzoening van de echtgenoten;»

Overgangsbepaling

Indien de vordering bedoeld in artikel 318, § 3, eerste lid, 1°, verband houdt met een echtscheiding wegens bepaalde feiten ingeleid vóór 1 oktober 1994, dan wordt zij overeenkomstig artikel 45, § 1, van de wet van 30 juni 1994 gegrond verklaard wanneer het kind geboren is meer dan 300 dagen na het proces-verbaal van niet-verzoening, of na de verklaring bedoeld in artikel 1289 van het Gerechtelijk Wetboek en minder dan 180 dagen na de definitieve afwijzing van de vordering of na de verzoening van de echtgenoten.

Article 1er. L'article 318, § 3, alinéa premier, 1°, du Code civil, est remplacé comme suit:

«1° Lorsque l'enfant est né plus de 300 jours après l'audience d'introduction visée à l'article 1258 du Code judiciaire et qu'un procès-verbal de conciliation n'a pas été établi, ou après la déclaration prévue à l'article 1289 du même code et moins de 180 jours après le rejet définitif de la demande ou après la réconciliation des époux;»

Disposition transitoire

Si la demande visée à l'article 318, § 3, alinéa premier, 1°, se réfère à une procédure de divorce pour cause déterminée intentée avant le 1er octobre 1994, elle est, conformément à l'article 45, § 1er, de la loi du 30 juin 1994, déclarée fondée lorsque l'enfant est né plus de 300 jours après le procès-verbal de non-conciliation ou après la déclaration visée à l'article 1289 du Code judiciaire, et moins de 180 jours après le rejet définitif de la demande ou après la réconciliation des époux.

Art. 2. Artikel 320, 2°, van het Burgerlijk Wetboek wordt vervangen als volgt:

«2° Ingeval het kind geboren is meer dan 300 dagen na de inleidingszitting bedoeld in artikel 1258 van het Gerechtelijk Wetboek en geen proces-verbaal van verzoening is opgemaakt, of na de beschikking van de voorzitter zetelend in kort geding, waarbij de echtgenoten gemachtigd worden een afzonderlijke verblijfplaats te betrekken, of na de verklaring bedoeld in artikel 1289 van hetzelfde wetboek en minder dan 180 dagen na de definitieve afwijzing van de eis of na de verzoening;»

Overgangsbepaling

Wanneer de vordering bedoeld in artikel 320, 2°, verband houdt met een echtscheiding wegens bepaalde feiten ingeleid vóór 1 oktober 1994, kan het kind, overeenkomstig artikel 45, § 1, van de wet van 30 juni 1994, worden erkend indien het geboren is meer dan 300 dagen na het proces-verbaal van niet-verzoening of na de beschikking van de voorzitter zetelend in kort geding, waarbij de echtgenoten gemachtigd worden een afzonderlijke verblijfplaats te betrekken, of na de verklaring bedoeld in artikel 1289 van hetzelfde wetboek en minder dan 180 dagen na de definitieve afwijzing van de eis of na de verzoening.

Art. 2. L'article 320, 2°, du Code civil, est remplacé comme suit:

«2° S'il est né plus de 300 jours après l'audience d'introduction visée à l'article 1258 du Code judiciaire, qu'un procès-verbal de conciliation n'a pas été établi, ou après l'ordonnance du président siégeant en référé et autorisant les époux à résider séparément, ou après la déclaration prévue à l'article 1289 du même code, et moins de 180 jours après le rejet définitif de la demande ou après la réconciliation;»

Disposition transitoire

Lorsque la demande visée à l'article 320, 2°, se réfère à une procédure de divorce pour cause déterminée intentée avant le 1er octobre 1994, l'enfant peut, conformément à l'article 45, § 1er, de la loi du 30 juin 1994, être reconnu s'il est né plus de 300 jours après le procès-verbal de non-conciliation ou après l'ordonnance du président siégeant en référé, autorisant les époux à résider séparément, ou après la déclaration prévue à l'article 1289 du même code et moins de 180 jours après le rejet définitif de la demande ou après la réconciliation.

De heren Erdman en Loones stellen het volgende amendement voor:

«In de overgangsbepaling telkens de woorden «wegens bepaalde feiten» te doen vervallen.»

«Dans la disposition transitoire, supprimer chaque fois les mots «pour cause déterminée.»

Wordt dit amendement gesteund? (*Talrijke leden staan op.*)

Aangezien het amendement reglementair wordt gesteund, maakt het deel uit van de bespreking.

La parole est à M. Lallemand.

M. Lallemand (PS). — Monsieur le Président, cette suggestion est, à mon sens, excellente. L'amendement devrait dès lors être approuvé car il simplifie et clarifie le texte.

J'ajouterai à titre personnel un commentaire concernant la disposition transitoire. Celle-ci stipule que si la demande se réfère à une procédure intentée avant le 1er octobre 1994, elle est, «conformément à l'article 45, paragraphe premier, de la loi du 30 juin 1994, déclarée fondée».

En réalité, la solution proposée par cette disposition résulte du fait que la nouvelle loi est déclarée non applicable aux situations antérieures. La portée de la mention «conformément à» doit être bien comprise. En fait, l'article 45, paragraphe premier, n'a rien à voir avec le fondement d'une demande en désaveu de paternité. La citation entend simplement rappeler que la nouvelle loi ne s'applique pas aux procédures intentées antérieurement au 1er octobre 1994. A mon sens, elle est, en vérité, superfétatoire.

M. le Président. — Le vote sur l'amendement et le vote sur les articles 1er et 2 sont réservés.

De stemming over het amendement en de stemming over artikelen 1 en 2 worden aangehouden.

Il sera procédé ultérieurement au vote sur l'ensemble de la proposition de loi.

We stemmen later over het voorstel van wet in zijn geheel.

VOORSTEL VAN WET TOT WIJZIGING VAN ARTIKEL 131, TWEEDE LID, VAN HET GERECHTELIJK WETBOEK

Beraadslaging en stemming over het enig artikel

PROPOSITION DE LOI MODIFIANT L'ARTICLE 131, ALINEA 2, DU CODE JUDICIAIRE

Discussion et vote de l'article unique

De Voorzitter. — Wij vatten de bespreking aan van het voorstel van wet tot wijziging van artikel 131, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek.

Nous abordons l'examen de la proposition de loi modifiant l'article 131, alinéa 2, du Code judiciaire.

De algemene beraadslaging is geopend.

La discussion générale est ouverte.

Het woord is aan de rapporteur.

De heer Vandenberghe (CVP), rapporteur. — Mijnheer de Voorzitter, de commissie voor de Justitie heeft gisteren een onderzoek gewijd aan het voorstel van wet tot wijziging van artikel 131, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek.

Het voorstel van wet strekt ertoe het aantal leden van de verenigde kamers van het Hof van cassatie — momenteel ten minste zeventien — terug te brengen tot ten minste elf.

Artikel 147 van de Grondwet bepaalt: «Er bestaat een Hof van cassatie voor geheel België. Dit hof treedt niet in de beoordeling van de zaken zelf, behalve bij het berechten van ministers en leden van de Gemeenschaps- en Gewestregeringen.»

De artikelen 128 tot 131 van het Gerechtelijk Wetboek bepalen dat de arresten van het Hof van cassatie slechts kunnen worden uitgesproken met vijf raadsheren, de voorzitter daarbij inbegrepen. Wanneer de eerste voorzitter, nadat hij het advies van de raadsheren-verslaggever en van de procureur-generaal heeft ingewonnen, oordeelt dat een zaak in voltallige zitting moet worden behandeld, vergadert de kamer met negen raadsleden, de voorzitter daarbij inbegrepen.

Artikel 131, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat in alle gevallen waarin het hof met verenigde kamers moet vergaderen, dit gebeurt met een oneven aantal en ten minste zeventien leden. Beschuldigingen tegen ministers, aangenomen ter

uitvoering van artikel 103, het oude artikel 9, van de Grondwet dienen te worden berecht door de verenigde kamers van het Hof van cassatie.

Vandaag telt het voltallige Hof van cassatie zesentwintig leden, de eerste voorzitter daarbij inbegrepen. Onderhavig voorstel wil de samenstelling van het Hof van cassatie wijzigen wanneer het in verenigde kamers vergadert, zodat het in dat geval nog slechts ten minste elf leden moet tellen.

De vermindering van het aantal leden heeft tot doel het hof de mogelijkheid te bieden zonder moeilijkheden in verenigde kamers te vergaderen. Het is immers mogelijk dat één of meer magistraten hun ambt niet langer uitoefenen, maar nog niet zijn vervangen.

Bovendien heeft een ieder krachtens artikel 6 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak door een onafhankelijke en onpartijdige gerechtelijke instantie. Het is dus mogelijk dat sommige magistraten, die voorheen reeds van bepaalde aspecten van een zaak kennis hebben genomen, haar niet meer kunnen behandelen, omdat de rechter onpartijdig moet zijn. In dit geval kan de toepassing van het bestaande artikel 131, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek moeilijk worden.

Het voorstel werd kort besproken in de commissie. Op een bepaald ogenblik werd gediscussieerd over de vraag of het onderscheid tussen de vergadering in voltallige zitting met negen raadsleden en de vergadering in verenigde kamers met elf raadsleden nog wel relevant is. Uiteindelijk was de commissie eenparig van oordeel dat de wijziging noodzakelijk was, aangezien ook het Hof van cassatie wenst dat het aantal tot elf raadsleden wordt teruggebracht. De commissie heeft dan ook eenparig de wijziging goedgekeurd. (*Applaus.*)

M. le Président. — Plus personne ne demandant la parole dans la discussion générale, je la déclare close.

Daar niemand meer het woord vraagt in de algemene beraadslaging verklaar ik ze voor gesloten.

L'article unique de la proposition de loi est ainsi rédigé:

Article unique. Dans l'article 131, alinéa 2, du Code judiciaire, les mots «dix-sept membres au moins» sont remplacés par les mots «onze membres au moins».

Enig artikel. In artikel 131, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek worden de woorden «ten minste zeventien leden» vervangen door de woorden «ten minste elf leden».

— Adopté.

Aangenomen.

M. le Président. — Il sera procédé ultérieurement au vote sur l'ensemble de la proposition de loi.

We stemmen later over het voorstel van wet in zijn geheel.

INTERPELLATION DE M. DUFOUR AU VICE-PREMIER MINISTRE ET MINISTRE DE LA JUSTICE ET DES AFFAIRES ECONOMIQUES SUR «L'ACCES A LA JUSTICE»

INTERPELLATIE VAN DE HEER DUFOUR TOT DE VICE-EERSTE MINISTER EN MINISTER VAN JUSTITIE EN ECONOMISCHE ZAKEN OVER «DE TOEGANKELIJKHEID VAN HET GERECHT»

M. le Président. — L'ordre du jour appelle l'interpellation de M. Dufour au Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Affaires économiques sur «l'accès à la justice».

La parole est à l'interpellateur.

M. Dufour (Ecolo). — Monsieur le Président, le Centre de droit de consommation de Louvain-la-Neuve a organisé récemment un colloque dont le thème était «l'accès à la justice pour le consommateur». Ce colloque nous a appris que peu de changements sont intervenus depuis vingt ans dans ce domaine.

Ainsi, la Justice est plus chère qu'auparavant, elle est également plus lente, et l'avocat est de plus en plus inaccessible. Le paradoxe est que, dans le même temps, une série d'initiatives nouvelles sont apparues, tant publiques que privées — que ce soit du côté de l'Ordre national des avocats, des associations de consommateurs, des services juridiques d'aides de toutes sortes — dans le souci d'améliorer les rapports entre les consommateurs et la Justice.

C'est bien là que les problèmes surgissent. En effet, depuis un certain nombre d'années, les personnes qui devaient avoir recours à un avocat pro Deo étaient généralement des marginaux recevant moins de vingt mille francs par mois. Or, actuellement, une deuxième couche de la population doit affronter les difficultés d'accès à la Justice, c'est le monde de la précarité. Il s'agit de personnes dont les revenus sont situés entre vingt et trente mille francs, comme certains petits commerçants, pensionnés ou autres. Il est donc urgent de résoudre ce problème.

Vous savez combien les gens sont peu au courant des méandres de la Justice et combien ils ressentent la lourdeur de cet appareil auquel la plupart ne sont pas habitués. La dispersion de tous ces services n'a fait qu'accentuer le malaise du consommateur : à qui dois-je m'adresser ? Quel est l'organisme le plus adéquat ? Est-ce que je serai entendu ?

Les droits fondamentaux du consommateur existent pourtant ! Parmi les principaux, citons le droit à l'éducation, à la protection de ses intérêts économiques et à obtenir réparation en cas de préjudice.

Ce qui est nouveau en Belgique, c'est l'application au secteur social de la réflexion élaborée à partir du droit de la consommation. Pour l'usager, la question est de savoir comment participer aux décisions qui le regardent, mais aussi de faire valoir ses droits dans le domaine de l'aide juridique.

Vaste programme, j'en conviens, d'autant plus difficile à cerner que les écueils pour rendre une véritable justice sont non seulement liés à la complexité de certains dossiers mais également à la nature même d'un système judiciaire de plus en plus compliqué.

Le choix d'un avocat est pourtant primordial. Or, les problèmes liés au social concernent souvent des consommateurs dont les moyens financiers sont déjà limités et qui recevront donc un avocat commis d'office pour les défendre, c'est ce qu'on appelle un pro Deo. Toutefois, a-t-on souligné dans ce colloque, ces avocats ne doivent pas devenir les cobayes des justiciables sans le sou. Certains se sont demandé quel sens a encore leur travail lorsqu'on connaît l'énorme problème de l'arriéré judiciaire. Les dossiers en attente — je crois d'ailleurs que Mme Bertrand, entre autres, a déjà interpellé votre cabinet à ce sujet — sont de plus en plus nombreux et certains justiciables patientent plusieurs années avant de se faire rendre justice.

En matière de droit du consommateur, il faudrait aussi mieux faire connaître les services formels ou informels existants et donc, mieux faire passer l'information.

Certains participants au colloque ont préconisé une plus grande souplesse dans la gestion de certains dossiers qui pourraient de ce fait être réglés hors du contexte judiciaire. Voici une idée nouvelle qui demandera, elle aussi, beaucoup de rigueur dans les systèmes de conciliation à mettre en place.

C'est pourquoi un certain nombre de questions se posent. Quelles mesures avez-vous prises depuis votre installation, monsieur le Vice-Premier ministre, pour rendre l'accès à la justice moins onéreux ? Je pense à un soutien plus actif des ASBL et des organisations d'aide et de consultation juridique. Faute de recourir au monde associatif, on se retrouvera devant la même impossibilité d'information. Une plus large publicité officielle en matière d'honoraires demandés par les avocats et les experts permettrait d'éviter certains abus. On pourrait également développer, par le biais des administrations, l'information relative au recours aux bureaux de consultation et de défense pro Deo, tout en améliorant ce système de défense pour les citoyens et les détenus, notamment en adaptant la limite des revenus des demandeurs. En effet, actuellement à moins de ne percevoir que le minimex, bien des personnes sont encore exclues du système pro Deo.

Autres questions : quel est l'organisme le plus adéquat pour aider le consommateur ? Pensez-vous regrouper tous ces services et avec quels moyens financiers ?

Par ailleurs, si la valorisation du travail des magistrats tarde encore et si des procédures de conciliation préalable ne sont pas développées pour éviter les recours à la justice, il est clair que la durée des procédures sera allongée entraînant un surcoût dans le chef des personnes défavorisées ou en situation précaire. Quelles mesures envisagez-vous pour mieux faire valoir les droits sociaux et l'aide juridique en ce domaine ? Quelle aide envisagez-vous pour le choix d'un avocat ? Que proposez-vous comme campagne d'informations visant les services existants ? Ne serait-il pas utile de publier régulièrement, par exemple dans les journaux toutes boîtes, ou de diffuser par le biais des télévisions locales des informations relatives à l'accès à la justice et aux procédures ? Une éducation permanente à pouvoir se défendre doit être organisée. *(Applaudissements.)*

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Loones.

De heer Loones (VU). — Mijnheer de Voorzitter, ik wil mij principieel aansluiten bij deze interpellatie die toch een heel ruim onderwerp betreft, mede op grond van een gebeuren dat ik onlangs op dit vlak heb meegemaakt. Het is inderdaad ongewoon dat magistraten zich richten tot politici. Alle parlementsleden van Oost- en West-Vlaanderen werden enkele weken geleden door het magistratenkorps van het rechtsgebied Gent, zowel van de rechtbanken als van het Hof van justitie, uitgenodigd om de visu vast te stellen in welke omstandigheden de magistraten moeten werken.

Deze interpellatie verwijst naar wettelijke regelingen. Ongetwijfeld zullen wij op dat vlak moeten verderwerken.

De inrichting en de infrastructuur van de rechtbanken behoren echter tot de bevoegdheid van de minister van Justitie. Zij kunnen worden verbeterd door louter budgettaire maatregelen.

Ik heb vastgesteld dat de telefoon van een eerste substituut het niet doet en dat zij moet werken in een lokaal zonder uitzicht. In sommige lokalen loopt de temperatuur al vlug op tot 40 en zelfs 45 graden. Dat kan toch niet.

Ik weet dat de situatie in Gent complex is en dat men geen oplossing bij de hand heeft, maar er zijn toch bepaalde zaken die onmiddellijk kunnen worden geregeld.

Mijnheer de Vice-Eerste minister, u bent sinds 1989 minister van Justitie en u bekleedt in uw partij en in de Regering een heel belangrijke functie. Dat moet u toelaten op dit vlak iets te forceren. Deze problemen komen in elke begrotingsbespreking aan de orde. Ook in het debat vorig jaar over de crisissituatie in Justitie werd erop gewezen.

Het is nu echt nodig het vertrouwen van de rechtsonderhorigen te herstellen. Onze fractie staat in ieder geval aan uw zijde als u maatregelen in die zin neemt.

M. le Président. — La parole est à M. Wathélet, Vice-Premier ministre.

M. Wathélet, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Affaires économiques. — Monsieur le Président, je commencerai par répondre brièvement à la question de M. Loones, sans rapport direct avec celle de M. Dufour, et qui concerne les bâtiments judiciaires à Gand.

L'adoption d'une solution définitive en matière de construction dans cette ville, monsieur Loones, a toujours été — c'est un problème important — l'absence de consensus sur place. Les dossiers de Liège, Mons et Tongres ont pu être débloqués dès que la Commission des bâtiments judiciaires s'est accordée sur une solution. Il est clair que si tout est régulièrement remis en cause, que ce soit à l'échelon de la magistrature, du barreau dans son ensemble ou partiellement, nul consensus n'est possible. De plus, je puis difficilement imposer une solution qui sera combattue sur place et utilisée comme prétexte par la Régie des Bâtiments pour ne pas octroyer les moyens budgétaires nécessaires.

Le budget dont vous parlez, monsieur Loones, ne relève pas de ma compétence, mais de celle du ministre chargé de l'Infrastructure.

Par ailleurs, dans les cas où des accords sur les bâtiments judiciaires ont pu être pris, il a été possible d'inscrire des crédits dans le plan pluriannuel. Comme aucun projet n'a été défini pour

Gand, je n'ai pu inscrire que des crédits de location, créant ainsi une solution transitoire. Ces crédits sont aujourd'hui insuffisants pour couvrir les frais de location des bâtiments qui sont actuellement nécessaires à Gand, et ce pour toute une série de raisons, notamment d'offre et de demande immobilières.

Cela dit, bien avant le 1er janvier 1995, de manière à ce que la formule retenue soit opérationnelle à cette date, je devrai adopter la solution transitoire, à savoir la prise en location. Tant mieux si un accord général est obtenu. A défaut, une décision devra être prise même si certains risquent de ne pas en être satisfaits.

Quant à la solution définitive, j'espère qu'elle pourra être trouvée sur place. Si le ministre l'impose, on lui reprochera d'être un dictateur et de méconnaître le terrain. Cette solution définitive prendra du temps car elle impliquera nécessairement des constructions. De nombreuses questions se posent à cet égard : l'implantation doit-elle avoir lieu dans la ville ? Une seule implantation est-elle souhaitée ? Etc.

En conclusion, il est impératif de conclure un accord sur la solution définitive. Quant à la solution provisoire, je trancherai personnellement, le tribunal de police devant être opérationnel pour le 1er janvier 1995 en fonction de la nouvelle loi.

J'en viens à l'interpellation de M. Dufour. L'accès du consommateur à la justice n'est pas uniquement déterminé par le coût de la procédure. D'autres facteurs sont tout aussi importants, sinon davantage. Certaines mesures que je mentionnerai en vous présentant la synthèse de ce qui a été réalisé et de ce qui est en cours d'exécution ont été prévues par la loi, ce qui implique une collaboration entre toutes les branches du pouvoir législatif, à savoir les deux Chambres et le Roi ; d'autres mesures découlent directement de cette législation.

La loi du 3 août 1992 modifiant le Code judiciaire a porté le montant de la compétence *ratione materiae* du juge de paix à 75 000 francs.

Cela signifie que la plupart des litiges en matière de consommation sont du ressort du juge de paix, lequel est très accessible aux parties.

Il en est ainsi non seulement en raison de la distance géographique, mais également en raison de la comparution en justice des parties. Conformément à l'article 728, paragraphe 1er, du Code judiciaire, les parties comparaissent lors de l'introduction de la cause et ultérieurement, en personne ou par avocat. Le deuxième paragraphe du même article admet toutefois que les parties soient, sous certaines conditions, représentées devant le juge de paix par leur conjoint ou par un parent.

L'extension de la compétence du juge de paix a permis de réduire les frais et dépens, par exemple les droits de greffe. Cependant, il ne faut pas oublier que ces frais, ainsi que l'indemnité de procédure, sont à la charge de la partie que le juge a condamnée à payer les frais judiciaires. En principe, il s'agit de la partie qui a succombé sur le fond, parce qu'elle a méconnu la loi et a donc été à l'origine du litige, selon l'article 1017 du Code judiciaire.

L'indemnité de procédure due pour les litiges portés devant le juge de paix a été augmentée par l'arrêté royal du 17 mars 1993, de sorte que la partie dont le juge a reconnu le bon droit obtient une meilleure compensation pour les frais qui sont recouvrables conformément à l'article 1022 du Code judiciaire, à savoir une compensation partielle des honoraires de son avocat.

En outre, la même loi du 3 août 1992 a modernisé la procédure, ce qui peut en accélérer le déroulement puisque l'affaire est mise en état plus rapidement. Sur la base de l'expérience acquise par l'application de cette loi et pour en accroître l'efficacité, le Sénat a approuvé une proposition de loi modifiant les articles 748 et 750 du Code judiciaire et l'a transmise à la Chambre des représentants. Le Gouvernement, qui soutient pleinement cette initiative, va déposer un amendement, afin de perfectionner davantage la législation en la matière et ce sur la base d'un rapport rédigé par le procureur général émérite Krings, ancien Commissaire royal à la réforme judiciaire.

La loi du 11 juillet 1994 relative aux tribunaux de police et portant certaines dispositions relatives à l'accélération et à la modernisation de la justice pénale a, en principe, retiré au juge de paix la qualité de juge au tribunal de police et a, en outre, conféré la compétence en matière civile du juge de paix aux nouveaux tribunaux de police pour ce qui est des questions de roulage. Il en résulte que les juges de paix auront plus de temps à consacrer aux autres affaires, en particulier aux litiges en matière de consommation.

En ce qui concerne les mesures futures, le Parlement a augmenté les droits d'enregistrement et de greffe par la loi-programme du 24 décembre 1993. Les recettes que constituent ces droits font partie des frais et dépens et sont destinées à financer le plan pluriannuel, avec notamment la modernisation de l'aide judiciaire.

A l'heure actuelle, il est élaboré, notamment en collaboration avec l'Ordre national des avocats, un projet qui sera déposé au Parlement dès qu'il revêtira la forme requise.

En outre, le texte visant à modifier les articles 455 et 455bis du Code judiciaire a également été approuvé par le Gouvernement, de sorte qu'à l'avenir, tous les avocats inscrits au tableau de l'Ordre qui accomplissent des prestations pro Deo seront également indemnisés par l'Etat, si bien que les justiciables défavorisés pourront eux aussi bénéficier de l'assistance d'avocats expérimentés et plus seulement d'avocats stagiaires, dans le cadre du pro Deo. Il est en effet quelque peu insultant, pour les personnes défavorisées, de laisser des stagiaires commettre leurs premières erreurs professionnelles à leurs dépens.

De plus, sur le plan budgétaire, l'aide judiciaire, en 1988, représentait 75 millions du budget de la Justice ; en 1995, elle atteindra 316 millions et en 1997, avec l'application du plan pluriannuel, 500 millions.

Votre proposition visant à augmenter le seuil de revenus au-dessous duquel les prestations pro Deo sont admises pose d'importants problèmes budgétaires. En effet, nous ne pouvons pas nous montrer trop rigides au niveau des limites imposées en la matière et décider, par exemple, que des ressources inférieures à 19 000 ou 20 000 francs donneront droit au pro Deo total et que les personnes bénéficiant de revenus supérieurs seront exclues de ce droit. Une dégressivité me paraît souhaitable à ce niveau. Si la limite des revenus permettant d'accéder à des prestations pro Deo devait passer, par exemple, à 30 000 francs, ce serait budgétairement insupportable. Cependant, à côté d'un plafond minimum déterminé, on pourrait également prévoir une prise en charge dégressive, partielle, d'un certain nombre de frais. Comme vous pouvez le constater, de 1988 à 1994, le budget de la Justice a été multiplié par cinq et en 1997, il aura été multiplié par sept et cela, sans modification des limites de revenus. En effet, ces augmentations sont uniquement destinées à compenser la demande et à permettre une meilleure rémunération des prestations des avocats.

J'aborde à présent une matière qui relève davantage de ma compétence de ministre des Affaires économiques, à savoir la protection juridique du consommateur.

Il existe, au ministère des Affaires économiques, une cellule « Info-consommateurs » qui assure une mission générale d'information et d'aide juridique au consommateur. Ce service procure une aide aux consommateurs sous forme d'avis juridiques dans des litiges avec des vendeurs, indique la voie à suivre et aiguille les consommateurs vers les services plus spécialisés qui seront mieux à même de les informer et des les aider. L'information sur ce service « Info-consommateurs » devrait sans doute être plus importante et il est clair que si le courrier que je reçois à ce sujet était multiplié par vingt, je rencontrerais un problème de personnel ... Cela étant, comme votre interpellation me donne l'occasion de le rappeler, cette cellule peut être utilisée : les renseignements qui y sont donnés sous réserve de l'interprétation des cours et tribunaux peuvent s'avérer utiles pour le consommateur.

Par ailleurs, les CPAS ont reçu de la loi la mission d'informer les citoyens quant à leurs droits. Ils jouent un rôle moteur dans l'aiguillage des demandeurs d'aide sociale.

L'aide aux consommateurs est assurée en Belgique par des organismes très différents, tant publics que privés. Sans être exhaustif, on peut citer l'Inspection générale économique qui a pour objet de faire respecter un certain nombre de lois, l'Office de contrôle des assurances, les services de médiation de Belgacom, de la SNCB et de La Poste qui viennent d'être créés, la Commission des litiges voyages que j'ai mise sur pied pour tout ce qui concerne la « consommation » de voyages de vacances, les organisations de consommateurs et le CRIOC, les Euro-guichets mis en place par le Gouvernement précédent, etc.

Par ailleurs, certains secteurs professionnels ont élaboré un système de règlements des plaintes : un ombudsman pour les assurés, un ombudsman pour les clients de banques, une Commission de règlement et de concertation des banques d'épargne, etc. En raison de la nature et du statut de ces différents organismes, il ne peut être envisagé de regrouper tous ces services d'aide aux consommateurs. C'est notamment la tâche de la cellule « Info-consommateurs » du ministère des Affaires économiques d'informer les consommateurs de l'existence de ces organismes.

En outre, INBEL vient d'éditer un guide des services fédéraux compétents dans les domaines qui ont trait à la vie de tous les jours. Si ce dépliant ne reprend pas tous les services administratifs, il indique toujours la voie à suivre.

Je ne rappellerai pas ici toutes les lois votées depuis 1990 en matière de crédits et de protection du consommateur, parfois contre lui-même d'ailleurs : vous connaissez toutes ces législations qui ont amélioré la situation du consommateur. Le tout est que ce dernier soit au courant, connaisse ses avantages et sache à qui il peut s'adresser. La meilleure adresse en l'occurrence — qui consiste plutôt en une gare de triage — est celle de la cellule « Info-consommateurs » du ministère des Affaires économiques. Pour y avoir accès, il suffit d'écrire au ministère ou à moi-même : les demandes sont automatiquement dirigées vers cette cellule.

M. le Président. — La parole est à l'interpellateur.

M. Dufour (Ecolo). — Monsieur le Président, je remercie le ministre de sa réponse. Je voudrais néanmoins souligner deux choses.

Premièrement, le ministre a en quelque sorte adressé un rappel à l'ordre aux CPAS. Sur le terrain, ces derniers n'ont jamais mené cette politique de protection des consommateurs : ils disposent malheureusement de très peu de temps et de moyens pour organiser, grâce à leurs assistants sociaux, un accompagnement de toutes ces personnes coincées dans des aventures négatives alors qu'elles pensaient faire des affaires.

Deuxièmement, il me paraît que le système pro Deo devrait être bien étudié. De nombreux avocats de renom, qui seraient bien nécessaires dans certains dossiers pour défendre des gens sans le sou, prennent l'habitude de s'absenter ou de se déclarer empêchés, et l'on retombe alors automatiquement sur les stagiaires... En outre, certains regrettent d'être payés avec beaucoup de retard dans le système pro Deo.

Autre exemple : dernièrement, une personne détenue à Merksplas est restée soixante jours sans la visite d'un avocat, tous ceux que j'ai consultés estimant le déplacement de Liège à Merksplas beaucoup trop important.

Il s'impose de prendre des mesures pour rapprocher l'idéal et la pratique, mesures qui impliquent nécessairement la libération de nouveaux moyens financiers. C'est indispensable si nous voulons regagner la confiance d'une couche croissante de la population qui a l'impression que la justice n'est plus rendue.

Je me réjouis de l'existence d'une cellule « Info-consommateurs » au ministère des Affaires économiques. Je l'ignorais, ce qui me porte à croire qu'une bonne part de la population visée l'ignore également. Nul doute qu'avec une meilleure publicité, cette cellule serait débordée.

M. le Président. — La parole est à M. Wathelet, Vice-Premier ministre.

M. Wathelet, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Affaires économiques. — Monsieur le Président, j'attire l'attention de M. Dufour sur l'importance du projet dont j'ai parlé à la tribune et qui consiste à modifier les articles 455 et 455bis du Code judiciaire. Il s'agit d'une proposition remarquable, formulée par les avocats et qui vise à ce que le pro Deo ne soit plus obligatoire pour les seuls stagiaires. Cette réforme que j'avais suggérée a débuté à Liège. Elle trouve son origine profonde dans la rencontre qui avait été organisée par la commission de la Justice du Sénat avec les avocats stagiaires voici plusieurs années. L'expérience de Liège a été accueillie favorablement par l'ensemble de la profession. C'est donc sur la base d'une proposition de l'Ordre national des avocats que je présente ce projet de loi qui reviendra incessamment du Conseil d'Etat et qui vous sera soumis.

En outre, je tiens à dire à M. Dufour que la cellule « Info-consommateurs » a déjà beaucoup de travail et qu'elle serait sans doute débordée s'il en avait eu connaissance! (*Sourires.*) Je reconnais l'existence d'un problème en ce qui concerne l'information. Je tiens cependant à souligner qu'il est fréquent de nos jours d'accuser les ministres d'assurer leur publicité électorale en attirant l'attention sur les services de leur ministère. De plus, nous ne disposons pas toujours des budgets nécessaires pour faire, à grande échelle, de l'information particulièrement coûteuse. Permettez-moi donc de relever un certain paradoxe.

Mais je m'accorde avec M. Dufour sur ce point : l'information est nécessaire. Cette interpellation m'a permis d'en dispenser un peu. J'espère que l'intervention de M. Dufour recevra un écho médiatique extraordinaire... Trêve de plaisanterie, je suis favorable à un renforcement de la publicité, même si le risque est grand de voir cette cellule débordée demain. Cela nous prouvera la nécessité criante d'informer davantage le consommateur.

M. le Président. — L'incident est clos.

Het incident is gesloten.

INTERPELLATION DE M. DESMEDT AU VICE-PREMIER MINISTRE ET MINISTRE DE LA JUSTICE ET DES AFFAIRES ECONOMIQUES ET AU MINISTRE DE L'INTERIEUR ET DE LA FONCTION PUBLIQUE SUR « LA CIRCULAIRE DU 1er JUILLET 1994 RELATIVE AUX CONDITIONS DANS LESQUELLES L'OFFICIER DE L'ETAT CIVIL PEUT REFUSER LA CELEBRATION DU MARIAGE »

INTERPELLATIE VAN DE HEER DESMEDT TOT DE VICE-EERSTE MINISTER EN MINISTER VAN JUSTITIE EN ECONOMISCHE ZAKEN EN TOT DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN AMBTENARENZAKEN OVER « DE OMZENDBRIEF VAN 1 JULI 1994 BETREFFENDE DE OMSTANDIGHEDEN WAARIN DE HUWELIJKSVOLTREKKING DOOR DE AMBTENAAR VAN DE BURGERLIJKE STAND GEWEIGERD KAN WORDEN »

M. le Président. — L'ordre du jour appelle l'interpellation de M. Desmedt au Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Affaires économiques et au ministre de l'Intérieur et de la Fonction publique sur « la circulaire du 1er juillet 1994 relative aux conditions dans lesquelles l'officier de l'état civil peut refuser la célébration du mariage ».

La parole est à l'interpellateur.

M. Desmedt (FDF). — Monsieur le Président, le *Moniteur belge* du 7 juillet dernier a publié une circulaire émanant des ministres de la Justice et de l'Intérieur et destinée aux bourgmestres et échevins de l'état civil. Cette circulaire attire l'attention de ces autorités sur la possibilité de refus de la célébration d'un mariage alors que les conditions légales sont en fait remplies et qu'aucune opposition au mariage n'a été formulée.

Il s'agit, précise d'emblée la circulaire, du cas où un mariage présenterait un caractère simulé et dont le véritable objet ne serait donc pas de créer une communauté de vie durable mais seulement d'obtenir, pour un des conjoints, un avantage lié au statut d'époux.

Avant d'aborder le fond du problème, je voudrais souligner la rédaction peu heureuse de ce texte — dans sa version française du moins. Le texte est manifestement traduit du néerlandais, et ce de façon peu satisfaisante.

Je citerai trois brefs exemples à ce sujet :

— « Si un officier de l'état civil est averti formellement d'un empêchement au mariage, il ne peut célébrer le mariage jusqu'à ce qu'il y ait mainlevée de l'opposition »;

— « Il faut éviter qu'un mariage mixte soit qualifié de suspect *prima facie* »;

— « Si le ministère public, quant à lui, laisse entendre du doute dans son avis ».

Il me paraît tout de même que des circulaires ministérielles devraient être rédigées dans un style impeccable, tant en français qu'en néerlandais !

J'en viens au fond du problème. La circulaire entend donner un certain nombre de critères à partir desquels on peut éventuellement conclure au caractère simulé d'un mariage. Examinons donc ces critères.

Le premier est le suivant : les parties ne se comprennent pas ou ont des difficultés à dialoguer ou encore font appel à un interprète. Ce critère peut se comprendre mais, en principe, on ne voit pas très bien à quel moment cette circonstance pourrait apparaître si ce n'est au moment même du mariage.

Autre critère retenu dans la circulaire : on ne connaît pas le nom ou la nationalité de l'un ou de l'autre. Passons sur la rédaction de ce critère, lequel est tellement évident qu'il paraît inutile de le reprendre.

Troisième critère : on ne sait pas où travaille le futur époux. Là aussi la rédaction laisse à désirer. On semble viser le cas où un futur époux ne connaît pas le lieu de travail de son conjoint. Cela est-il vraiment déterminant ? On peut poser la question.

Autre exemple figurant également dans la circulaire : il y a une divergence manifeste entre les déclarations relatives aux circonstances. Ce texte est incompréhensible et il faut se référer à la version néerlandaise qui parle des « omstandigheden van ontmoeting ». Nous arrivons là, me semble-t-il, sur un terrain dangereux car je ne vois vraiment pas sur quelle base un officier de l'état civil peut interroger les futurs conjoints sur les circonstances de leur rencontre.

Élément suivant : une somme d'argent est promise pour contracter mariage. Ici encore se pose la question de la connaissance d'un pareil élément par l'officier de l'état civil. Par ailleurs, le principe de la dot n'est pas interdit par la législation belge et il est encore courant dans de nombreux milieux étrangers.

La circulaire prévoit, en outre, l'intervention d'un intermédiaire. De quoi s'agit-il au juste ? Les agences matrimoniales sont-elles concernées ?

Enfin, le dernier critère retenu porte sur une grande différence d'âge. Cette fois, il s'agit d'un critère facilement vérifiable mais n'est-il pas le plus dangereux de tous et appartient-il à une autorité publique de conclure de pareil élément qu'on se trouve en présence d'un mariage simulé ?

Ce critère s'applique-t-il de la même façon si c'est le futur époux ou la future épouse qui est sensiblement plus âgé ? On voit immédiatement le caractère extrêmement périlleux de ce critère pour apprécier la sincérité des futurs époux.

J'ai posé la question de savoir comment l'officier de l'état civil pourrait avoir connaissance de la plupart de ces éléments. Votre circulaire apporte à ce sujet quelques éclaircissements mais qui me paraissent en fait inquiétants.

On se réfère tout d'abord à des déclarations vérifiées des futurs époux, des parents ou des personnes concernées de près. Mais de quoi peut-il s'agir ? Dans quel cadre pareilles déclarations

peuvent-elles être recueillies et qui sont ces « personnes concernées de près » ? En réalité, tout cela est fort imprécis et laisse une large part à l'arbitraire.

Une autre possibilité est constituée par « certaines écritures ». Une fois de plus, il s'agit d'un critère tout à fait vague puisque cela peut couvrir n'importe quel type de document établi et recueilli de n'importe quelle façon.

Enfin, on fait allusion à « des examens effectués par les services de police ». Cela signifie-t-il que l'officier de l'état civil peut, dans le cadre d'un mariage projeté, donner des instructions à la police pour effectuer une enquête sur les futurs conjoints et sur leur volonté de contracter un mariage sincère ou, au contraire, simulé ? J'aimerais avoir une réponse précise à cette question.

Tel est l'essentiel du contenu de cette circulaire qui m'apparaît tant sur la forme que sur le fond comme particulièrement maladroite et inopportune.

Sans doute indiquez-vous qu'il faut une combinaison de plusieurs éléments pour que l'on puisse conclure à un mariage simulé et qu'en cas de doute, il y a lieu de consulter le procureur du Roi. Cependant, prise au pied de la lettre, la circulaire peut amener des officiers de l'état civil à multiplier les refus de célébrations de mariage.

Par ailleurs, elle risque de conduire à de véritables enquêtes de police, à des interrogations des personnes concernées, de leurs familles et de leurs proches. Il s'agit là évidemment d'atteintes à la vie privée.

Le respect de la vie privée et la possibilité de contracter un mariage sont des droits humains fondamentaux reconnus par notre législateur et protégés par la Convention de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales. Il me paraît que votre circulaire peut mettre ces droits en danger et livrer les personnes concernées à l'arbitraire d'une autorité administrative.

Je souhaiterais dès lors connaître la raison pour laquelle cette circulaire a été publiée cet été.

Avez-vous connaissance d'éléments permettant d'établir que le nombre de mariages simulés serait effectivement important au point de troubler l'ordre public ?

Pourriez-vous communiquer à cet égard des chiffres ou des éléments précis ?

Pourriez-vous également justifier tout à la fois le caractère peu convaincant de nombreux critères retenus et le caractère inquiétant des moyens de preuves que vous présentez ?

Je voudrais également vous demander comment vous avez pu signer un texte qui, du moins dans sa version française, est particulièrement mal rédigé et incompréhensible dans certains passages.

Monsieur le Président, monsieur le Vice-Premier ministre, à force de vouloir pratiquer une politique sécuritaire et méfiante dans de nombreux domaines, j'ai le sentiment que le Gouvernement et les pouvoirs publics tournent de plus en plus le dos à des valeurs essentielles de notre société démocratique ; il s'agit ici du respect de la vie privée et du droit au mariage, c'est-à-dire des principes fondamentaux que vous ne respectez plus.

Je puis certes admettre que si des abus apparaissent, il faut, dans la mesure du possible, les empêcher ou les réprimer mais, ici, vous allez bien plus loin en créant un climat de suspicion à l'égard principalement d'étrangers résidant en Belgique, en énonçant des critères peu pertinents et en préconisant des modes de preuve soit peu convaincants, soit inquiétants.

Je conclus en regrettant la publication de cette circulaire mal rédigée qui porte atteinte aux principes libéraux fondamentaux de notre Etat démocratique.

M. le Président. — La parole est à M. Wathelet, Vice-Premier ministre.

M. Wathelet, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Affaires économiques. — Monsieur le Président, je voudrais dire à M. Desmedt que ce n'est pas la circulaire en question qui nuit aux intérêts fondamentaux de notre société libre et démocratique mais bien certaines personnes qui abusent de ses valeurs et

portent atteinte aux règles régissant notre vie en société. Elles n'hésitent pas à profiter de l'institution du mariage, fondée sur la liberté des futurs conjoints, afin d'obtenir une naturalisation ou un statut de résident régulier en Belgique.

Je reste, par conséquent, fermement partisan de cette circulaire, laquelle répond par ailleurs au souhait de nombreux officiers de l'état civil de pouvoir disposer d'une base leur permettant de refuser leur consentement lorsqu'ils ont acquis la conviction que l'union projetée est un mariage blanc.

En outre, notre société démocratique est la seule à donner libre cours à ceux qui veulent la détruire en s'y préparant en toute légalité. De plus, notre système ne permet pas une intervention suffisamment efficace après le mariage.

Lorsque l'immigration faisait partie de mes compétences, j'ai pu constater que de nombreux mariages étaient contractés par des personnes qui ne s'étaient jamais rencontrées avant l'arrivée de l'une d'elles sur notre sol national. Souvent d'ailleurs, le mari, par exemple, accueillait de bonne foi sa future épouse étrangère et se réjouissait de cette union mais, quelques jours plus tard, se plaignait auprès de l'officier de l'état civil et du ministre du fait que son épouse ne souhaitait pas prolonger la vie commune. Dans un tel cas, le ministre ne peut renvoyer l'intéressée dans son pays, même si la fraude est manifeste, puisque le mariage existe toujours. Celui-ci ne peut être déclaré nul qu'à la suite d'une procédure civile en nullité ou par une action du procureur du Roi, mais qui n'aboutira que trois ou quatre ans plus tard.

Nous devons donc combattre ce genre de fraude à la source. L'officier de l'état civil est le seul à pouvoir le faire mais, comme vous pourrez le constater, ses pouvoirs sont limités.

Il est un peu facile, au nom des droits de l'homme et de la Convention de Strasbourg, de dire qu'il faut laisser les gens se marier. Je serais d'accord avec vous s'il n'existait pas — cela vaut pour tous les aspects de la société actuelle — de tentatives manifestes de fraude visant, au travers du mariage, à obtenir la naturalisation ou le titre de séjour régulier.

Nous avons modifié la loi de manière que les époux ne puissent plus obtenir la naturalisation que trois ans après la célébration du mariage et pour autant qu'il y ait eu vie commune. Nous pouvons donc, par ce biais, empêcher un certain nombre de fraudes.

Je n'ai pas de chiffres à vous donner, monsieur Desmedt. Nous avons été amenés à réagir de la sorte à la suite des questions posées par les officiers de l'état civil et des expériences vécues par les services d'immigration.

Vous avez certainement lu dans la presse les articles relatifs aux agissements de citoyens turcs en vue de permettre à des compatriotes d'être naturalisés rapidement. Il est exact que cette source s'est tarie par la modification de la loi, qui n'a toutefois pas permis d'éliminer d'autres fraudes. Le danger de mariage blanc n'est donc pas illusoire.

La loi demande à l'officier de l'état civil de s'assurer des consentements, faute de quoi le mariage peut être annulé, avec sanction pénale. Son rôle n'est donc pas purement passif.

Je reconnais, au passage, que la circulaire en question est très mal rédigée en français. C'est un désavantage du bilinguisme : on ne corrige que le texte d'origine. Nous avons encore vécu cette expérience, hier, dans le cas d'une proposition de loi. Je vous donne donc raison sur le plan du style et ajoute que le texte français doit être modifié.

Quant au fond, cette circulaire fournit à l'officier de l'état civil un certain nombre d'indices qu'il doit pouvoir vérifier. Il ne reçoit pas pour autant un pouvoir de police, même si les résultats des enquêtes de police sont à sa disposition, mais il peut examiner toutes les pièces qui lui sont accessibles.

Cette circulaire rappelle aussi les obligations de l'officier de l'état civil. En l'occurrence, il ne peut porter atteinte au respect de la vie privée. Il n'est toutefois pas absurde de lui donner un certain nombre d'indications. Comme vous l'avez vous-même concédé, monsieur Desmedt, le texte de la circulaire est prudent puisqu'il y est question d'une combinaison des circonstances, un seul des éléments cités n'étant évidemment pas suffisant — sauf cas tout à fait exceptionnel — pour refuser le mariage. En cas de doute, la liberté du mariage doit l'emporter.

Cela dit, les éléments cités à titre exemplatif doivent donc souvent être « combinés » pour justifier une décision de refus mais indiquent bel et bien — vous ne pouvez le nier — que le mariage pourrait être blanc : quand les intéressés ne se sont jamais rencontrés, qu'ils ne parlent pas la même langue ou qu'il existe une grande différence d'âge entre eux. Vous avez demandé si la valeur de cet élément était la même quand la femme était plus âgée que l'homme... Je vous laisse le choix de la réponse. Il est vrai que cet élément peut ne plus être déterminant à l'heure actuelle...

Lorsqu'une somme d'argent est versée ou lorsque l'officier de l'état civil a le sentiment, sans pouvoir procéder immédiatement à une information, que la jeune fille a été contrainte au mariage — cette pratique s'observe dans certaines nationalités — pour introduire un compatriote dans notre pays, il est important que cet officier puisse refuser ou reporter le mariage dans l'attente d'obtenir plus de certitudes sur sa validité.

Si le mariage est libre, j'estime toutefois qu'il doit au moins être précédé d'une volonté clairement exprimée par les deux époux de mener une vie commune. Il faut être certain que le mariage n'a pas été arrangé mais, bien entendu, en cette matière comme en beaucoup d'autres, la preuve est malaisée à faire.

La circulaire fournit un certain nombre d'indices qui peuvent aider l'officier de l'état civil à prendre la décision difficile — elle reste d'ailleurs exceptionnelle — de refuser de célébrer un mariage parce qu'il a l'impression qu'il s'agit d'un mariage blanc.

M. le Président. — La parole est à l'interpellateur.

M. Desmedt (FDF). — Monsieur le Président, je remercie le ministre de sa réponse mais je voudrais toutefois mettre les choses au point.

Je n'ai évidemment pas défendu à cette tribune l'institution du mariage simulé et je comprends très bien qu'on le réprime. Je vous ai simplement posé la question de savoir, monsieur le Vice-Premier ministre, si le problème est plus crucial actuellement qu'auparavant, et vous ne m'avez pas apporté beaucoup de précisions à ce sujet. Grâce à notre dernière modification législative notamment, j'ai plutôt l'impression que ces mariages simulés devraient être en diminution et c'est pourquoi je vous ai interrogé sur l'opportunité de cette circulaire.

Si certains critères semblent évidents — des époux qui ne parlent pas la même langue ou qui ne se sont jamais rencontrés — d'autres restent très discutables, notamment l'existence d'un intermédiaire ou d'une somme d'argent.

En réalité, monsieur le Vice-Premier ministre, et c'est le fond du problème, lorsqu'un officier de l'état civil célèbre un mariage — il m'est d'ailleurs arrivé de devoir le remplacer dans ma commune — le dossier qui est en sa possession est extrêmement sommaire. Par conséquent, tous les éléments que vous indiquez, hormis les conditions d'âge, n'y figurent pas.

Vous me dites que l'officier de l'état civil n'a pas le pouvoir d'ordonner une enquête de police mais alors, je ne vois pas comment ces éléments pourraient arriver à sa connaissance puisqu'en principe, ils ne figurent pas dans le dossier établi pour la célébration du mariage.

Il me semble donc que les officiers de l'état civil doivent être vigilants parce qu'ils n'ont pas à célébrer des mariages simulés. Toutefois, je le dis très franchement, je ne pense pas que votre circulaire améliorera la situation car les éléments qu'elle contient ne seront pas d'une grande aide pour les officiers de l'état civil.

Je persiste à regretter l'existence de cette circulaire, même si je comprends très bien que l'officier de l'état civil qui rencontre un problème quant à la réalité du mariage qu'il va célébrer demande et suive l'avis du procureur du Roi.

M. le Président. — L'incident est clos.

Het incident is gesloten.

INTERPELLATIE VAN DE HEER VERMEIREN TOT DE
MINISTER VAN LANDSVERDEDIGING OVER «HET
GERUZIE BINNEN DE MILITAIRE TOP EN DE VERDERE
UITVOERING VAN DE LEGERHERVORMINGEN»

INTERPELLATION DE M. VERMEIREN AU MINISTRE DE
LA DEFENSE NATIONALE SUR «LES CHAMAILLIERIES
AU SEIN DE L'ETAT-MAJOR MILITAIRE ET LA POUR-
SUITE DES REFORMES A L'ARMEE»

De Voorzitter. — Aan de orde is de interpellatie van de heer Vermeiren tot de minister van Landsverdediging over «het geruzie binnen de militaire top en de verdere uitvoering van de legerhervormingen».

Het woord is aan de interpellant.

De heer Vermeiren (VLD). — Mijnheer de Voorzitter, het was echt niet mijn bedoeling dadelijk bij de opening van het parlementaire jaar de minister van Landsverdediging, waarmee ik zeer goede relaties onderhoud, te interpellieren. De voorbije weken zijn er echter vele zaken gebeurd die om opheldering vragen en die dringend moeten worden aangepakt.

Het ontslag om professionele redenen van een topmilitair, hoofd van de personeelsdienst JSP, heeft de geloofwaardigheid van de legerstaf zowel bij de bevolking als bij de krijgsmacht zwaar aangetast.

De vervroegde pensioenaanvraag van de generaal in kwestie ging immers gepaard met forse uitspraken, gevolgd door een publieke ruzie die een pijnlijke malaise binnen de legertop openbaarde. Deze malaise kwam tot uiting tijdens een debat in de Koninklijke Militaire School, waar een aantal generaals openlijk het beleid van de ministers en de Regering aanvielen. Dat is toch een nieuwigheid in ons land.

Terwijl de minister zijn waardering onderstreepte voor de openhartigheid waarmee de demissionaire generaal zijn standpunt vertolkte en voor diens gepresteerde werk, namen de vier andere leden van de generale staf openlijk afstand van de verklaringen van de generaal zoals die door de media werden gerapporteerd.

Dit incident zonder voorgaande gaat veel verder dan de klassieke wrijvingen tussen land-, lucht- en zeemacht. De door generaal Huwaert aangehaalde argumenten overstijgen deze.

Aangeklaagd wordt dat de dictaten van JS bij het nemen van bepaalde opties die specifiek onder de bevoegdheid van de onderscheiden divisies van de generale staf vallen, een verlamdend en revolterend effect hebben op de werking ervan, te meer daar deze inmenging van bovenuit soms zelfs betrekking heeft op onbenulde zaken.

Een tweede en zeer belangrijke kritiek behelst de conservatieve visie waarmee de militaire hiërarchie de herstructurering van het leger zou benaderen. Er wordt getwijfeld aan de loyaliteit bij de uitvoering van deze hervorming.

Er wordt gesproken over gemiste kansen. Veeleer dan uit te gaan van de bestaande toestand en terug te vallen op de oude en verouderde structuren had men een professioneel leger moeten uitbouwen rond een nieuw organisatorisch kader.

Eerder heb ik op de tribune het nut van de instandhouding van operationele eenheden met gehalveerde of fel gereduceerde getalsterkte betwijfeld.

In heel de discussie komt ook het penibele Ruanda-dossier op de proppen. Door de inmenging van JS zouden bij de chaotische evacuatie van de para's uit Kigali onvoorstelbare risico's genomen zijn. Inzake de terugtrekking van het 3e Para-bataljon naar Nairobi spreekt men van improvisatie. Volgens deskundige rapporteringen zou de goede afloop uiteindelijk puur toeval geweest zijn. Insiders beweren dat bij de afhandeling van de operatie in dergelijke omstandigheden tijdens een mortierbeschieting een zware militaire fout zou zijn begaan. Is dit juist?

De beslissing tot evacuatie van het Kibat-bataljon op 19 april jongstleden zou, zonder enige consultatie, zijn uitgegaan van JS. Hiervoor zou luchtsteun zijn gevraagd aan de Amerikaanse lucht-

macht. Die vraag werd afgewezen. Is dit juist? Zo ja, wat gebeurde er na deze afwijzing? Werd nog aan anderen, zoals bijvoorbeeld de Franse luchtmacht, gevraagd luchtsteun te verlenen en/of werd er overwogen een beroep te doen op onze eigen F-16 vliegtuigen, die naar verluidt binnen een korte tijdsspanne konden aanwezig zijn?

Volgens de jongste berichten zou voor dergelijke militaire operaties in luchtsteun van onze eigen F-16's worden voorzien.

Mijnheer de minister, u zult begrijpen dat er duidelijkheid moet komen in deze controverse. Indien er redenen waren om de operatie zonder luchtsteun te laten doorgaan — bijvoorbeeld het niet kunnen uitstellen van de operatie — dan moet dit duidelijk zijn geweten. Ik kan mij moeilijk voorstellen dat JS een andere beslissing zou hebben genomen, dat deze dienst zich zou hebben laten leiden door de dwingende en dringende noodzaak om de operatie te laten doorgaan. Men kan zich ook afvragen waarom andere naties luchtsteun zouden hebben geweigerd. Het mag ons niet ontgaan dat wat gelukkig gunstig afliep, evengoed een débâcle had kunnen worden.

In deze zaak moet duidelijk gemaakt worden wat andere machten, andere naties en bondgenoten ertoe hebben aangezet niet op te treden. Ik zie drie mogelijkheden. Een eerste is dat het probleem niet zo erg werd ingeschat en dat de operatie dus kon gebeuren zoals beslist door JS. Als deze zienswijze klopt, dan is het juist dat de stellingen van degenen die het tegenovergestelde beweren, overdreven zijn. Een tweede mogelijkheid is dat na de weigering van de Amerikanen en van de Franse luchtmacht, de Belgische luchtmacht haar F-16's had moeten inzetten, wat volgens sommigen binnen de tien uur kon. Als er omwille van de veiligheid van degenen die moesten worden geëvacueerd — en dat is de derde mogelijkheid —, geen uitstel mogelijk was, dan is het onaanvaardbaar dat een bevriende natie — om welke reden ook — die luchtsteun heeft geweigerd. Deze drie mogelijkheden moeten zorgvuldig worden onderzocht om klaarheid te scheppen. Dit is in het belang van de relaties tussen de verschillende machten, maar ook in het belang van de verschillende naties van het bondgenootschap.

Mijnheer de minister, herhaaldelijk heb ik aangeklaagd dat bij de herstructurering het leger een veel te logge top behoudt. Sommigen maken zelfs gewag van een «waterhoofd».

De staven van de krijgsmachtdelen, de functionele divisies van de generale staf, de aangehechte diensten en het Intermachten Territoriaal Commando slopen veel te veel personeel op, terwijl er bij de landmacht semi-operationele eenheden worden in stand gehouden.

Nu de cohesie binnen de legertop zoek is, noopt deze situatie ons tot vragen over de door de minister getroffen maatregelen.

Er is sprake van de oprichting van een comité van stafchefs. Tevens zouden de bevoegdheden van JS herbekeken worden. Welke is de juiste draagwijdte van de genomen beslissingen? Deze controverse zet ook de integrale uitvoering van de legerhervorming op de helling. Mijnheer de minister, u hebt zelf verwoord dat de functionering van een beroepsleger van 40 000 man met een budget van 98 miljard niet houdbaar is. De herstructurering zoals zij nu gepland is zal pas in 1997 voltooid zijn.

U stelt dat de planning met de huidige financiële middelen slechts houdbaar is tot einde 1995. Moeten er nu reeds geen maatregelen worden genomen om een ontsporing na 1995 te voorkomen, aangezien de uitverkoop van overtollige materiële dan zal gestopt zijn en er geen opbrengsten meer kunnen worden verwacht van de vervreemding van militaire domeinen? Sommige bronnen gewagen van een herziening of fasering van het investeringsplan op middellange termijn. Kunt u deze berichten bevestigen of ontkennen? Onze stelling is altijd geweest dat de herstructurering van het leger en de vermindering van het personeel moeten worden gecompenseerd door de inzet van hoog technologisch materieel. Reeds meer dan vijf jaar wijzen wij erop dat dit alleen mogelijk is in de mate het Parlement financiële middelen voor defensie wenst vrij te maken. Het Parlement moet onze defensie op peil houden en ons in staat stellen onze verplichtingen na te komen. Wij moeten daarover zo snel mogelijk een nieuwe discussie starten.

Op het ogenblik dat de grootste legerhervorming van de jongste vijftig jaar zich in een cruciale fase bevindt, kunnen wij ongelukkige voorvallen, zoals zich onlangs hebben voorgedaan, best missen. Het is evenzeer de vraag of de hervorming die in 1996 en 1997 zal worden voortgezet, wel zonder budgettaire kleerscheuren kan worden afgewerkt. Hoe dan ook moet er dringend en dwingend een nieuw debat komen hoe het nu verder moet. Als wij willen voorkomen dat de volgende minister van Landsverdediging alleen maar het puin moet ruimen, dan moeten wij vanaf nu beginnen aan het uitwerken van een langere termijnvisie.

De Voorzitter. — Het woord is aan minister Delcroix.

De heer Delcroix, minister van Landsverdediging. — Mijnheer de Voorzitter, ik ben de heer Vermeiren dankbaar dat hij mij de gelegenheid geeft enkele zaken te verduidelijken en eventueel ook recht te zetten. Zijn interpellatie handelde oorspronkelijk alleen over het geruzie binnen de militaire top en de verdere uitvoering van de legerhervormingen, maar hij voegt daar nu enkele problemen in verband met Ruanda aan toe. In mijn antwoord wil ik het houden bij het oorspronkelijk onderwerp en bij een latere gelegenheid graag een debat over Ruanda voeren.

Het ontslag van een generaal, die dat bovendien via de pers kenbaar maakt, vindt uiteraard de nodige weerklank. Als er bovendien daaromtrent allerlei interpretaties en deducties worden gelanceerd, dan krijgt dit feit een grotere dimensie dan het verdient. Daarom wil ik beginnen met de feiten eens rustig op een rij te zetten.

Generaal-majoor Huwaert, chef van de divisie Personeel van de generale staf en dus één van de naaste medewerkers van de chef van de general staf, luitenant-generaal Charlier, vond dat hij te weinig betrokken werd bij de personeelspolitiek van het departement en dat te weinig rekening werd gehouden met zijn adviezen. Deze latente onvrede werd plots versterkt door het feit dat generaal Charlier een mutatie ongedaan maakte, die generaal Huwaert één van zijn ondergeschikten had opgelegd. Generaal Huwaert vond een verdere samenwerking met zijn directe chef daardoor zeer moeilijk en besliste daarom gebruik te maken van zijn wettelijk recht om voortijdig met pensioen te vertrekken. De wet op de militaire pensioenen geeft dit recht inderdaad aan militairen die vóór 1961 werden geëngageerd en die een minimum aantal dienstjaren tellen, veertig voor een generaal. Generaal Huwaert, die op 1 april 1996 de normale pensioengerechtigde leeftijd bereikt, zal vertrekken op 1 januari 1995. Hij blijft tot dan beschikbaar voor de overgave van de dienst.

Toen ik op de hoogte werd gesteld van deze problematiek, heb ik generaal Huwaert ontboden, die mij tijdens een uitvoerig gesprek zijn beweegredenen heeft uiteengezet. Ik geef toe dat ik zijn beslissing betreur. Ik beschouw hem immers als een bijzonder bekwame en integere officier, die zeker nog goede diensten had kunnen bewijzen aan Landsverdediging. Na ons onderhoud heeft hij de pers te woord gestaan en haar de redenen van zijn vertrek uitgelegd. Dit is een nieuwe manier van handelen, die wellicht het gevolg is van de grotere openheid die in het leger is tot stand gekomen sedert het begin van dit jaar. Wij zullen moeten leren leven met deze nieuwe handelwijze. In Nederland wordt het als normaal beschouwd dat een ambtenaar of een legerofficier ontslag neemt en zijn beweegredenen hieromtrent meedeelt zonder dat er veel deining wordt verwekt.

Er zijn in de media berichten verschenen in verband met het vertrek van twee andere generaals, die van hetzelfde wettelijk recht gebruik hebben gemaakt om vroeger te vertrekken en die deze beslissing zouden hebben genomen uit onvrede met de chef van de generale staf. Ik heb deze generaals vóór hun vertrek ontboden, maar in tegenstelling tot generaal Huwaert hebben zij over dit laatste aspect tijdens ons onderhoud geen gewag gemaakt. Zij beweerden dat zij uitsluitend om persoonlijke redenen vroegtijdig wensten te vertrekken.

Ik moet eerlijk toegeven dat in het leger niet alles perfect is. Zoals in elk bedrijf, in elk huishouden en zelfs in elke politieke partij, zijn er wrijvingen, worden er beslissingen bekritiseerd en soms zelfs in twijfel getrokken. Dit is des te meer het geval wanneer er beperkingen en besparingen moeten worden opgelegd

of wanneer verkiezingsresultaten anders zijn dan verwacht werd. Alle betrokken partijen trachten dan zoveel mogelijk het laken naar zich toe te trekken.

Elke chef, ook generaal Charlier, heeft zijn eigen commandostijl die de enen welgevallig is en de anderen irriteert. Dezelfde opmerking kan worden gemaakt met betrekking tot de voorzitters van politieke partijen. Het is echter overdreven te beweren dat een zekere onenigheid in de militaire hiërarchie de verdere uitvoering van de legerhervorming op de helling zet.

Ik heb vroeger reeds aangekondigd dat ik een Comité van stafchefs heb opgericht, dat regelmatig onder mijn voorzitterschap vergadert en waarin, naast de chef van de generale staf en de stafchefs van de verschillende machten, ook de chef van het burgerlijk algemeen bestuur en mijn kabinetschef zitting hebben. Dit orgaan is een ideaal forum om problemen op het hoogste niveau te bespreken en eventueel bepaalde zaken bij te sturen. Ik heb dan ook richtlijnen gegeven om het bestaan, de samenstelling en de bevoegdheden van dit Comité van stafchefs in het koninklijk besluit van 1989 betreffende de samenstelling en de bevoegdheden van de generale staf in te schrijven.

Ook het vertrek van generaal Huwaert werd in het Comité van stafchefs uitvoerig en met grote openheid besproken. Ik kan u verzekeren dat het «incident Huwaert» de uitvoering van de herstructurering geenszins negatief zal beïnvloeden, misschien zelfs wel omgekeerd. De reorganisatie zal worden voortgezet zoals gepland en alle stafchefs zullen hier loyaal aan meewerken. Er kan geen sprake van zijn dat men nu plots, midden in de uitvoering, een andere oriëntatie zou nemen. Bijsturing moet natuurlijk altijd kunnen, maar dan alleen op basis van de opgedane ervaring. Wel zal er, zoals van in het begin werd aangekondigd, een aanpassing — of beter, een invulling — gebeuren na de externe audit van de medische dienst die gestart is en die tegen de lente van volgend jaar zal zijn beëindigd. De eventuele resultaten daarvan zullen worden geïmplementeerd, wat gevolgen zal hebben voor het globale personeelsaantal.

Inzake het investeringsplan of het PMT, het Plan op middellange termijn, wens ik het volgende te verduidelijken. Het PMT, zoals goedgekeurd op 2 juli 1993, is in volle uitvoering. De Ministerraad heeft hiervoor alle nodige beslissingen reeds genomen. Wel komt er binnenkort een zogenaamde actualisering. In het PMT zal namelijk een deel van de conditionele programma's worden opgenomen. U herinnert zich dat er midden vorig jaar een plan op middellange termijn werd goedgekeurd. Daarop was een addendum, namelijk de toevoeging van een aantal conditionele programma's die, naargelang de gemaakte keuzes en de beschikbare financiële middelen, ook nog in aanmerking zullen komen. Inmiddels is er al wat materieel verkocht. Vóór het einde van dit jaar zullen wij proberen een beslissing te nemen inzake een aantal conditionele programma's. Er waren een aantal ramingen gemaakt van een aantal investeringen. In tegenstelling tot vroeger — wij hadden toen toch vaak af te maken met additionele rekeningen — hebben wij nu een aantal besparingen kunnen realiseren door een scherpere concurrentie tot stand te brengen. Daardoor zullen wij enkele honderden miljoenen minder moeten uitgeven. Ook dat is in de actualisering opgenomen. Bij de actualisering zullen wij twee principes hanteren.

Ten eerste zal de actualisering slechts gaan tot einde 1995, omdat ik geen beslissingen wil nemen waarvoor mijn opvolger moet opdraaien. U kent het departement voldoende, mijnheer Vermeiren, om te weten dat dit in het verleden wel eens anders is geweest.

Ten tweede zullen de bijkomende conditionele programma's slechts worden opgenomen a rato van de beschikbare fondsen. Dit betekent dat alleen de inkomsten van de verkoop van materieel en infrastructuur van 1994 en 1995 zullen worden geprogrammeerd. Ook hier wens ik mijn opvolger de pas niet af te snijden.

Tenslotte wens ik nog te zeggen dat ook volgend jaar — dat is dan het vierde en laatste jaar van deze legislatuur — duidelijk zal blijken dat de geplande legerhervorming budgettair haalbaar is. In mijn beleidsbrief van juli 1992 heb ik verkondigd dat een nominale nulgroei van het budget van Landsverdediging over een periode van vijf jaar aanvaardbaar was. Dit blijft zo.

U herinnert zich dat het budget dit jaar zelfs 1 miljard lager ligt dan vorig jaar. Volgend jaar zal het opnieuw 98 miljard bedragen. Het is een vrij unieke prestatie om een budget een hele legislatuur nominaal even hoog, of moet ik zeggen even laag, te houden, zeker als men weet dat het voor 55 tot 60 pct. uit personeelskosten bestaat. Ik heb geen enkel ander departement gevonden waar hetzelfde is gebeurd.

Over wat er in de volgende legislatuur zal gebeuren, kan ik geen beslissingen nemen. Bij het opstellen van het plan voor het leger is nooit gezegd dat het budget voor eeuwig zou bevroren blijven. Dat is volkomen onhaalbaar. In de volgende legislatuur zal men de logica moeten eerbiedigen die zegt dat het budget in 1996, 1997 of ten laatste in 1998 moet worden geïndexeerd, zoals dat voor elk departement gebeurt. Het zal dan gaan om een compensatie voor de inflatie, niet om een stijging in reële termen.

Mijnheer Vermeiren, u weet dat ik mij heb voorgenoemen om de drastische legerhervormingen tot een goed einde te brengen en ik aarzel niet u te danken voor de steun die u mij hiervoor herhaaldelijk hebt gegeven, zowel in de plenaire vergadering, als in de commissie voor de Defensie. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de interpellant.

De heer Vermeiren (VLD). — Mijnheer de Voorzitter, ik dank de minister voor zijn dank, maar ik wil deze toch een beetje nuanceren. We zijn er uiteraard blij mee, maar men mag niet vergeten dat we altijd hebben verklaard dat er zowel voor Defensie als voor Buitenlandse Zaken moet worden gestreefd naar een consensus tussen alle politieke partijen, van meerderheid en minderheid, omdat deze beide politieke terreinen kenmerkend zijn voor een natie en het een natie mogelijk maken in goede verstandhouding te leven met andere naties. Precies daarom meende ik te moeten interpelleren, omdat deze spiegel naar buiten uit zeer zwaar geschaad wordt door bepaalde incidenten.

Mijnheer de minister, u hebt geen antwoord gegeven op mijn vragen in verband met Ruanda. Ik zal dus andere initiatieven moeten nemen. Ik ben ervan overtuigd dat het ontslag van generaal Huwaert mede het gevolg was van het incident in Ruanda. Dat kan voor hem de druppel geweest zijn, vooral omdat hij ontslag nam op de dag dat er een belangrijk debat plaats had in de Koninklijke Militaire School. Ik vind het goed dat u twee keer hebt verwezen naar politieke partijen, zelfs naar partijvoorzitters en discussies binnen bepaalde politieke partijen. Ik denk dat wij op dat punt op dezelfde golflengte zitten. Het is goed voor de democratie dat binnen politieke partijen en tussen politieke partijen al eens wordt gebakkeleid, dat er wordt gediscussieerd en dat bepaalde zaken worden bijgestuurd.

Politieke partijen vergelijken met de organisatie van Landsverdediging vind ik toch wel wat kras. Strubbelingen in politieke partijen moeten mogelijk zijn in een democratie, maar de generale staf van het leger mag volgens mij toch niet in het openbaar bakkeleien.

Wij moeten ons niet spiegelen aan Nederland. Landsverdediging moet een « open kamer » zijn en er mag, moet en kan een glasnost-politiek worden gevoerd inzake Landsverdediging, maar de manier waarop dit de jongste jaren is geëvolueerd, is ongezond.

Mijnheer de minister, u hebt gezegd dat het ontslag van generaal Huwaert het eerste incident is, maar dat is niet waar. U bent blijkbaar de incidenten met de stafchef vergeten waardoor u de reputatie hebt gekregen van stoere man die beslissingen durft te nemen.

Het is belangrijk om incidenten te vermijden. Het is ook correct dat dergelijke grote hervormingen onmogelijk zijn zonder opmerkingen of bedenkingen.

U verklaart zich niet te willen engageren voor de toekomst en inzake investeringen geen beslissingen te willen nemen die de toekomst van uw opvolger en van de volgende Regering in het gedrang kunnen brengen. Indien ik de generaals mag geloven, is er inderdaad geen toekomst meer voor het leger en daarover precies verschillen wij van mening.

Ik ga akkoord dat bepaalde initiatieven goed zijn en dat er moeilijke beslissingen zijn genomen die wij overigens hebben gesteund. Toch menen wij oprecht dat wij nu moeten bijsturen, willen wij een degelijke landsverdediging behouden. Wij pleiten voor bijsturing met het oog op een goede werking in de toekomst.

Mijnheer de minister, u merkt terecht op dat ongeveer 65 pct. van het krediet van Landsverdediging personeelskosten betreft. Dat is niet gezond en in dat opzicht moeten nu onmiddellijk beslissingen worden genomen omdat dit probleem nu eenmaal niet van vandaag op morgen kan worden opgelost.

Ik behoor niet tot degenen die beweren dat het krediet van Landsverdediging heel snel kan worden verminderd. Indien we in de toekomst een efficiënte landsverdediging met een degelijke technologische uitbouw willen op het getouw zetten, dan moeten onverwijld — zelfs in het laatste jaar van een legislatuur — initiatieven worden genomen. Wij zijn bereid daaraan mee te werken.

De Voorzitter. — Het woord is aan minister Delcroix.

De heer Delcroix, minister van Landsverdediging. — Mijnheer de Voorzitter, het Ruanda-incident heeft totaal niets te maken met het ontslag van generaal Huwaert. De heer Vermeiren zou eens contact kunnen opnemen met de generaal die mijn woorden bevestigt zal bevestigen.

Mijnheer Vermeiren, u betwist dat dit het eerste incident is. Dat is uiteraard niet het eerste incident in het leger, maar het is wel de eerste keer dat een generaal in het openbaar de redenen geeft van zijn ontslag en voortijdig ontslag neemt.

Er zijn intussen nog incidenten geweest met topgeneraals, zoals generaal Van Hecke en generaal Briquemont. Dat is het verschil tussen de politieke autoriteit en de generaals die elk eigen bevoegdheid en verantwoordelijkheid hebben.

De Voorzitter. — Het woord is aan de interpellant.

De heer Vermeiren (VLD). — Mijnheer de Voorzitter, inzake Ruanda werden verantwoorde beslissingen genomen. De betrokkenen hebben zeker in eer en geweten gehandeld. Er moet echter klaarheid komen in dit dossier.

De Voorzitter. — Het incident is gesloten.

L'incident est clos.

Dames en heren, onze agenda voor vanmorgen is afgewerkt.

Notre ordre du jour de ce matin est ainsi épuisé.

De Senaat vergadert opnieuw deze namiddag om 15 uur.

Le Sénat se réunira cet après-midi à 15 heures.

De vergadering is gesloten.

La séance est levée.

(De vergadering wordt gesloten om 11 h 45 m.)

(La séance est levée à 11 h 45 m.)

SEANCE DE L'APRES-MIDI — NAMIDDAGVERGADERING

PRESIDENCE DE M. SWAELEN, PRESIDENT VOORZITTERSCHAP VAN DE HEER SWAELEN, VOORZITTER

Mme Tyberghien-Vandenbussche et M. Péciaux, secrétaires, prennent place au bureau.
Mevrouw Tyberghien-Vandenbussche en de heer Péciaux, secretarissen, nemen plaats aan het bureau.

Le procès-verbal de la dernière séance est déposé sur le bureau.
De notulen van de jongste vergadering worden ter tafel gelegd.

La séance est ouverte à 15 h 10 m.
De vergadering wordt geopend om 15 h 10 m.

EXCUSES — VERONTSCHULDIGD

MM. Baudson, Boël, Dewulf, Foret, Gesquiere, Kuipers, Vandermeulen, pour d'autres devoirs; Mme Buyle, MM. Suykerbuyk, Ulburghs, Weyts, à l'étranger; Anthuenis, Appeltans et Desutter, pour raison de santé, demandent d'excuser leur absence à la réunion de ce jour.

Afwezig met bericht van verhindering: de heren Baudson, Boël, Dewulf, Foret, Gesquiere, Kuipers, Vandermeulen, wegens andere plichten; mevrouw Buyle, de heren Suykerbuyk, Ulburghs, Weyts, in het buitenland; Anthuenis, Appeltans en Desutter, om gezondheidsredenen.

— Pris pour information.

Voor kennisgeving aangenomen.

MEDEDELINGEN — COMMUNICATIONS

Arbitragehof — Cour d'arbitrage

De Voorzitter. — Met toepassing van artikel 113 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, geeft de griffier van het Arbitragehof kennis aan de Voorzitter van de Senaat van:

1. Het arrest nr. 70/94 uitgesproken op 6 oktober 1994, in zake het beroep tot vernietiging van de artikelen 8 en 9 van de wet van 6 augustus 1993 houdende sociale en diverse bepalingen, ingesteld door W. Brex en de VZW « Chambre syndicale des pharmaciens d'expression française » (rolnummer 627);

En application de l'article 113 de la loi spéciale du 6 janvier 1989 sur la Cour d'arbitrage, le greffier de la Cour d'arbitrage notifie au Président du Sénat:

1. L'arrêt n° 70/94, rendu le 6 octobre 1994, en cause du recours en annulation des articles 8 et 9 de la loi du 6 août 1993 portant des dispositions sociales et diverses, introduit par W. Brex et l'ASBL Chambre syndicale des pharmaciens d'expression française (numéro du rôle 627);

2. Het arrest nr. 71/94 uitgesproken op 6 oktober 1994 in zake de prejudiciële vraag betreffende artikel 15, § 1, van de nieuwe gemeentewet, gesteld door de Raad van State (rolnummer 644).

2. L'arrêt n° 71/94, rendu le 6 octobre 1994, en cause de la question préjudicielle concernant l'article 15, § 1er, de la nouvelle loi communale, posée par le Conseil d'Etat (numéro du rôle 644).

— Voor kennisgeving aangenomen.

Pris pour notification.

Ann. parl. Sénat de Belgique - Session ordinaire 1994-1995
Parlem. Hand. Belgische Senaat - Gewone zitting 1994-1995

Administratieve begrotingen — Budgets administratifs

De Voorzitter. — Ter uitvoering van artikel 14 van de wetten op de rijkscomptabiliteit, samengeordend op 17 juli 1991, en in overeenstemming met het ontwerp van wet houdende de Algemene Uitgavenbegroting voor het begrotingsjaar 1995, heeft de Regering aan de Wetgevende Vergaderingen overgezonden de administratieve begrotingen voor het begrotingsjaar 1995:

1° Van het ministerie van Buitenlandse Zaken en Buitenlandse Handel;

En exécution de l'article 14 des lois sur la comptabilité de l'Etat, coordonnées le 17 juillet 1991, et conformément au projet de loi contenant le budget général des Dépenses pour l'année budgétaire 1995, le Gouvernement a transmis aux Assemblées législatives les budgets administratifs pour l'année budgétaire 1995:

1° Du ministère des Affaires étrangères et du Commerce extérieur;

— Verwezen naar de commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen (Kredieten: Buitenlandse Zaken) en naar de commissie voor de Buitenlandse Handel (Kredieten: Buitenlandse Handel).

Renvoi à la commission des Relations extérieures (Crédits: Affaires étrangères) et à la commission du Commerce extérieur (Crédits: Commerce extérieur).

2° Van Ontwikkelingssamenwerking;

2° De la Coopération au Développement;

— Verwezen naar de commissie voor de Ontwikkelingssamenwerking.

Renvoi à la commission de la Coopération au Développement.

3° Van het ministerie van Sociale Voorzorg;

3° Du ministère de la Prévoyance sociale;

— Verwezen naar de commissie voor de Sociale Aangelegenheden.

Renvoi à la commission des Affaires sociales.

4° Van Ambtenarenzaken;

4° De la Fonction publique;

— Verwezen naar de commissie voor de Binnenlandse Aangelegenheden.

Renvoi à la commission de l'Intérieur.

5° Van het ministerie van Binnenlandse Zaken;
5° De ministère de l'Intérieur;
— Verwezen naar de commissie voor de Binnenlandse Aangelegenheden.
Renvoi à la commission de l'Intérieur.
6° Van de Diensten van de Eerste minister;
6° Des Services du Premier ministre;
— Verwezen naar de commissie voor de Financiën (Kredieten: Diensten van de Eerste minister) en naar de commissie voor het Onderwijs en de Wetenschap (Kredieten: Wetenschapsbeleid).
Renvoi à la commission des Finances (Crédits: Services du Premier ministre) et à la commission de l'Enseignement et de la Science (Crédits: Politique scientifique).
7° Van Pensioenen;
7° Des Pensions;
— Verwezen naar de commissie voor de Financiën.
Renvoi à la commission des Finances.
8° Van het ministerie van Maatschappelijke Integratie, Volksgezondheid en Leefmilieu;
8° Du ministère de l'Intégration sociale, de la Santé publique et de l'Environnement;
— Verwezen naar de commissie voor de Volksgezondheid en het Leefmilieu.
Renvoi à la commission de la Santé publique et de l'Environnement.
9° Van het ministerie van Tewerkstelling en Arbeid.
9° Du ministère de l'Emploi et du Travail.
— Verwezen naar de commissie voor de Sociale Aangelegenheden.
Renvoi à la commission des Affaires sociales.

SAMENSTELLING VAN COMMISSIES

Wijzigingen

COMPOSITION DE COMMISSIONS

Modifications

De Voorzitter. — Bij het Bureau is een voorstel ingediend om de heer Pede te vervangen door de heer De Backer in de Commissie belast met de parlementaire begeleiding van de Vaste Commissies van toezicht op de politie- en inlichtingendiensten.

Le Bureau est saisi d'une demande tendant à remplacer M. Pede par M. De Backer au sein de la Commission chargée du suivi parlementaire des Comités permanents de contrôle des services de police et de renseignements.

Bij het Bureau zijn voorstellen ingediend tot wijziging van de samenstelling van sommige commissies:

1° In de commissie voor de Binnenlandse Aangelegenheden:
Zou de heer Deghilage de heer Hismans als plaatsvervangend lid vervangen;

Le Bureau est saisi de demandes tendant à modifier la composition de certaines commissions:

1° A la commission de l'Intérieur:
M. Deghilage remplacerait M. Hismans comme membre suppléant;

2° In de commissie voor de Buitenlandse Handel:
Zou de heer Deghilage de heer Hismans als plaatsvervangend lid vervangen;

2° A la commission du Commerce extérieur:
M. Deghilage remplacerait M. Hismans comme membre suppléant;

3° In de commissie voor de Economische Aangelegenheden:
Zou de heer Deghilage de heer Hismans als plaatsvervangend lid vervangen;

3° A la commission de l'Economie:
M. Deghilage remplacerait M. Hismans comme membre suppléant;

4° In de commissie voor de Financiën:
Zou de heer Deghilage de heer Taminiaux als plaatsvervangend lid vervangen;

4° A la commission des Finances:
M. Deghilage remplacerait M. Taminiaux comme membre suppléant;

5° In de commissie voor de Justitie:
Zou de heer Deghilage de heer Hismans als plaatsvervangend lid vervangen;

5° A la commission de la Justice:
M. Deghilage remplacerait M. Hismans comme membre suppléant;

6° In de commissie voor het Onderwijs en de Wetenschap:
Zou de heer Deghilage de heer Hismans als effectief lid vervangen;

6° A la commission de l'Enseignement et de la Science:
M. Deghilage remplacerait M. Hismans comme membre effectif;

7° In de commissie voor de Ontwikkelingssamenwerking:
Zou de heer Deghilage de heer Hismans als effectief lid vervangen;

7° A la commission de la Coopération au Développement:
M. Deghilage remplacerait M. Hismans comme membre effectif;

8° In de commissie voor de Volksgezondheid en het Leefmilieu:
Zou de heer Deghilage de heer Hismans als plaatsvervangend lid vervangen;

8° A la commission de la Santé publique et de l'Environnement:
M. Deghilage remplacerait M. Hismans comme membre suppléant;

9° In de commissie voor de Naturalisaties:
Zou de heer Deghilage de heer Hismans als effectief lid vervangen;

9° A la commission des Naturalisations:
M. Deghilage remplacerait M. Hismans comme membre effectif;

10° In het Adviescomité voor Europese aangelegenheden:
Zou de heer Deghilage de heer Taminiaux als plaatsvervangend lid vervangen.

10° Au Comité d'avis chargé des questions européennes:
M. Deghilage remplacerait M. Taminiaux comme membre suppléant.

Geen bezwaar?

Pas d'opposition?

Dan is aldus besloten.

Il en sera donc ainsi.

MONDELINGE VRAAG VAN DE HEER DE CROO AAN DE MINISTER VAN SOCIALE ZAKEN OVER «DE AANZUIVERING VAN DE REKENINGEN-COURANT VAN DE ZIEKENFONDSEN»

QUESTION ORALE DE M. DE CROO AU MINISTRE DES
AFFAIRES SOCIALES SUR «L'APUREMENT DES COMP-
TES COURANTS DES MUTUELLES»

De Voorzitter. — Aan de orde is de mondelinge vraag van de heer De Croo aan de minister van Sociale Zaken over «de aanzuivering van de rekeningen-courant van de ziekenfondsen».

Het woord is aan de heer De Croo.

De heer De Croo (VLD). — Mijnheer de Voorzitter, de regeringspartijen hebben begin juli 1994 een aanvang gemaakt met de responsabilisering van de ziekenfondsen. Voor de aanzuivering van de rekeningen-courant van de ziekenfondsen is er echter nog geen oplossing gevonden. De tekorten worden op het einde van het jaar geblokkeerd. Dit doet mij vrezen dat de schulden zonder meer zullen worden kwijtgescholden. Dit gebeurde reeds in 1980, toen de Staat een schuld van ongeveer 17 miljard kwijtschold en overnam. Ook in 1975 werden tekorten afgeremd door een boekhoudkundige lening van 5 miljard 550 miljoen frank.

De gecumuleerde schuld van de ziekenfondsen is vandaag opgelopen tot 31 miljard 212 miljoen frank: boni vis-à-vis mali. De Socialistische Landsbond alleen al zit met een schuld van circa 51 miljard. Dit is toch een belangrijk bedrag. Het benadert drie keer de jaarlijkse begroting van Zaire.

Welke oplossing stelt de Regering in het vooruitzicht voor de aanzuivering van de rekeningen-courant? Zal zij zoals in 1975 en in 1980 de schulden kwijtschelden? Wat zal er gebeuren met de boni van de Christelijke Landsbond?

De Voorzitter. — Het woord is aan minister De Galan.

Mevrouw De Galan, minister van Sociale Zaken. — Mijnheer de Voorzitter, de invoering van een financiële verantwoordelijkheid voor de ziekenfondsen op 1 januari 1995 is nieuw en zeer belangrijk. Om dit nieuwe systeem te doen slagen is het noodzakelijk dat er een onderscheid wordt gemaakt tussen de financiële toestand in het verleden, vóór 1 januari 1995, en die na de invoering van het nieuwe stelsel. Daarom werd bepaald dat bij het afsluiten van de rekeningen van 1994, de rekeningen-courant zullen worden geblokkeerd.

Het koninklijk besluit van 12 augustus 1994, dat de financiële verantwoordelijkheid invoert, bepaalt duidelijk dat de Raad van de Controledienst voor de ziekenfondsen op advies van het Technisch Comité en afhankelijk van het operationeel worden van het nieuwe stelsel, een voorstel zal uitwerken over de wijze waarop de geblokkeerde rekeningen-courant moeten worden aangezuiverd. Dit voorstel kan ten vroegste worden uitgevoerd zodra de tweede fase van de financiële verantwoordelijkheid in werking is getreden, dus van 1997 af. Het koninklijk besluit ter zake zal in het kader van de programmawet eerland ter bekrachtiging worden voorgelegd aan het Parlement.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer De Croo voor een repliek.

De heer De Croo (VLD). — Mijnheer de Voorzitter, ik stel twee zaken vast. Ten eerste blijft de minister zeer trouw aan het lijflijf van haar partij: «Du passé faisons table rase.» Ten tweede zal deze «table rase» geschieden in twee fasen. Eerst komt er een renteloze fase tot 1997, waarbij de schuld van 51 miljard van de Socialistische Landsbond zal worden geblokkeerd. Ik vermoed dat die schuld daarna bij een zoveelste herziening zal verdwijnen. Mijn vraag was nochtans duidelijk: wat zal er gebeuren met de 51 miljard schuld van dit heel belangrijk en respectabel ziekenfonds? Ik heb op die vraag geen antwoord gekregen.

De Voorzitter. — Het incident is gesloten.

L'incident est clos.

REGELING VAN DE WERKZAAMHEDEN

ORDRE DES TRAVAUX

De Voorzitter. — Dames en heren, de heer Anthuenis wenste de minister van Sociale Zaken een vraag te stellen over «het ingevoerde moratorium voor de sector van de revalidatie en de herscholing».

De heer Anthuenis is verontschuldigd wegens ziekte.

De heer De Croo (VLD). — Mijnheer de Voorzitter, misschien kan een van zijn collega's die vraag stellen.

De Voorzitter. — Mijnheer De Croo, mondelinge vragen worden bij voorkeur gesteld door de betrokken senator zelf. Ik stel dus voor deze mondelinge vraag naar een latere datum te verdagen en de vraag niet door een ander lid te laten stellen.

Ziekte is uiteraard een legitieme reden voor afwezigheid. Er zijn echter nog talrijke andere legitieme redenen en *de fil en aiguille* zouden we terecht komen in een situatie waarbij andere senatoren vragen stellen aan andere ministers. Daardoor zouden de werkzaamheden onoverzichtelijk worden.

De heer De Croo (VLD). — Mijnheer de Voorzitter, uw bezorgdheid ontroert mij. Ik hoop dat u dit principe ook zult toepassen op de aanwezigheid van de minister van wie een antwoord wordt verwacht.

De Voorzitter. — Mijnheer De Croo, dit principe geldt minder voor een minister, want een minister antwoordt namens de Regering.

De heer De Croo (VLD). — Mijnheer de Voorzitter, als een senator onvervangbaar is, dan is een minister dat a fortiori. Ik heb dus moeite met uw interpretatie.

De Voorzitter. — Mijnheer De Croo, de senator die de minister een vraag wenst te stellen, is onvervangbaar.

Een minister kan zich voor het geven van een antwoord echter wel laten vervangen. Zo was de volgende vraag bijvoorbeeld gericht tot minister Tobback en ik denk dat het antwoord zal worden gegeven door minister Vande Lanotte.

De heer De Croo (VLD). — Mijnheer de Voorzitter, ik begrijp dat de heer Tobback, die niet langer minister is, niet meer kan antwoorden namens de Regering. Kunt u het principe dat u consequent wilt toepassen voor de senatoren die een mondelinge vraag stellen, ook niet laten gelden voor de ministers?

De Voorzitter. — Mijnheer De Croo, ik ben het met u eens dat in de mate van het mogelijke het antwoord moet worden gegeven door de betrokken minister zelf. Voor de afwezigheid van de ministers kunnen echter andere redenen worden ingeroepen en juridisch geldt alleszins dat een lid van de Regering antwoordt namens de hele Regering. Voor de senatoren ligt dat anders.

De heer De Croo (VLD). — De anonimiteit van de minister is dus gewaarborgd!

QUESTION ORALE DE M. DESMEDT AU MINISTRE DE
L'INTERIEUR ET DE LA FONCTION PUBLIQUE SUR «LE
MONTANT ANORMALEMENT BAS DES JETONS DE
PRESENCES IMPOSE PAR LE MINISTRE DE
L'INTERIEUR POUR LES PRESIDENTS, SECRETAIRES
ET ASSESSEURS DES BUREAUX DE VOTE ET DE
DEPOUILLEMENT A L'OCCASION DES ELECTIONS
COMMUNALES»

MONDELINGE VRAAG VAN DE HEER DESMEDT AAN DE
MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN AMBTE-
NARENZAKEN OVER «HET ABNORMAAL LAGE
PRESENTIEGELD DAT DE MINISTER VAN BINNEN-
LANDSE ZAKEN HEEFT VASTGESTELD VOOR DE
VOORZITTERS, SECRETARISSEN EN BIJZITTERS VAN
DE STEMBUREAUS EN DE STEMOPNEMINGSBUREAUS
BIJ DE GEMEENTERAADSVERKIEZINGEN»

M. le Président. — L'ordre du jour appelle la question orale de M. Desmedt au ministre de l'Intérieur et de la Fonction publique sur «le montant anormalement bas des jetons de présences imposés

par le ministre de l'Intérieur pour les présidents, secrétaires et assesseurs des bureaux de vote et de dépouillement à l'occasion des élections communales».

La parole est à M. Desmedt.

M. Desmedt (FDF). — Monsieur le Président, la loi du 16 juillet 1993 permet au ministre de l'Intérieur de fixer une fourchette pour les jetons de présences accordés par les communes aux membres des bureaux de vote et de dépouillement à l'occasion des élections communales.

Usant de cette faculté, votre prédécesseur, monsieur le ministre, avait indiqué les fourchettes suivantes: président, de 125 à 250 francs; secrétaire et assesseurs, de 100 à 200 francs pour les bureaux de vote et de 125 à 250 francs pour les bureaux de dépouillement.

Il lui était légalement loisible de proposer d'autres montants.

Le travail des présidents de bureaux de vote représente, en y incluant les travaux antérieurs au jour du scrutin, une dizaine d'heures; pour les secrétaires et assesseurs, il faut compter un minimum de six heures de travail. Le dépouillement dans les grosses communes représente de longues heures de travail ardu.

Les montants octroyés représentent en fait une aumône et sont franchement indécents. Ils sont d'ailleurs inférieurs à ce qui était octroyé jadis.

M. le ministre peut-il justifier cette façon d'agir de son prédécesseur, qui a imposé ces montants aux communes? Croit-il que cela est de nature à renforcer le civisme de nos concitoyens et leur respect à l'égard de la démocratie?

Il m'est, par ailleurs, rapporté que dans les communes où le vote électronique est appliqué, un double jeton peut être accordé aux membres des bureaux de vote. Cette information est-elle exacte et dans l'affirmative comment peut-il la justifier?

M. le Président. — La parole est à M. Vande Lanotte, ministre, dont je salue la présence parmi nous pour la première fois.

M. Vande Lanotte, ministre de l'Intérieur et de la Fonction publique. — Monsieur le Président, il est vrai que les jetons de présences accordés lors des élections sont peu importants. Comme vous l'avez dit, monsieur Desmedt, le secrétaire et l'assesseur d'un bureau de vote perçoivent 200 francs, tandis que le président d'un bureau de vote, le président, le secrétaire et l'assesseur d'un bureau de dépouillement perçoivent 250 francs.

Par contre, contrairement à ce que vous affirmez, dans les communes utilisant le vote électronique, le montant des jetons de présences est identique. Une seule exception doit être signalée: lors des élections européennes, il était prévu que les bureaux de vote restent ouverts jusqu'à 15 heures et, à cette occasion, les jetons de présences ont été légèrement majorés.

Par ailleurs, lors des dernières élections, certaines communes de la Région bruxelloise ont accordé des montants un peu plus élevés et il semble que la Région wallonne ait accepté cette pratique.

Si l'on souhaite modifier la situation existante, deux possibilités se présentent: soit on augmente sensiblement les jetons de présences, lesquels deviennent la rémunération d'une prestation, mais cela coûtera très cher à la collectivité; soit on considère que les citoyens doivent avoir suffisamment de respect envers la démocratie pour consacrer tous les deux ans six heures de leur temps aux élections pour une somme tout à fait symbolique. J'estime que la deuxième option doit être retenue.

M. le Président. — La parole est à M. Desmedt pour une réplique.

M. Desmedt (FDF). — Monsieur le Président, je note la position du ministre qui estime que cette rémunération est tout à fait symbolique.

J'estime qu'il serait préférable de ne rien donner plutôt que d'octroyer une rémunération qui représente 20 francs l'heure.

Certes, il faut faire appel au civisme des citoyens, mais je ne suis pas certain que cette façon de procéder l'encourage.

M. le Président. — L'incident est clos.

Het incident is gesloten.

MONDELINGE VRAAG VAN DE HEER VERREYCKEN AAN DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN AMBTENARENZAKEN OVER «DE PROBLEMEN BIJ DE KIESVERRICHTINGEN OP ZONDAG 9 OKTOBER»

QUESTION ORALE DE M. VERREYCKEN AU MINISTRE DE L'INTERIEUR ET DE LA FONCTION PUBLIQUE SUR «LES PROBLEMES SURVENUS LORS DES OPERATIONS ELECTORALES DU DIMANCHE 9 OCTOBRE»

De Voorzitter. — Aan de orde is de mondelinge vraag van de heer Verreycken aan de minister van Binnenlandse Zaken en Ambtenarenzaken over «de problemen bij de kiesverrichtingen op zondag 9 oktober».

Het woord is aan de heer Verreycken.

De heer Verreycken (Vl. Bl.). — Mijnheer de Voorzitter, in de eerste plaats wil ik de nieuwe minister van Binnenlandse Zaken gelukwensen met zijn benoeming die een gevolg is van de verkiezingen van vorige zondag.

Bij die verkiezingen bleken de stemmingen per computer eerder stroef te verlopen. Ik meen dat de meeste problemen op te lossen zijn door een betere organisatie of door een aanpassing van de wet, vooral wat de openingsuren betreft.

In heel wat kiesbureaus hadden rolstoelgebruikers een probleem om hun stem uit te brengen. De opstelling van de computers bleek te hoog. Daardoor waren zij meestal verplicht een beroep te doen op een vrijwillige helper om de stemkaart in de computer te stoppen en de computerpen te hanteren.

Lijkt het de minister niet aangewezen richtlijnen of adviezen te verstrekken om in elk kiesbureau één kishokje te reserveren voor gehandicapten en voor kleinere of oudere mensen die een stoel nodig hebben? Hiermee kan worden tegemoetgekomen aan de vraag van een groep kiezers voor wie, als ze de hulp van iemand anders moeten inroepen, het kiesgeheim een lachertje is.

De Voorzitter. — Het woord is aan minister Vande Lanotte.

De heer Vande Lanotte, minister van Binnenlandse Zaken en Ambtenarenzaken. — Mijnheer de Voorzitter, er zijn wel degelijk maatregelen genomen voor mindervalide kiezers. Zo is bepaald dat er per vijf stembureaus één stemhokje voor mindervaliden moet zijn. Er moet ook een stoel ter beschikking worden gesteld. Mindervaliden moeten kunnen worden begeleid als ze daarom vragen en in de buurt van de stembureaus moeten er parkeerplaatsen voor hen worden gereserveerd.

Waar elektronisch wordt gestemd, moet er een speciaal hokje voor mindervaliden aanwezig zijn, ook één per vijf stembureaus. De computer moet daar lager worden opgesteld en het beeldscherm moet naar beneden kunnen worden gericht. Deze onderwerpen werden vóór de verkiezingen gedeeld, maar op het ogenblik is het ons nog niet duidelijk in welke mate ze werden gevolgd.

Ik geef er mij rekenschap van dat het elektronisch stemmen, dat voor het eerst op grote schaal gebeurde, nog hier en daar voor problemen zorgde. Uit het rondschrijven van het departement blijkt in elk geval dat het de bedoeling is tegemoet te komen aan de bekommernissen die de heer Verreycken heeft geuit.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Verreycken voor een repliek.

De heer Verreycken (Vl. Bl.). — Mijnheer de Voorzitter, het antwoord van de minister verheugt mij uiteraard. Die onderwerpen waren mij geenszins bekend en in het kiesbureau waar ik mij gemeld heb, was er geen speciaal hokje voor deze groep van mensen. Er waren wel parkeerplaatsen en een plank die het oprijden met een rolstoel moest vergemakkelijken. Er stond ook geen computer lager opgesteld en dat was wel de grootste handicap voor deze groep.

Nu ik weet dat er richtlijnen ter zake bestaan dring ik erop aan ze bij de volgende verkiezingen nadrukkelijker bekend te maken.

De Voorzitter. — Het incident is gesloten.

L'incident est clos.

MONDELINGE VRAAG VAN MEVROUW VAN DER WILDT AAN DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN AMBTENARENZAKEN OVER «DE OPKOMSTPLICHT EN DE WACHTTIJDEN VOOR OUDERS MET KLEINE KINDEREN BIJ HET COMPUTERSTEMMEN»

QUESTION ORALE DE MME VAN DER WILDT AU MINISTRE DE L'INTERIEUR ET DE LA FONCTION PUBLIQUE SUR «L'OBLIGATION DE SE PRESENTER AU BUREAU DE VOTE ET LES TEMPS D'ATTENTE POUR LES PARENTS AYANT DE JEUNES ENFANTS, LA OU L'ON VOTE PAR ORDINATEUR»

De Voorzitter. — Aan de orde is de mondelinge vraag van mevrouw Van der Wildt aan de minister van Binnenlandse Zaken en Ambtenarenzaken over «de opkomstplicht en de wachttijden voor ouders met kleine kinderen bij het computerstemmen».

Het woord is aan mevrouw Van der Wildt.

Mevrouw Van der Wildt (SP). — Mijnheer de Voorzitter, het stemmen met de computer bij de verkiezingen van zondag 9 oktober jongstleden heeft in sommige gemeenten voor lange wachttijden gezorgd. Het experiment van de Europese verkiezingen was blijkbaar niet zo bruikbaar. Bovendien werden de openingstijden van de stembureaus nog ingekort. Verschillende kiezers werden nu onverwacht geconfronteerd met enorme wachttijden wat hen in vele gevallen voor plotse en onvoorziene regelingen voor hun zeer kleine kinderen stelde. De oplossingen lagen niet altijd voor de hand. Daardoor geraakten sommige ouders niet tijdig terug in het stemlokaal. Hoewel zij zich reeds vroeger hadden aangemeld, werd hen de toegang geweigerd. Dezelfde verhalen werden gedaan door winkeliers en middenstanders.

Welke sancties overweegt de minister bij het niet-uitbrengen van de stemmen van deze kiezers die hun opkomstplicht wel hadden vervuld?

Kan de minister rekening houden met de situatie van gezinnen met kleine kinderen?

Welke maatregelen overweegt de minister om deze wachttijden in de toekomst te vermijden en de kiezer nog niet meer te ontmoedigen?

Het moet worden gezegd dat het uitzonderlijk goede weer op 9 oktober een wel zeer toevallige bondgenoot is geweest.

De Voorzitter. — Het woord is aan minister Vande Lanotte.

De heer Vande Lanotte, minister van Binnenlandse Zaken en Ambtenarenzaken. — Mijnheer de Voorzitter, in antwoord op de vraag van mevrouw Van der Wildt in verband met de sancties moet ik in de eerste plaats stellen dat dit geen zaak is van de minister van Binnenlandse Zaken noch van deze van Justitie, maar uitsluitend van de parketten. Wel kan ik medelen dat deze voor een eventuele vervolging altijd met dergelijke concrete omstandigheden hebben rekening gehouden. Het zou mij dus verwonderen dat mensen die omwille van redenen die mevrouw Van der Wildt heeft aangehaald niet hebben kunnen stemmen, in een vervolging zouden verwikkeld geraken.

Het grote probleem bij het elektronisch stemmen was dat van de wachttijden. Wij moeten wel erkennen dat die bijzonder lang waren en heel wat problemen hebben opgeleverd. Verschillende oplossingen zijn mogelijk. Meer computers inzetten zou zwaar gaan wegen op het budget. De openingsuren van de stembureaus verlengen lijkt al iets gemakkelijker. Wij kunnen ook de kiezers gelijkmatiger over de stemtijd spreiden door preferentiële tijden voor verschillende groepen in te stellen.

Hoe dan ook lijkt het mij op het ogenblik wat voorbarig om voor welke oplossing dan ook te kiezen. Wel heb ik nog vanochtend aan mijn administratie de opdracht gegeven om het probleem te onderzoeken. Ik wil deze opdracht hier even voorlezen: «Tot nu toe werden bij verkiezingen twee experimenten uitgevoerd met elektronisch stemmen. Ik meen dat de operatie als dusdanig positief was. Ik geef er mij tevens rekenschap van dat de inspanningen die door de betrokken administraties en gemeenten werden geleverd belangrijk zijn geweest. Het ligt in mijn bedoeling het initiatief van mijn voorganger door te trekken naar de volgende verkiezingen en in de mate van het mogelijke uit te breiden. Ik meen dat het nodig is na twee experimenten om in een werkgroep ad hoc een globale evaluatie te maken van de problematiek, waarin niet enkel het elektronica-aspect, maar ook alle hieraan verbonden problemen van administratieve en organisatorische aard aan bod komen. Aan de hand van dit rapport zal het departement in staat zijn om met kennis van zaken de inspanning op een rationele en efficiënte manier verder te zetten. Om aan het rapport een zo ruim mogelijke inhoud te geven, stel ik voor dat naast de vertegenwoordigers van de dienst verkiezingszaken in de respectievelijke gemeenten, ook andere vertegenwoordigers van de gemeentelijke administraties zetelen, voor zover zij rechtstreeks betrokken zijn bij het elektronisch stemmen: voorzitters van kiesbureaus en mensen die op het terrein zelf de problemen hebben ervaren.»

Die werkgroep ad hoc zal voorgezeten worden door de secretaris-generaal van het ministerie van Binnenlandse Zaken die mij een rapport zal overmaken tegen eind januari 1995. Dat moet ons de tijd geven om de volgende verkiezingen nog ruimschoots binnen de tijd voor te bereiden.

De Voorzitter. — Het woord is aan mevrouw Van der Wildt voor een repliek.

Mevrouw Van der Wildt (SP). — Mijnheer de Voorzitter, ik dank de minister voor zijn antwoord. Het verheugt mij dat hij nu reeds een aantal oplossingen wil uitwerken met het oog op de toekomstige verkiezingen. Naast de technische en organisatorische aspecten die hij wil onderzoeken, meen ik dat ook de menselijke kant van de zaak aandacht moet krijgen. Ik vraag hem ook zijn invloed aan te wenden opdat rekening wordt gehouden met de omstandigheden waardoor mensen bij de verkiezingen op 9 oktober jongstleden hun stem niet hebben kunnen uitbrengen.

De Voorzitter. — Het incident is gesloten.

L'incident est clos.

QUESTION ORALE DE M. VAES AU MINISTRE DE L'INTERIEUR ET DE LA FONCTION PUBLIQUE SUR «LES DISCRIMINATIONS DE FAIT VIS-A-VIS DES GENS DU VOYAGE»

MONDELINGE VRAAG VAN DE HEER VAES AAN DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN AMBTENARENZAKEN OVER «DE FEITELIJKE DISCRIMINATIE VAN NOMADEN»

M. Le Président. — L'ordre du jour appelle la question orale de M. Vaes au ministre de l'Intérieur et de la Fonction publique sur «les discriminations de fait vis-à-vis des gens du voyage».

La parole est à M. Vaes.

M. Vaes (Ecolo). — Monsieur le Président, le Comité national de protection et de défense des gens du voyage — COPRODEF pour la Communauté française et VOE pour la Communauté flamande — a récemment alerté l'opinion publique sur les discriminations continues dont sont victimes ces personnes dans la plupart des communes belges où elles souhaitent s'arrêter ou séjourner. Elles font souvent l'objet d'intimidations, de répression policière et d'expulsions qui, du point de vue légal, me paraissent peu acceptables et qui sont à même d'entretenir des a priori populaires proches du racisme. Or, il s'agit souvent de familles de nationalité belge.

Complémentairement à une question écrite que j'adresse au ministre pour faire le point au niveau des dispositions réglementaires actuellement d'application pour les communes concernant l'accueil, l'inscription et les conditions de séjour et de travail des gens du voyage, je voudrais poser au ministre les questions suivantes.

Quelles sont les recommandations fermes qu'il aurait adressées aux communes afin d'assurer un traitement humain et digne aux populations nomades, dans le respect des lois, en ce compris une formation adaptée des corps de police locale?

Le ministre pourrait-il me faire savoir dans quelle mesure les subsides fédéraux actuellement réservés aux contrats de sécurité et d'intégration peuvent — ou devraient — être partiellement affectés aux équipements d'accueil et d'assistance destinés aux gens du voyage, pour respecter notamment l'esprit et la lettre de la nouvelle Constitution reconnaissant à tous le droit au logement, et se préoccuper des conditions de sécurité des gens du voyage proprement dits?

M. le Président. — La parole est à M. Vande Lanotte, ministre.

M. Vande Lanotte, ministre de l'Intérieur et de la Fonction publique. — Monsieur le Président, cette question comporte plusieurs volets, lesquels concernent le département de l'Intérieur de différentes manières.

Les personnes visées sont inscrites dans le registre de la population soit de la commune où elles disposent d'une adresse de référence, soit de la commune où elles résident depuis au moins six mois. Donc, si actuellement ces personnes résident dans une commune depuis moins de six mois, elles doivent avoir une adresse de référence. De plus, lors de leurs déplacements, elles sont considérées comme temporairement absentes.

La question de l'établissement de camps de nomades dans lesquels elles peuvent être inscrites — cela ne peut se faire dans des campings — n'est pas du ressort de l'Intérieur mais plutôt de l'Aménagement du territoire, de compétence régionale.

Ces instructions sont reprises dans une circulaire publiée au *Moniteur belge*, le 7 octobre 1992 et relative à la tenue des registres de la population et des étrangers.

J'en viens à présent à l'aspect policier soulevé dans cette question. Effectivement, des recommandations fermes ont été édictées par mon département sous la forme de circulaires. Elles sont au nombre de trois et concernent les habitants de roulottes. La première date du 5 octobre 1992, la seconde, du 21 février 1975 et la troisième, du 15 mars 1979. Ces circulaires visent à améliorer le sort des habitants des roulottes par l'implantation programmée de terrains. Depuis lors, cette compétence relève des Régions.

Il s'agit aussi d'éviter des expulsions arbitraires et de promouvoir la compréhension des autorités communales à l'égard des problèmes rencontrés par ces nomades. Ces textes, quoique anciens, sont toujours pleinement d'application.

Par ailleurs, dans les écoles de police et de gendarmerie, la problématique d'une attitude correcte vis-à-vis du public et du respect à témoigner à tout individu est largement abordée dans le cadre d'un cours de déontologie. A cet égard, il convient de souligner qu'aucune différence ne peut être faite entre les individus en fonction de leur langue, de leur race ou d'une appartenance quelconque à une idéologie, à une croyance, etc. Une attitude de respect à l'égard de la personne humaine et dans les contacts avec celle-ci, dans l'esprit des lois, est donc prônée en toute circonstance au sein des forces de police.

L'intervention financière de l'Etat fédéral dans les contrats de sécurité est organisée de telle manière que l'initiative vient des communes. Jusqu'à présent aucune demande n'a été introduite concernant les nomades. Si c'était le cas, mon département ne s'y opposerait pas. Néanmoins, je dois dire qu'insister sur l'aspect policier de l'encadrement de ces personnes pour des raisons de sécurité ne me paraît pas être une bonne solution car je ne suis pas convaincu que l'insécurité augmente du fait de la présence de nomades dans une commune.

Mon département pourrait donc être intéressé par un projet de contrat de sécurité mais ne tient en aucun cas à accorder trop d'importance à l'aspect sécurité de cette problématique des gens du voyage.

M. le Président. — La parole est à M. Vaes pour une réplique.

M. Vaes (Ecolo). — Monsieur le Président, je remercie le ministre de ses propos qui répondent partiellement à certains points de ma question écrite. Néanmoins, je relève que, si le Gouvernement a produit plusieurs circulaires en 1975, 1979 et 1992, notamment en matière de déontologie policière, ainsi qu'une circulaire de 1975 visant les occupants de roulottes et leur statut ou visant l'implantation programmée de terrains, il n'existe toujours actuellement que vingt-huit terrains en Région flamande et trois en Région wallonne. Par ailleurs, les budgets alloués par les deux Communautés sont radicalement différents: en Communauté française, un million de subsides est consacré à l'établissement de terrains d'accueil et en Communauté flamande, dix-huit millions sont prévus à cet effet. Je rends grâce à la Communauté flamande pour sa politique infiniment plus ouverte en la matière.

Quoi qu'il en soit, je suis surpris de voir que les circulaires du ministère de l'Intérieur restent apparemment sans effet. Le code de déontologie de la police ne me paraît pas plus respecté puisque, récemment, ces nomades ont jugé bon d'organiser une conférence de presse pour attirer l'attention de la population et des responsables sur les traitements discriminatoires et les expulsions abusives dont ils font l'objet. Cette situation m'interpelle sur la portée du contrôle que le ministère exerce sur l'application de ses propres circulaires. Ecrire un texte est une chose mais vérifier le respect de la politique voulue par le Gouvernement et en prendre les moyens en est une autre.

Enfin, je voudrais demander au ministre si, dans le cadre de l'ouverture qu'il semble indiquer dans sa réponse, il est prêt à soutenir les associations — une dans la Communauté française et une dans la Communauté flamande — qui se chargent de la promotion et de la défense des droits des personnes nomades et des gens du voyage. Pour le moment, ces gens sont privés de subsides, notamment au niveau de l'Europe qui réduit ses propres financements, et des Communautés, en tout cas française, en difficulté, comme vous le savez.

Ma question s'élargit donc: dans l'esprit qu'il propose, que compte faire le ministre pour contrôler l'application des circulaires? Est-il prêt à soutenir les associations de terrain qui ont pour objet d'aider à résoudre au jour le jour les problèmes administratifs, économiques et sociaux rencontrés par les gens du voyage, lesquels sont loin d'être respectés comme le prévoyaient les circulaires annoncées par le ministre?

M. le Président. — La parole est à M. Vande Lanotte, ministre.

M. Vande Lanotte, ministre de l'Intérieur et de la Fonction publique. — Monsieur le Président, je remarquerai tout d'abord que la différence de traitement entre les deux Communautés démontre bien que cette matière est devenue communautaire. Le Gouvernement fédéral ne peut donc intervenir en aucune manière à cet égard.

En ce qui concerne l'application des circulaires, il convient de ne pas confondre. Dans bon nombre de communes, la police doit appliquer le règlement communal qui est généralement plus restrictif. C'est une expression de l'autonomie communale. De plus, la tutelle est exercée par la Région et non par le Gouvernement fédéral.

En ce qui concerne les subsides aux organisations concernées, j'ai indiqué que les subsides directs ne relèvent pas du Gouvernement fédéral. Ce dernier peut intégrer une aide globale dans le cadre des contrats de sécurité conclus avec les communes. Les subsides directs relèvent eux aussi des Communautés.

M. le Président. — L'incident est clos.

Het incident is gesloten.

QUESTION ORALE DE M. DECLETY AU VICE-PREMIER MINISTRE ET MINISTRE DES COMMUNICATIONS ET DES ENTREPRISES PUBLIQUES SUR «LE TRANSPORT ROUTIER DE MARCHANDISES ET LA PERCEPTION D'UN DROIT D'USAGE DE CERTAINES ROUTES»

MONDELINGE VRAAG VAN DE HEER DECLÉTY AAN DE
VICE-EERSTE MINISTER EN MINISTER VAN VER-
KEERSWEZEN EN OVERHEIDSBEDRIJVEN OVER
« HET VERVOER VAN GOEDEREN OVER DE WEG EN
HET HEFFEN VAN TOL OP BEPAALDE WEGEN »

M. le Président. — L'ordre du jour appelle la question orale de M. Decléty au Vice-Premier ministre et ministre des Communications et des Entreprises publiques sur « le transport routier de marchandises et la perception d'un droit d'usage de certaines routes ».

La parole est à M. Decléty.

M. Decléty (PRL). — Monsieur le Président, la presse a fait état du profond malaise qui existe au sein du secteur belge du transport routier de marchandises. En effet, la Belgique, les Pays-Bas, le Luxembourg, le Danemark et l'Allemagne ont signé un accord relatif à la perception, à partir du 1er janvier 1995, d'un « droit d'usage » pour l'utilisation de certaines routes par les véhicules utilitaires de 12 tonnes et plus. Il semblerait que l'Allemagne, les Pays-Bas et le Danemark aient prévu de compenser le surcoût engendré par l'eurovignette.

Je voudrais savoir quelle est la nature exacte du terme « droit d'usage ». A-t-il été décidé qui, de l'Etat fédéral ou des Régions, percevra les recettes de ce droit d'usage ?

Quelles sont les mesures que la Belgique envisage afin de préserver la position concurrentielle de ses transporteurs routiers ?

M. Mouton, vice-président, prend la présidence de l'assemblée

De plus, la presse a fait état hier ou ce matin d'un accord pour le partage des recettes de l'eurovignette entre l'Etat et les Régions. Si ce partage devait avoir lieu, comment se ferait la compensation ? Serait-elle aussi partagée ?

M. le Président. — La parole est à M. Santkin, ministre, qui répondra en lieu et place de son collègue, M. Di Rupo, empêché.

M. Santkin, ministre de l'Intégration sociale, de la Santé publique et de l'Environnement. — Monsieur le Président, voici la teneur de la réponse de mon collègue, M. Di Rupo.

« La directive CEE 93/89 ne tranche pas quant à la nature juridique — impôt ou redevance — du droit d'usage. De l'accord conclu le 9 février 1994 par les gouvernements allemand, belge, danois et luxembourgeois pour transposer cette directive, il ressort qu'il n'y a pas de lien entre le service rendu et l'Etat percevteur du prélèvement : le paiement de l'eurovignette en Belgique assurera aux transporteurs belges l'accès aux réseaux des autres pays de l'accord ; qu'il n'y a pas de proportionnalité entre le prélèvement et la nature du service, ni entre le prélèvement et le coût du service.

En ce qui concerne la Belgique, l'intention est de rendre obligatoire — comme le permet la directive — l'eurovignette pour l'ensemble du réseau routier belge, notamment pour des raisons de sécurité, matière de compétence strictement fédérale.

En effet, en cas de perception limitée aux seules autoroutes, des déplacements importants de trafic de poids lourds auraient lieu vers des axes de circulation essentiellement non destinés à recevoir ce type de trafic. Ce déplacement de trafic occasionnerait de nombreux désagréments de circulation et accroîtrait les risques d'accidents et la gravité de ceux-ci. Une telle perspective est difficilement acceptable. Aussi, les intentions sont que le paiement de l'eurovignette permette l'accès aux autoroutes, aux quatre bandes et aux nationales à 100.

Par ailleurs, il faut noter que cette solution préconisée par l'Etat fédéral rend plus difficile un transit de la Belgique pour les poids lourds étrangers sans acquitter le droit d'usage et constitue à cet égard un élément d'égalité des conditions de compétitivité entre transporteurs.

Dans cette optique, l'eurovignette proposée par le Gouvernement fédéral sera applicable à l'ensemble des véhicules de plus de douze tonnes de masse maximale autorisée circulant en Belgique ; elle sera obligatoire pour les véhicules immatriculés en Belgique

ainsi que pour les véhicules provenant des pays étrangers — sauf les véhicules provenant des autres pays signataires de l'accord —, vu le principe de réciprocité.

Dans son avis relatif à l'avant-projet de loi déposé par l'Etat fédéral, le Conseil d'Etat a conclu que l'Etat fédéral est compétent pour mener les négociations relatives à l'accord et qu'il l'est également pour approuver l'accord du 9 février 1994. Il constate ensuite que l'Etat fédéral est compétent pour instaurer l'eurovignette en tant qu'impôt et que l'eurovignette telle que proposée par le Gouvernement fédéral est un impôt.

Enfin, relevons que les Pays-Bas, le Luxembourg et le Danemark ont donné à l'eurovignette le caractère d'un impôt.

Il n'est pas encore possible de répondre avec précision à la deuxième question de l'honorable membre concernant les recettes. En effet, les contacts sont poursuivis avec les Régions à ce sujet, notamment dans le cadre du comité de concertation Gouvernement-Exécutifs.

Relevons cependant que la solution souhaitée par le comité de concertation devrait permettre une répartition des recettes perçues entre l'Etat fédéral et les Régions.

L'information à laquelle vous avez fait allusion dans votre question complémentaire, monsieur Decléty, est extrêmement récente. Je ne dispose donc pas des éléments me permettant de vous répondre. Toutefois, je ne manquerai pas de faire part de votre préoccupation au Vice-Premier ministre, qui fournira les précisions souhaitées.

Mon collègue Di Rupo poursuit : « Le secteur du transport de marchandises par route a fait l'objet d'une attention constante de la part du Gouvernement, notamment dans le cadre d'une concertation approfondie toujours en cours sur la base de l'eurovignette.

On peut ainsi citer comme décisions favorables à la compétitivité du secteur : au niveau du plan global, l'index santé et la modulation salariale, ainsi que les réductions de charges sociales ; une mesure spécifique au secteur du transport international : la réduction particulière de cotisations sociales accordée à partir du 1er janvier 1994, en vertu de l'opération Maribel bis ; une action d'amélioration du niveau de capacité professionnelle — renforcement des exigences qualitatives des examens — et, enfin, l'élaboration d'un avant-projet de loi concrétisant la coresponsabilité du chargeur et du donneur d'ordre. »

M. le Président. — La parole est à M. Decléty pour une réplique.

M. Decléty (PRL). — Monsieur le Président, je remercie M. Santkin, qui a eu l'amabilité de nous donner lecture de la réponse préparée par M. Di Rupo, laquelle, cependant, comme cela arrive très souvent, est totalement imprécise. J'ignore en effet toujours qui paiera quoi.

La réponse de M. Di Rupo ne fournit aucune précision en la matière. Il s'agit pourtant d'un écart de compétitivité — de l'ordre de 1,5 milliard, voire de 1,7 milliard — affectant les transporteurs belges. Les intéressés ignorent toujours la manière dont une éventuelle compensation, équivalente à celle attribuée à leurs collègues dans d'autres pays, pourrait leur être accordée afin de neutraliser ce handicap. La situation est explosive puisqu'un front commun assez lourd est en train de se constituer en vue de réagir aux contraintes imposées à ce secteur.

M. le Président. — L'incident est clos.

Het incident is gesloten.

MONDELINGE VRAAG VAN MEVROUW VAN CLEUVENBERGEN AAN DE VICE-EERSTE MINISTER EN MINISTER VAN VERKEERSWEZEN EN OVERHEIDSBEDRIJVEN OVER « DE ACTIE 'AUB POSTBODE' »

QUESTION ORALE DE MME VAN CLEUVENBERGEN AU VICE-PREMIER MINISTRE ET MINISTRE DES COMMUNICATIONS ET DES ENTREPRISES PUBLIQUES SUR « L'ACTION 'SVP FACTEUR' »

De Voorzitter. — Aan de orde is de mondelinge vraag van mevrouw Van Cleuvenbergen aan de Vice-Eerste minister en minister van Verkeerswezen en Overheidsbedrijven over « de actie 'AUB Postbode' »

Het woord is aan mevrouw Van Cleuvenbergen.

Mevrouw Van Cleuvenbergen (CVP). — Mijnheer de Voorzitter, vele bejaarden en gehandicapten durven tijdens de wintermaanden niet naar buiten komen. Naast hun fysieke handicaps hebben zij dan ook nog te kampen met gevaarlijke weersomstandigheden.

De Post speelde hierop in door de OCMW's de mogelijkheid te bieden overeenkomsten te sluiten met De Post, met het oog op een betere dienstverlening voor de bejaarden en de gehandicapten. Mijn verrassing was dan ook groot toen uit het antwoord van de minister op mijn schriftelijke vraag van 7 juli jongstleden bleek dat slechts 6 Limburgse gemeenten of OCMW's, dergelijke overeenkomst met De Post sloten.

Uit contacten met de OCMW's over de praktische werking bleek bovendien dat men deze actie niet kende. Ik moet wel zeggen dat de postbode de bedoelde bewerkingen in de praktijk spontaan uitvoert.

De actie «AUB Postbode», die dateert van het begin van de jaren 80, bood bejaarden en gehandicapten de mogelijkheid bepaalde bewerkingen door de postbode thuis te laten uitvoeren. De OCMW's, die geacht worden deze actie te promoten, konden op de keerzijde van de betreffende roze affiches informatie over de gemeentediensten laten drukken.

Acht de minister het niet zinvol, nu de winter weer voor de deur staat, De Post en de OCMW's opnieuw op deze mogelijkheid te wijzen?

De Voorzitter. — Het woord is aan minister Santkin die antwoordt namens de Vice-Eerste minister en minister van Verkeerswezen en Overheidsbedrijven.

De heer Santkin, minister van Maatschappelijke Integratie, Volksgezondheid en Leefmilieu. — Mijnheer de Voorzitter, regelmatig zet De Post, door middel van dienstnota's, haar ontvangers ertoe aan contact op te nemen met de gemeentelijke diensten om hen te herinneren aan het bestaan van de actie «AUB Postbode».

Niettegenstaande deze herinneringen kent deze actie, om diverse redenen, niet het verhoopte succes.

Daarom zal mijn collega vanaf begin volgend jaar de directie van De Post verzoeken rechtstreeks contact op te nemen met de gemeenten. Het doel van deze contacten bestaat erin de reactie te kennen van de nieuwe overheden op de voorstellen van samenwerking betreffende deze actie.

De Voorzitter. — Het incident is gesloten.

L'incident est clos.

MONDELINGE VRAAG VAN DE HEER MAERTENS AAN DE MINISTER VAN DE KLEINE EN MIDDELGROTE ONDERNEMINGEN EN LANDBOUW EN AAN DE MINISTER VAN MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE, VOLKSGEZONDHEID EN LEEFMILIEU OVER «DE DREIGENDE WEIGERING VAN BELGISCHE MELK DOOR NEDERLAND WEGENS HET TE HOGE DIOXINE-GEHALTE»

QUESTION ORALE DE M. MAERTENS AU MINISTRE DES PETITES ET MOYENNES ENTREPRISES ET DE L'AGRICULTURE ET AU MINISTRE DE L'INTEGRATION SOCIALE, DE LA SANTE PUBLIQUE ET DE L'ENVIRONNEMENT SUR «LA MENACE DE REFUS DE LAIT BELGE PAR LES PAYS-BAS EN RAISON DU TAUX TROP ELEVE DE DIOXINE»

De Voorzitter. — Aan de orde is de mondelinge vraag van de heer Maertens aan de minister van de Kleine en Middelgrote Ondernemingen en Landbouw en aan de minister van Maatschappelijke Integratie, Volksgezondheid en Leefmilieu over «de dreigende weigering van Belgische melk door Nederland wegens het te hoge dioxine-gehalte».

Het woord is aan de heer Maertens.

De heer Maertens (Agalev). — Mijnheer de Voorzitter, volgens een VITO-studie in het kader van het milieubeleidsplan van de Vlaamse Gemeenschap, is er in 1995 een verhoging van de dioxine-uitstoot in de lucht te verwachten, wat onmiddellijke gevolgen zal hebben op de productie van Belgische melk, alleszins in de omgeving van de verbrandingsovens.

Een topambtenaar van het Nederlandse ministerie van Volksgezondheid heeft een paar weken geleden in Den Haag verklaard dat zijn regering niet zal aarzelen de wet toe te passen en dat ze de Belgische melk zal weigeren als ze boven de streep gaat. De Nederlanders zullen immers een strengere norm dan het WHO — 10 picogram — invoeren, met name 4 picogram, sommigen spreken zelfs over 1,5 picogram.

De heer Swaelen treedt opnieuw als voorzitter op

Welke maatregelen nemen de Belgische ministers om het dioxinegehalte van de Belgische melk onder de Nederlandse norm te brengen en onze afzet te waarborgen?

Werd deze problematiek op het interkabinettenoverleg besproken? Zo neen, waarom niet, zo ja, met welke beleidsopties?

Heeft de minister van Volksgezondheid ook maatregelen genomen om het dioxinegehalte in andere voedingswaren zoals vis, schaaldieren, veevoer, visolie enzovoort, aan de Nederlandse norm aan te passen?

De Voorzitter. — Het woord is aan minister Santkin.

De heer Santkin, minister van Maatschappelijke Integratie, Volksgezondheid en Leefmilieu. — Mijnheer de Voorzitter, sinds 1991 leveren de inspectiediensten van het ministerie van Landbouw en van het ministerie van Volksgezondheid ernstige inspanningen om de dioxineverontreiniging in Belgische melk te onderzoeken. Hiervan werd verslag uitgebracht in de antwoorden op de parlementaire vragen nummer 104 van de heer Jonckheer van 5 oktober 1992 en nummer 304 van de heer Meesters van 24 augustus 1993.

Uit de bekomen resultaten blijkt dat mengmelk — dus consumptiemelk — geleverd aan de verbruikers, van goede kwaliteit is, niet meer gecontamineerd is dan de melk uit de ons omringende landen en zelfs voldoet aan de strenge Nederlandse norm. De Nederlandse norm wordt trouwens niet op 4 picogram gebracht, maar blijft op 6 picogram.

De verhoogde dioxinecontaminatie van hoefmelk in de buurt van sommige huisvuilverbrandingsovens heeft geleid tot overleg met het ministerie van Landbouw en met de bevoegde gewestelijke overheden. Op dit overleg hebben mijn diensten aangedrongen op de vermindering van de dioxine-uitstoot van de bestaande huisvuilverbrandingsovens.

In het Vlaamse Gewest werden ondertussen een aantal huisvuilverbrandingsovens gesloten. Andere zullen binnenkort buiten werking worden gesteld. De overige verbrandingsovens beschikken nu reeds over een verbeterde rookgaszuiveringsinstallatie of zullen er binnenkort over beschikken.

Ook in het Waalse Gewest worden in de loop van 1994 aanpassingswerken uitgevoerd ter verlaging van de dioxine-uitstoot.

De verontreiniging van andere voedingsmiddelen, zoals vis en schaaldieren, kan niet worden vergeleken met dioxineverontreiniging van melk. De vervuiling van de zee is immers een grensoverschrijdend probleem en de contaminatie van de viswateren kan enkel worden bestreden door het uitschakelen van de dioxinebronnen.

Op dit ogenblik is het onderzoek van de verontreinigingsgraad voor deze diverse groepen van voedingsmiddelen nog aan de gang. Het is derhalve voorbarig hiervoor maatregelen af te kondigen.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Maertens voor een repliek.

De heer Maertens (Agalev). — Mijnheer de Voorzitter, ik dank de minister voor zijn antwoord. Het heeft echter niets meer opgeleverd dan de antwoorden die in de loop van de voorbije jaren werden gegeven op vragen over dit onderwerp.

Voorts is de dreiging vanuit Nederland gloednieuw omdat er niet langer sprake is van de 6 picogram, maar omdat de wetenschappers ervoor pleiten om de grens op 1,5 picogram te brengen. Uit Amerika komen overigens ontstellende berichten over de gevolgen van dioxine op de gezondheid van jonge kinderen.

Er moeten op zeer korte termijn dwingende maatregelen worden genomen. Op dat vlak heeft het antwoord van de minister mij niet bevredigd.

De Voorzitter. — Het incident is gesloten.

L'incident est clos.

MONDELINGE VRAAG VAN DE HEER LOONES AAN DE VICE-EERSTE MINISTER EN MINISTER VAN JUSTITIE EN ECONOMISCHE ZAKEN EN AAN DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN AMBTENAREN-ZAKEN OVER «EEN VERNIETIGENDE DOORLICHTING VAN HET COMMISSARIAAT-GENERAAL VAN DE GERECHTELIJKE POLITIE»

QUESTION ORALE DE M. LOONES AU VICE-PREMIER MINISTRE ET MINISTRE DE LA JUSTICE ET DES AFFAIRES ECONOMIQUES ET AU MINISTRE DE L'INTERIEUR ET DE LA FONCTION PUBLIQUE SUR «UNE RADIOSCOPIE NEGATIVE DU COMMISSARIAT GENERAL DE LA POLICE JUDICIAIRE»

De Voorzitter. — Aan de orde is de mondelinge vraag van de heer Loones aan de Vice-Eerste minister en minister van Justitie en Economische Zaken en aan de minister van Binnenlandse Zaken en Ambtenarenzaken over «een vernietigende doorlichting van het Commissariaat-generaal van de gerechtelijke politie».

Het woord is aan de heer Loones.

De heer Loones (VU). — Mijnheer de Voorzitter, de pers, meer bepaald *Gazet van Antwerpen* van 12 oktober jongstleden, bericht over een doorlichting van de werking van het Commissariaat-generaal van de gerechtelijke politie. Deze doorlichting zou al dateren van juni 1994 en opgemaakt zijn in opdracht van de ministers van Binnenlandse Zaken en van Justitie. Het rapport schetst een hallucinant beeld. Zowat alles zou verkeerd lopen. Het commissariaat-generaal heeft geen strategie. Er is geen overleg tussen de secties, terwijl het commissariaat-generaal precies overleg moet organiseren. Het personeelsbeleid is een complete ramp. Dossiers over vermiste personen worden verkeerd geklasseerd en weggestopt in de kelder om dan vernietigd te worden. De documentatie is slecht beveiligd en schoonmaaksters kunnen zomaar in het lokaal binnen. Ik zal niet verder op details ingaan.

Het rapport, opgesteld door de directeur van de Algemene Politie-eenheden, lijkt de verantwoordelijkheid voor een en ander bij de top te leggen.

Daarom heb ik de volgende vragen. Klopt de informatie die in de media werd verspreid? Het rapport dateert reeds van juni 1994. Wat was de reactie van de minister en heeft hij sindsdien reeds maatregelen getroffen? Hoe staat het met de plannen om het commissariaat-generaal te laten samensmelten met andere diensten? Wordt het commissariaat-generaal overgeheveld naar de Algemene Politie-eenheden waarvan de directeur het rapport heeft opgesteld?

De Voorzitter. — Het woord is aan Vice-Eerste minister Wathélet.

De heer Wathélet, Vice-Eerste minister en minister van Justitie en Economische Zaken. — Mijnheer de Voorzitter, de informatie die in de pers werd vrijgegeven, in het bijzonder in *Gazet van Antwerpen*, stemt met de werkelijkheid overeen. In het kader van de oprichting van een nieuwe Algemene Politie-eenheden werd

onderzoek gedaan naar de organisatie van het Commissariaat-generaal van de gerechtelijke politie en het rapport klaagt inderdaad de slechte werking ervan aan.

Ik heb het rapport in de loop van de maand juni in handen gekregen en heb op 4 juli 1994 het college van procureurs-generaal, dat over het commissariaat-generaal gezag uitoefent, uitgenodigd om «deze gegevens na te gaan en zo vlug mogelijk de tekortkomingen ervan te verhelpen, zelfs de onregelmatigheden die zich zouden stellen binnen het commissariaat-generaal». Hiertoe hebben het college en ik de procureur-generaal van Mons, de heer Demanet, en de advocaat-generaal van Gent, de heer Vande Putte, aangewezen. De aanbevelingen van het rapport van de Commissie-DEVA worden momenteel in het college besproken. Zij zullen mij daarna worden voorgelegd.

Zo zou ook de Algemene Politie-eenheden, die op 1 augustus bij koninklijk besluit van 11 juli werd opgestart, geleidelijk aan de problemen die het onderzoek aan het licht bracht, moeten oplossen. Het onderzoek had immers tot doel de integratie voor te bereiden van een belangrijk deel van het commissariaat-generaal in deze nieuwe dienst. Het gaat dus niet om een samensmelting of een verdwijnen, maar om een nieuw coördinatiebeleid voor de verschillende politiediensten, rijkswacht en gerechtelijke politie in het bijzonder.

Voor haar andere opdrachten zal het commissariaat-generaal werkelijk moeten worden gereorganiseerd in het licht van de aanbevelingen van de Commissie-DEVA en in het perspectief van een nieuwe wet op de gerechtelijke politie die wordt voorbereid. Ook de aanbevelingen die het Parlement deed in het kader van het Pinksterplan, moeten in aanmerking worden genomen, dit wil zeggen een uitbreiding van de opdrachten van het commissariaat-generaal, maar dan onder de bevoegdheid van de minister van Justitie, naar de organisatie en het algemeen beheer van de gerechtelijke politie.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Loones voor een repliek.

De heer Loones, (VU). — Mijnheer de Voorzitter, het antwoord van de Vice-Eerste minister is niet geruststellend, maar in ieder geval eerlijk. Ik dank hem daarvoor.

De Voorzitter. — Het incident is gesloten.

L'incident est clos.

REGELING VAN DE WERKZAAMHEDEN

ORDRE DES TRAVAUX

De Voorzitter. — Dames en heren, de commissie voor de Parlementaire Werkzaamheden stelt voor de week van 24 oktober 1994 volgende agenda voor:

Woensdag 26 oktober 1994 om 14 uur.

1. Ontwerp van wet tot wijziging van de wet van 15 december 1970 op de uitoefening van de beroepswerkzaamheden in de kleine en middelgrote handels- en ambachtsondernemingen.

2. Ontwerp van wet houdende goedkeuring van het Protocol nr. 9 bij het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, gedaan te Rome op 6 november 1990.

3. Ontwerp van wet houdende goedkeuring van volgende internationale akten:

1. Europa-Overeenkomst waarbij een associatie wordt tot stand gebracht tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten, enerzijds, en de Slowaakse Republiek, anderzijds, bijlagen, I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X, XIa, XIb, XII, XIII, XIV, XV, XVIa, XVIb en XVII, protocollen 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 en 8, en slotakte;

2. Europa-Overeenkomst waarbij een associatie wordt tot stand gebracht tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten, enerzijds, en de Tsjechische Republiek, anderzijds, bijlagen, I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X, XIa, XIb, XII, XIII, XIV, XV, XVIa, XVIb, XVIc en XVII, protocollen 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 en 8, en slotakte,

ondertekend te Luxemburg op 4 oktober 1993.

4. Dotatie van de Senaat. — Uitgaven van het dienstjaar 1993, begroting voor het dienstjaar 1994 en begrotingsramingen voor het dienstjaar 1995.

5. Pro memorie: voorstel van wet tot uitvoering van artikel 41, § 5, van de Grondwet.

6. Interpellaties:

a) Van de heer Hatry tot de Vice-Eerste minister en minister van Buitenlandse Zaken over « het probleem van het niet-toelaten van Taiwan tot de Verenigde Naties »;

b) Van de heer Hatry tot de Vice-Eerste minister en minister van Justitie en Economische Zaken over « de regionalisering van het Nationaal Instituut voor de statistiek »;

c) Van de heer Seeuws tot de Vice-Eerste minister en minister van Justitie en Economische Zaken over « de slechte toestand van het gerechtshof te Gent »;

d) Van de heer Suykerbuyk tot de minister van de Kleine en Middelgrote Ondernemingen en Landbouw over « het uitblijven van een vestigingsregeling voor de tuinaannemers »;

e) Van de heer Dufour tot de Eerste minister over « de onrustwekkende stijging van de armoede bij een groot deel van de bevolking en het ontbreken van een algemeen plan ter bestrijding van de armoede in de regeringsverklaring van 20 september 1994 »;

f) Van de heer Cuyvers tot de minister van de Kleine en Middelgrote Ondernemingen en Landbouw over « het comité van deskundigen voor de erkenning van de diertuinen ».

Donderdag 27 oktober 1994, 's ochtends om 10 uur.

1. Pro memorie: voorstel van wet betreffende de opleiding en werving van magistraten.

2. Hervatting van de agenda van de vergadering van woensdag.

's Namiddags om 15 uur.

1. Inoverwegingneming van voorstellen.

2. Mondelinge vragen.

Vanaf 16 uur: naamstemmingen over het geheel van de afgehandelde agendapunten.

3. Hervatting van de agenda van de vorige vergaderingen.

Mesdames, messieurs, la commission du Travail parlementaire propose pour la semaine du 24 octobre l'ordre du jour suivant.

Mercredi 26 octobre 1994 à 14 heures.

1. Projet de loi modifiant la loi du 15 décembre 1970 sur l'exercice des activités professionnelles dans les petites et moyennes entreprises du commerce et de l'artisanat.

2. Projet de loi portant approbation du Protocole n° 9 de la Convention de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales, fait à Rome le 6 novembre 1990.

3. Projet de loi portant approbation des actes internationaux suivants:

1. Accord européen établissant une association entre les Communautés européennes et leurs Etats membres, d'une part, et la République slovaque, d'autre part, annexes I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X, XIa, XIb, XIII, XIV, XV, XVIa, XVIb, XVIc et XVII, protocoles 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 et 8, et acte final;

2. Accord européen établissant une association entre les Communautés européennes et leurs Etats membres, d'une part, et la République tchèque, d'autre part, annexes I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X, XIa, XIb, XIII, XIV, XV, XVIa, XVIb, XVIc et XVII, protocoles 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 et 8, et acte final,

signés à Luxembourg, le 4 octobre 1993.

4. Dotation du Sénat. — Dépenses de l'exercice 1993, budget pour l'exercice 1994 et prévisions budgétaires pour l'exercice 1995.

5. Pour mémoire: proposition de loi prise en application de l'article 41, § 5, de la Constitution.

6. Interpellations:

a) De M. Hatry au Vice-Premier ministre et ministre des Affaires étrangères sur « le problème posé par l'absence d'admission de Taiwan aux Nations Unies »;

b) De M. Hatry au Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Affaires économiques sur « la régionalisation de l'Institut national de statistique »;

c) De M. Seeuws au Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Affaires économiques sur « le mauvais état du palais de justice de Gand »;

d) De M. Suykerbuyk au ministre des Petites et Moyennes Entreprises et de l'Agriculture sur « l'absence de réglementation de l'accès à la profession d'entrepreneur de jardin »;

e) De M. Dufour au Premier ministre sur « l'accroissement inquiétant de la pauvreté d'une grande partie de la population et le manque d'un plan global contre la pauvreté dans la déclaration du Gouvernement du 20 septembre 1994 »;

f) De M. Cuyvers au ministre des Petites et Moyennes Entreprises et de l'Agriculture sur « le comité d'experts pour l'agrégation des parcs zoologiques ».

Jeudi 27 octobre 1994, le matin à 10 heures.

1. Pour mémoire: proposition de loi relative à la formation et au recrutement des magistrats.

2. Reprise de l'ordre du jour de la séance de mercredi.

L'après-midi à 15 heures.

1. Prise en considération de propositions.

2. Questions orales.

A partir de 16 heures: votes nominatifs sur l'ensemble des points à l'ordre du jour dont la discussion est terminée.

3. Reprise de l'ordre du jour des séances précédentes.

Le Sénat est-il d'accord sur cet ordre des travaux?

Is de Senaat het eens met deze regeling van de werkzaamheden? (Instemming.)

Il en est donc ainsi décidé.

Dan is hiertoe besloten.

VOORDRACHT VAN EEN DUBBELTAL VAN KANDIDATEN VOOR EEN AMBT VAN RECHTER IN HET ARBITRAGEHOF

PRESENTATION D'UNE LISTE DOUBLE DE CANDIDATS A UNE PLACE DE JUGE A LA COUR D'ARBITRAGE

De Voorzitter. — Wij moeten nu overgaan tot de geheime stemming over de aanwijzing van twee kandidaten voor het openstaand ambt van Nederlandstalig rechter in het Arbitragehof.

Il va être procédé au scrutin pour la présentation de deux candidats à la place vacante de juge d'expression néerlandaise à la Cour d'arbitrage.

Het lot wijst de heren Buchmann en Beerden aan om, samen met de secretarissen, de functie van stemopnemers te vervullen.

Le sort désigne MM. Buchmann et Beerden pour remplir, avec les secrétaires, les fonctions de scrutateurs.

Deze voordracht geschiedt bij geheime stemming, overeenkomstig de artikelen 65bis en 65ter van het Reglement.

Cette désignation se fait au scrutin secret, conformément aux articles 65bis et 65ter du Règlement.

Ik vestig er speciaal uw aandacht op dat de kandidaten een meerderheid van twee derde van de stemmen van de aanwezige leden moeten behalen.

J'attire tout particulièrement votre attention sur le fait que les candidats doivent obtenir la majorité des deux tiers des suffrages des membres présents.

De voordracht van de eerste en van de tweede kandidaat zal geschieden bij twee afzonderlijke stemmingen. Indien een kandidaat niet de vereiste tweederde meerderheid behaalt, wordt opnieuw gestemd.

Il sera procédé par deux scrutins séparés au vote pour la présentation du premier et ensuite du second candidat, sauf ballottage si un candidat n'obtient pas la majorité requise des deux tiers.

U hebt een omslag ontvangen die de nodige stembriefjes bevat.

Vous avez reçu une enveloppe contenant les bulletins de vote requis.

Wij gaan nu stemmen over de voordracht van de eerste kandidaat.

Nous allons procéder à la nomination du premier candidat.

De stemming begint met de naam van de heer Schiltz.

Le vote commence par le nom de M. Schiltz.

— Er wordt tot geheime stemming overgegaan.

Il est procédé au scrutin.

M. le Président. — Le scrutin est clos.

De stemming is gesloten.

Il conviendra sans doute au Sénat de poursuivre l'examen de son ordre du jour pendant que les scrutateurs dépouilleront les bulletins.

De Senaat zal waarschijnlijk zijn agenda willen voortzetten, terwijl de stemopnemers de stembiljetten nazien. (*Instemming.*)

Il en sera donc ainsi.

Dan is hiertoe besloten.

VOORSTEL VAN WET TOT WIJZIGING VAN DE ARTIKELLEN 318 EN 320 VAN HET BURGERLIJK WETBOEK

Aangehouden stemmingen

PROPOSITION DE LOI MODIFIANT LES ARTICLES 318 ET 320 DU CODE CIVIL

Votes réservés

De Voorzitter. — Dames en heren, wij moeten thans stemmen over het aangehouden amendement en over de aangehouden artikelen van het voorstel van wet tot wijziging van de artikelen 318 en 320 van het Burgerlijk Wetboek.

Nous devons procéder maintenant au vote sur l'amendement et les articles réservés de la proposition de loi modifiant les articles 318 et 320 du Code civil.

Wij moeten ons eerst uitspreken over het amendement van de heren Erdman en Loones bij de artikelen 1 en 2.

Nous avons à nous prononcer, en premier lieu, sur l'amendement déposé par MM. Erdman et Loones aux articles 1 et 2.

— Dit amendement, bij zitten en opstaan in stemming gebracht, wordt aangenomen.

Cet amendement, mis aux voix par assis et levé, est adopté.

De Voorzitter. — Ik breng de artikelen 1 en 2 in stemming.

Je mets aux voix les articles 1 et 2.

— Aangenomen.

Adoptés.

VOORSTEL VAN WET TOT WIJZIGING VAN DE ARTIKELLEN 318 EN 320 VAN HET BURGERLIJK WETBOEK

VOORSTEL VAN WET TOT WIJZIGING VAN ARTIKEL 131, TWEEDE LID, VAN HET GERECHTELIJK WETBOEK

Stemming

PROPOSITION DE LOI MODIFIANT LES ARTICLES 318 ET 320 DU CODE CIVIL

PROPOSITION DE LOI MODIFIANT L'ARTICLE 131, ALINEA 2, DU CODE JUDICIAIRE

Vote

De Voorzitter. — Ik stel de Senaat voor één enkele stemming te houden over deze voorstellen van wet in hun geheel.

Je propose au Sénat de se prononcer par un seul vote sur l'ensemble de ces propositions de loi. (*Assentiment.*)

De stemming begint.

Le vote commence.

— Er wordt tot naamstemming overgegaan over de voorstellen van wet in hun geheel.

Il est procédé au vote nominatif sur l'ensemble des propositions de loi.

132 leden zijn aanwezig.

132 membres sont présents.

Allen stemmen ja.

Tous votent oui.

Derhalve zijn de ontwerpen van wet aangenomen.

En conséquence, les projets de loi sont adoptés.

Zij zullen aan de Kamer van volksvertegenwoordigers worden overgezonden.

Ils seront transmis à la Chambre des représentants.

Aan de stemming hebben deelgenomen:

Ont pris part au vote:

MM. Arts, Baise, Bartholomeeussen, Barzin, Beerden, Benker, Bock, Borin, Borremans, Bouchat, Bougard, Buchmann, Mme Cahay-André, MM. Cannaerts, Capoen, Cardoen, Collignon, Cooreman, Mme Creyf, MM. Crucke, Cuyvers, Daras, De Boeck, Debrus, Decléty, De Croo, Deghilage, De Grauwe, De Gucht, Mme Delcourt-Pêtre, MM. Delcroix, De Loor, De Meyer, Deprez, De Roo, de Seny, De Seranno, Desmedt, Mme Detiège, MM. Diegenant, Dierickx, Dighneef, Dufour, Eeman, Erdman, Evrard, Flagothier, Foret, Geens, Gevenois, Mme Gijsbrechts-Horckmans, MM. Goossens, Goovaerts, Grosjean, Happart, Hasquin, Henneuse, Mme Herzet, MM. Hofman, Hotyat, Houssa, Jonckheer, Kenzeler, Lahaye, Lallemand, Larcier, Laverge, Leclercq, Mme Leduc, MM. Lefevre, Lenfant, Lenssens, Leroy, Liesenborghs, Mme Lieten-Croes, MM. Loones, Lozie, Maertens, Mme Maes, MM. Marchal, L. Martens, Matthijs, Mmes Maximus, Mayence-Goossens, MM. Maystadt, Meesters, Moens, Monset, Moureaux, Mouton, Pataer, Pécriaux, Pede, Pinoie, Quintelier, Scharff, Seeuws, Snappe, Spitaels, Stroobant, Swinnen, Taminiaux, Tavernier, Timmermans, Tobback, Truyen, Mme Tyberghien-Vandenbussche, MM. Valkeniers, Van Aperen, Van Belle, Mme Van Cleuvenbergen, MM. Vancrombruggen, Vandenbergh, Mmes Van den Poel-Welkenhuysen, Van der Wildt, MM. Van Erps, Vanhaverbeke, Vanlerberghe, H. Van Rompaey, R. Van Rompaey, Van Rompuy, Van Thillo, Van Wambeke, van Weddingen, Mme Verhoeven, MM. Verleyen, Verlinden, Vermassen, Vermeiren, Verschuere, Wierinckx et Swaelen.

MEDEDELING VAN DE VOORZITTER

COMMUNICATION DE M. LE PRESIDENT

De Voorzitter. — Dames en heren, hier volgt de uitslag van de stemming over de aanwijzing van de eerste kandidaat voor een ambt van rechter in het Arbitragehof.

Mesdames, messieurs, voici le résultat du scrutin pour la désignation du premier candidat à une place de juge à la Cour d'arbitrage.

Aantal stemmenden: 137.

Nombre de votants: 137.

Tweederde meerderheid: 92.

Majorité des deux tiers: 92.

De heer Arts bekomt 111 stemmen.

M. Arts obtient 111 suffrages.

De heer Lambert Kelchtermans bekomt 17 stemmen.

M. Lambert Kelchtermans obtient 17 suffrages.

Er waren 9 blanco of ongeldige stembriefjes.

Il y avait 9 bulletins blancs ou nuls.

Bijgevolg wordt de heer Arts, die de vereiste meerderheid der stemmen bekomen heeft, tot eerste kandidaat uitgeroepen.

En conséquence M. Arts, ayant obtenu la majorité requise des suffrages, est proclamé premier candidat. (*Applaudissements.*)

Daar slechts één kandidaat overblijft, gaat de Senaat ongetwijfeld akkoord om geen tweede stemming te houden.

Etant donné qu'il ne reste qu'un seul candidat, le Sénat sera sans doute d'accord pour ne pas procéder à un scrutin.

Bijgevolg wordt de heer Lambert Kelchtermans tot tweede kandidaat uitgeroepen.

En conséquence, M. Lambert Kelchtermans est proclamé deuxième candidat. (*Applaudissements.*)

Van deze voordrachten zal kennis worden gegeven aan de Eerste minister en aan de voorzitters van het Arbitragehof.

Il sera donné connaissance de ces présentations au Premier ministre et aux présidents de la Cour d'arbitrage.

QUESTION ORALE DE MME MAYENCE-GOOSSENS AU PREMIER MINISTRE SUR «LES DISCORDANCES D'INTERPRETATION RELATIVES A UNE EVENTUELLE REPRISE DE LA COOPERATION BELGE AVEC LE RWANDA»

MONDELINGE VRAAG VAN MEVRGOW MAYENCE-GOOSSENS AAN DE EERSTE MINISTER OVER «DE UITEENLOPENDE VERKLARINGEN IN VERBAND MET EEN EVENTUELE HERVATTING VAN DE BELGISCHE SAMENWERKING MET RUANDA»

M. le Président. — L'ordre du jour appelle la question orale de Mme Mayence au Premier ministre sur «les discordances d'interprétation relatives à une éventuelle reprise de la coopération belge avec le Rwanda».

La parole est à Mme Mayence.

Mme Mayence-Goossens (PRL). — Monsieur le Président, la question que je vais poser m'a été inspirée lors de la rencontre qui a eu lieu entre le Premier ministre rwandais et notre Premier ministre. Par la suite, le Sénat a eu l'occasion de recevoir plusieurs visites.

Au-delà de cette question, je me permettrai donc d'intervenir dans les interpellations ultérieures car bien des choses se sont produites entre-temps.

Les premiers contacts entre le Gouvernement belge et une délégation du nouveau gouvernement rwandais dirigé par le Premier ministre rwandais, M. Faustin Twagiramungu, ont conduit à des déclarations très optimistes de ce dernier selon lesquelles la Belgique serait prête à reprendre sa coopération avec le Rwanda.

Les propos du Premier ministre belge n'ont guère confirmé cet optimisme rwandais. En effet, rien n'aurait été promis, toute reprise éventuelle de la coopération belge étant conditionnée par la constitution d'un gouvernement plus représentatif et par le respect des accords d'Arusha.

M. le Premier ministre confirme-t-il cette dernière interprétation qui tempère largement l'optimisme du premier responsable rwandais? Quelles sont les conditions exactes d'une reprise de la coopération belge? Qu'entend-il par la constitution d'un gouvernement rwandais plus représentatif? Enfin, ces entretiens étaient-ils exclusivement exploratoires et est-il exact qu'aucun timing précis n'a été fixé?

De Voorzitter. — Het woord is aan staatssecretaris Derycke.

De heer Derycke, staatssecretaris voor Ontwikkelings-samenwerking, toegevoegd aan de minister van Buitenlandse Zaken. — Mijnheer de Voorzitter, aangezien er nog twee interpellaties zijn over dit onderwerp verkies ik te antwoorden na het aanhoren van die interpellaties, tenminste als mevrouw Mayence het daarmee eens is.

Mme Mayence-Goossens (PRL). — Je puis marquer mon accord, monsieur le secrétaire d'Etat, à condition que vous répondiez de façon très claire et très précise aux questions que je viens de poser.

M. Derycke, secrétaire d'Etat à la Coopération au Développement, adjoint au ministre des Affaires étrangères. — Je serai très explicite.

INTERPELLATIE VAN DE HEER PATAER TOT DE EERSTE MINISTER, TOT DE VICE-EERSTE MINISTER EN MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN EN TOT DE STAATSSECRETARIS VOOR ONTWIKKELINGS-SAMENWERKING OVER «HET BELGISCH BELEID TEN AANZIEN VAN RUANDA»

INTERPELLATIE VAN DE HEER BOUGARD TOT DE EERSTE MINISTER, TOT DE VICE-EERSTE MINISTER EN MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN EN TOT DE STAATSSECRETARIS VOOR ONTWIKKELINGS-SAMENWERKING OVER «HET BELGISCH BELEID TEN AANZIEN VAN RUANDA»

INTERPELLATION DE M. PATAER AU PREMIER MINISTRE, AU VICE-PREMIER MINISTRE ET MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES ET AU SECRETAIRE D'ETAT A LA COOPERATION AU DEVELOPPEMENT SUR «LA POLITIQUE BELGE A L'EGARD DU RWANDA»

INTERPELLATION DE M. BOUGARD AU PREMIER MINISTRE, AU VICE-PREMIER MINISTRE ET MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES ET AU SECRETAIRE D'ETAT A LA COOPERATION AU DEVELOPPEMENT SUR «LA POLITIQUE BELGE A L'EGARD DU RWANDA»

De Voorzitter. — Aan de orde zijn de interpellaties van de heren Pataer en Bougard tot de Eerste minister, tot de Vice-Eerste minister en minister van Buitenlandse Zaken en tot de staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking over «het Belgisch beleid ten aanzien van Ruanda».

Het woord is aan de eerste interpellant.

De heer Pataer (SP). — Mijnheer de Voorzitter, wij hebben hier vóór het parlementair reces reeds de gelegenheid gehad te debatteren over de verschrikkelijke gebeurtenissen in Ruanda sinds 6 april van dit jaar. Ik wil niet opnieuw het beeld oproepen van de letterlijk onnoemelijke slachtingen die toen hebben plaatsgegrepen. Woorden schieten trouwens telkens tekort. De vele berichten die ik er sindsdien over heb gelezen en de prangende getuigenissen die ik heb kunnen beluisteren van mensen die het allemaal hebben meegemaakt, hebben wel mijn overtuiging bevestigd dat de geno-

cide die in Ruanda heeft plaatsgegrepen niet zomaar kan uitgelegd worden als een zoveelste episode in een oude diepgewortelde tegenstelling tussen twee etnische groepen. Het zal wel waar zijn en waar blijven dat een meerderheid van de bevolking, Hutu's genaamd, gedurende een lange periode onderworpen is geweest aan een minderheid, Tutsi's genaamd, en dat de Belgische koloniale macht deze etnische klassenverschillen heeft versterkt en uitgebuit met als pikante bijzonderheid dat in de koloniale periode de Tutsi-minderheid werd opgevrijd, terwijl na de Hutu-revolutie van 1962 de ex-kolonisator er geruime tijd de voorkeur aan gaf met de Hutu-leiders «zaken te doen».

Diepgewortelde angst en onzekerheid bleken een uitermate geschikte voedingsbodem voor een vernuftige en zuiver misdadig opgezette systematische uitroeiing van nu naar schatting één miljoen Ruandezen, waaronder een meerderheid van Tutsi's maar ook veel mannen, vrouwen en kinderen die als Hutu's door het leven gingen. En mogen we hier terloops opmerken dat het belangrijkste onderscheid tussen Hutu's en Tutsi's tenslotte neerkomt op een verschillend merkteken op hun identiteitskaart. Het is verbijsterend te moeten vaststellen hoe vernietigend het impact is geweest van de hatelijke en leugenachtige berichtgeving van de beruchte radio *Mille Collines*. Dagenlang werden leugens en halve waarheden verkondigd waardoor de bevolking, die nagenoeg uitsluitend voor informatie op die radio was aangewezen, werd «gebrainwashed» zoals dit soms gebeurt met aanhangers van een sekte. Nog vóór 6 april heeft onze minister van Buitenlandse Zaken aangedrongen bij president Habyarimana om deze haatzender te stoppen.

President Habyarimana deed toen of zijn neus bloedde en verschuilde zich achter het argument van vrijheid van meningsuiting om de propagandazender te dulden. Het verschrikkelijkste aspect van de genocide in Ruanda is wellicht dat naar schatting 80 pct. van de bevolking in de dorpen en op de heuvels heeft meegemoord. De *Interahamwe* is er duidelijk in geslaagd een groot deel van de bevolking achter zich te krijgen. Daarbij hebben niet alleen de radio en de propaganda een rol gespeeld. Er was ook de angst om zelf slachtoffer te worden of als verrader te worden beschouwd. De bevolking heeft in een soort hypnose met veel overtuiging meegemoord. Tegelijk hebben getuigenissen van mensen die aan de hel zijn ontsnapt mij ook geleerd dat, gelukkig, in deze onbeschrijfelijke smeltkroes van haat en wreedheid, vele Hutu's en Tutsi's het hoofd toch nog koel hebben gehouden en getuigd hebben van heel veel moed door het in bescherming nemen van ten dode opgeschreven medeburgers.

Wat nu? Het is overduidelijk dat, indien Ruanda opnieuw min of meer bestuurbaar wil worden, twee dingen absoluut dringend moeten worden gerealiseerd: de vluchtelingen zouden naar huis moeten terugkeren en de Ruandese regering moet voluit gesteund worden in de heropbouw van Ruanda.

De macht van het oude autoritaire en corrupte regime werd wel gebroken in Kigali, maar niet in de kampen van de vluchtelingen in Goma en elders. De hypnose en de manipulatie van de mensen in de kampen moeten stoppen. De aanstokers van de genocide moeten worden gescheiden van de bevolking en worden berecht. Pas dan zullen de mensen kunnen loskomen van die leiders. Daarvoor is een VN-macht nodig die als politie kan optreden in de kampen want de Ruandezen zijn daar op het ogenblik zelf niet toe in staat. Er zijn trouwens ook VN-waarnemers nodig om erop toe te zien dat het RPF niet overgaat tot wraakacties.

Voorts ben ik van oordeel dat onze Regering haar aarzeling moet overwinnen om de huidige Ruandese regering te steunen en om onze bilaterale ontwikkelingssamenwerking met dat land opnieuw te starten. Ik heb menen te begrijpen dat die heropstarting afhankelijk wordt gemaakt van een verruiming van de regering in Kigali en van waarborgen inzake de eerbiediging van de mensenrechten. Ik kan daar niet zo goed bij. Zo vind ik dat degenen die nu sterk aandringen op een strikte toepassing van de Arusha-akkoorden — wat impliceert dat alle bestaande partijen van vóór 6 april in de regering zouden moeten worden opgenomen — toch wel zeer slecht geplaatst zijn om daarvoor te pleiten. Diezelfde, waarvan er nogal wat terug te vinden zijn in eerbiedwaardige NGO's, vonden vroeger datzelfde Arusha-akkoord niet zo goed. Nu is het dat opeens wel. Men kan toch niet de aanstokers van de genocide uit de MRND en de CDR zomaar

opnieuw opnemen in de regering. Dat is hetzelfde als na de Tweede Wereldoorlog de Nazi's weer een plaats te geven in de Duitse regering. Beseffen diegenen die dit vragen wel goed welk signaal ze hiermee zouden geven aan de rest van Afrika?

Maar zelfs als de huidige regering in Kigali meer Hutu's in de regering zou opnemen, betekent dat nog niet noodzakelijk dat de vluchtelingen zullen terugkeren, precies omdat de greep van het oude regime zo sterk blijft. De Huru-leiders in de kampen vertellen de mensen nog steeds dat Tutsi's hun huizen en gronden hebben ingenomen, maar ze zeggen er niet bij dat er een speciale commissie is opgericht die er moet voor zorgen dat de eigenaar binnen de vier dagen zijn huis terugkrijgt. Laten we duidelijk zijn: het getuigt van weinig realiteitszin nu democratie te eisen van het RPF. De oorlog is niet gedaan. De *Interahamwe* moorden verder en vroegere regeringssoldaten staan klaar om Ruanda opnieuw binnen te vallen. De gebeurtenissen dwingen het RPF gewoon tot een militair bewind. Dat is de realiteit. Het RPF moet, of het dat nu wil of niet, de veiligheid van de bevolking boven alles stellen om te vermijden dat de overblijvende Tutsi's worden vermoord in een volgende oorlog.

Bovendien is het RPF wel degelijk bereid tot machtsdeling. Dat bewijst de regering die voor meer dan de helft uit Hutu's bestaat. Men kan die mensen moeilijk allemaal verraders of RPF-bondgenoten noemen.

Ik was in de gelegenheid persoonlijk kennis te maken met de nieuwe minister van Justitie Nkubito en ik kan u verzekeren dat deze beminnelijke man zeker geen RPF-marionet is. Het lijkt mij een grove misvatting te denken dat het RPF alleen gericht is op het grijpen van de macht. Laten we niet vergeten dat het in de lente van dit jaar drie dagen heeft gewacht om door te stoten. Uiteindelijk heeft het dan gezegd: «Als de VN de moordpartijen niet stopt, moeten wij het doen.» De Tutsi's zijn in oktober 1990 Ruanda binnengevallen omdat ze vervolgd werden in de buurlanden en omdat ze voelden dat ze met onderhandelen niet verder raakten. Ze wilden de terugkeer van de Tutsi's uit de diaspora en tegelijk het einde van de dictatuur van Habyarimana.

Het RPF beseft dat de internationale gemeenschap niet zal aanvaarden dat het de hele macht naar zich toetrekt. Het is best mogelijk, en veel geruchten bevestigen dit, dat leden van het RPF zich eveneens te buiten zijn gegaan aan wrede daden, maar ik erger me aan de hypocrisie van sommigen die bijvoorbeeld de RPF-inval veroordelen, maar anderzijds de rebellenlegers tegen de Mengistu-dictatuur in Ethiopië hebben gesteund. Iedereen is het erover eens dat die rebellen voor een rechtvaardige zaak stredden. Niemand heeft ooit gevraagd of zij wel democratisch genoeg waren en de wapens konden opnemen. Toen zij aan de macht kwamen, werden hun regeringen meteen volwaardig erkend door de internationale gemeenschap. Maar met het RPF ligt dat anders. Waarom die twee maten en gewichten? En dan waag ik mij nog niet aan de gezwinde manier waarop sommige belangengroepen in ons land de Belgische relaties met Mobutu en Kengo wa Dondo willen heraanknopen en intens verstevigen.

Ten aanzien van Ruanda hebben de Verenigde Naties een grote schuld goed te maken. Nu uit een rapport van een VN-Commissie, gepubliceerd begin oktober, overduidelijk blijkt dat er overweldigende bewijzen zijn van een weloverwogen genocide-campagne van degenen die tot het begin van de oorlog aan de macht waren, moeten daaruit de juiste besluiten worden getrokken. Er bestaat voldoende bewijsmateriaal om de aanstokers van de genocide op zeer korte termijn voor een rechtbank te brengen. Alleen een eerlijke rechtspraak kan de macht van het oude regime breken en de mensen in de kampen duidelijk maken dat hun leiders fout waren.

Hier is ook een verantwoordelijkheid weggelegd voor ons ministerie van Justitie. Bij het parket te Brussel werd klacht neergelegd tegen een reeks personen op wie zware verdenkingen rusten te hebben deelgenomen aan de slachtpartijen en die op dit ogenblik straffeloos op Belgisch grondgebied verblijven. Wij zullen onze minister van Justitie ondervragen over het gevolg dat aan die klachten werd gegeven, zoals we ook aan onze minister van Landsverdediging uitleg willen vragen over de resultaten van het onderzoek van het Krijgsauditoraat naar de moord op tien Belgische Blauwhelmen.

Het is de plicht van de internationale gemeenschap en van de Verenigde Naties meer in het bijzonder, om een grootscheepse hulpoperatie te organiseren ten einde in Ruanda materiële voorwaarden te scheppen om een proces van vrede en verzoening mogelijk te maken. Het lijkt mij de enige manier om de enorme flater goed te maken van diezelfde internationale gemeenschap en meer bepaald van de VN-Veilighedsraad toen begin april van dit jaar werd nagelaten het mandaat van de VN-soldaten onmiddellijk te wijzigen.

De VN hadden voldoende manschappen en zwaar materieel ter plaatse om een groot konvooi in te leggen en alle bedreigde Tutsi's en Hutu's in veiligheid te brengen. Vier dagen na het neerstorten van het presidentiële vliegtuig sprak het Rode Kruis al over tienduizenden doden. De internationale gemeenschap heeft toen gewoon op grove wijze haar plicht verzuimd. Er dreigt een nieuw groot plichtverzuim wanneer wij zouden nalaten aan de Ruandese regering de steun te geven die ze zo nodig heeft om precies het bewijs te kunnen leveren van de waarachtigheid van haar goede intenties.

Om gerechtigheid te doen heersen is er onder meer een justitieel apparaat nodig. Op het ogenblik is dit in Ruanda totaal afwezig. Als de Belgische regering daar desondanks anders over denkt of mijn benadering te weinig genuanceerd vindt, kreeg ik daar graag een afdoende verklaring voor. Zo vernam ik ook graag aan welke precieze voorwaarden volgens onze Regering de Ruandese regering moet voldoen opdat onze bilaterale hulp aan Ruanda opnieuw zou kunnen opstarten, ten minste als dat nog niet is gebeurd, zoals eerste minister Twagiramungu gisteren suggereerde.

Dit refereert natuurlijk aan tegenstrijdigheden waarover ook mevrouw Mayence het reeds heeft gehad. Opheldering van deze kwesties was hoe dan ook de voornaamste, zo niet de enige bedoeling van mijn interpellatie. (Applaus.)

M. le Président. — La parole est au deuxième interpellateur.

M. Bougard (Ecolo). — Monsieur le Président, il importe aujourd'hui de bien clarifier les positions de notre Gouvernement et celles de l'Union européenne face à la situation du Rwanda.

Le génocide au Rwanda a fait environ un million de morts, un million de personnes exterminées dans des conditions atroces, et cela en trois mois et demi de temps selon un plan préétabli par les ultras d'un régime qui avait fait de l'appartenance ethnique une méthode de gouvernement. Ce génocide s'est déroulé devant une communauté internationale passive, passive face au troisième grand génocide de ce siècle. Après le génocide des Juifs par les nazis, celui perpétré par les Khmers rouges au Cambodge, nous venons d'assister passivement au génocide des Batutsis au Rwanda.

Et pourtant, monsieur le secrétaire d'Etat, nous savions. Lorsque les Casques bleus ont courageusement évacué les ressortissants étrangers, en laissant les Rwandais derrière eux, les abandonnant aux mains des tueurs des milices interhamwé mises en place par le régime Habyarimana, nous savions ce qui attendait les populations rwandaises. Encore une fois, les Casques bleus eux-mêmes ne sont pas en cause, mais bien la communauté internationale.

Après l'évacuation des étrangers du Rwanda et le retrait des Casques bleus, les tueries se sont poursuivies à l'abri des caméras de télévision, dans l'anonymat. Tandis que le monde entier vibrerait devant les images du drame des réfugiés rwandais de Goma victimes du choléra, au Rwanda même, le génocide se poursuivait dans la zone Turquoise et dans les territoires encore sous contrôle du gouvernement autoproclamé, comme en atteste d'ailleurs le témoignage de rares rescapés.

Aujourd'hui, le génocide est consommé. Le FPR a certes remporté la victoire militaire, mais le Rwanda est devenu un vaste champ de ruines, un vaste cimetière, un pays où tout est à reconstruire. Les extrémistes hutus, poussant devant eux une population terrorisée, ont fui vers le Zaïre avec armes et bagages. Cela signifie qu'ils ont fui avec les biens appartenant à l'Etat rwandais: du matériel informatique, des voitures de service, des camions de

l'armée, des hélicoptères, des autobus municipaux qui, auparavant, desservaient Kigali et qui, aujourd'hui, circulent sans contrainte à Goma, munis de plaques minéralogiques rwandaises.

De plus, les réserves de la Banque centrale du Rwanda ont été emportées dans leur fuite par les membres du gouvernement autoproclamé. On estime à 100 millions de dollars les sommes ainsi détournées vers le Zaïre. Cet argent permet actuellement de payer des militaires des FAR réfugiés au Zaïre, mais aussi d'acheter des armes pour équiper une armée de reconquête tout en assurant une retraite dorée aux responsables et aux planificateurs du génocide qui ont gagné le Zaïre.

A ce sujet, lors de sa visite à la commission des Affaires étrangères du Sénat, le Premier ministre, M. Twagiramungu, nous déclarait que certains de ces personnages dépensent jusqu'à 1 000 ou 2 000 dollars par jour pour se nourrir et séjourner dans des hôtels de luxe, tandis qu'une bonne partie de leur population vit dans des camps dans des conditions atroces.

De son côté, le nouveau gouvernement rwandais, comme l'a souligné M. Pataer, n'a pratiquement pas de moyens pour répondre aux défis de la reconstruction du pays. Tout est à refaire: les infrastructures, l'eau, l'électricité, le téléphone, etc.

La plupart des fonctionnaires ont été assassinés ou se sont réfugiés dans un pays limitrophe. Certains ministères doivent fonctionner avec trois ou quatre employés rescapés sur soixante ou septante personnes qui y travaillaient auparavant. Ces fonctionnaires, comme les ministres d'ailleurs, ne sont pas payés et doivent, leur journée de travail terminée, quémander leur ration alimentaire auprès du PAM.

Le ministère de la Justice — vous connaissez M. Nkubito — est complètement désorganisé. Il ne reste que sept ou huit magistrats pour tout le pays.

Comment, dans ces conditions, instruire les dossiers des présumés coupables du génocide et des miliciens soupçonnés d'avoir participé au massacre, qui ont été arrêtés et emprisonnés? Comment assurer une justice équitable et respectueuse des droits fondamentaux de l'homme? Comment, dans un tel contexte, empêcher une justice expéditive et des actes de vengeance? Comment imaginer que des gens qui découvrent sur leur colline natale ou dans leur ville que dix, vingt, trente, quarante membres de leur famille ont été assassinés, ne soient pas tentés de faire justice eux-mêmes? Comment peut-on demander aux Rwandais, comme certains le suggèrent, de faire table rase du passé et de recommencer tout à zéro comme si rien ne s'était passé, dès lors que dans notre pays, cinquante ans après la guerre, le débat sur l'amnistie suscite encore les passions?

Parmi les autres défis majeurs que doit affronter l'actuel gouvernement rwandais, il y a la réconciliation et l'unité nationale. Après le traumatisme du génocide, cette réconciliation n'est possible que grâce à un programme d'instruction et de formation politique. Il faut réapprendre aux gens à vivre ensemble, resocialiser des adultes, mais aussi des enfants qui, à douze ou treize ans, ont tué d'autres enfants, redonner un sens à la vie pour des milliers d'enfants qui ont perdu toute leur famille et qui vivent dans la rue, à l'image de *los gaminos* à Bogota.

Il faut aussi assurer, et ce défi n'est pas des moindres, le retour des réfugiés. Ils sont estimés à deux millions dans les pays limitrophes, surtout au Zaïre, en Tanzanie et au Burundi, et doivent être réinstallés dans leurs biens. Ils doivent pouvoir récupérer leur maison où sont parfois installés d'autres réfugiés, plus anciens ceux-là car ils sont issus d'exodes précédents en 1959 et 1963. Pour permettre le retour des réfugiés, il faut non seulement convaincre les sceptiques et «dédiaboliser» le gouvernement de M. Twagiramungu, mais surtout soustraire les réfugiés à l'encadrement des milices extrémistes, des membres des FAR, des bourgmestres, des préfets se trouvant dans les camps au Zaïre. Beaucoup de réfugiés qui souhaitent regagner le Rwanda sont victimes de menaces, sont retenus prisonniers au Zaïre ou en Tanzanie par ceux-là même qui ont organisé et perpétré le massacre. Pour convaincre les sceptiques de rentrer, il faudrait aussi que des émissaires du gouvernement rwandais aient accès aux camps de réfugiés. Après quelques tentatives et étant donné les menaces qui pesaient sur leur sécurité, ces émissaires ont dû renoncer à cette mission.

On le voit, la tâche du gouvernement rwandais est énorme et sans une aide importante de la part de la communauté internationale, sans un véritable Plan Marshall pour la reconstruction de ce pays, il ne sera pas possible à ce gouvernement d'assurer cette mission. La Belgique a, dans ce contexte, une responsabilité historique qu'elle doit assumer. Et je dois avouer, monsieur le secrétaire d'Etat, que je ne comprends pas l'attitude attentiste du Gouvernement belge.

Le gouvernement de M. Twagiramungu est-il oui ou non reconnu par le Gouvernement belge? Il semblerait que si reconnaissance il y a, elle n'est que partielle. M. Dehaene et vous-même avez reçu le Premier ministre, mais d'un autre côté, le Gouvernement n'a pas repris ses relations bilatérales avec le Rwanda. Il n'y a pas encore eu d'échange d'ambassadeurs depuis la mise en place du nouveau gouvernement rwandais. Alors, monsieur le secrétaire d'Etat, je voudrais que vous éclairiez ma lanterne.

Le Gouvernement belge reconnaît-il, oui ou non, le gouvernement de M. Twagiramungu? Beaucoup de choses ont été dites à propos des conditions de la reprise de relations bilatérales entre la Belgique et le Rwanda. On dit que la Belgique poserait comme condition à la reprise de ces relations l'élargissement de l'équipe de M. Twagiramungu à des personnalités de l'ancien régime, comme par exemple, l'ancien Premier ministre MDR, M. Dismas Nsagaremye. L'intégration de M. Nsagaremye au sein de l'équipe gouvernementale rwandaise n'est pas acceptée à Kigali. On reproche à l'ex-Premier ministre de ne pas avoir pris suffisamment de distance à l'égard des responsables du génocide. Mais si ce que l'on dit est vrai, le Gouvernement belge a-t-il le droit d'exercer ce type de pression qui ressemble fichtrement à un acte d'ingérence dans les affaires intérieures d'un pays souverain?

Que certaines conditions relatives au respect des droits de l'homme, relatives à la sécurité des réfugiés qui regagnent le Rwanda, relatives à la réintégration dans leurs biens soient posées par la Belgique, c'est normal et souhaitable. Il ne s'agit pas non plus de délivrer un chèque en blanc au nouveau pouvoir. Mais cessons de condamner l'actuel gouvernement rwandais avant même qu'il ait fait ses preuves. Et pour être opérationnel, ce gouvernement a besoin de moyens...

Alors, monsieur le secrétaire d'Etat, je souhaiterais une réponse claire à une question: la Belgique est-elle disposée à reprendre la coopération bilatérale avec le Rwanda et à quelles conditions?

Certaines rumeurs circulent également sans jamais pouvoir être étayées par des faits. On dit, par exemple, que «le gouvernement rwandais, c'est le FPR», alors que le FPR n'est qu'une des composantes de ce gouvernement. Les partis repris dans les accords d'Arusha ainsi que des personnalités indépendantes font partie de ce gouvernement, à l'exception du MRND, le parti présidentiel, impliqué dans les massacres.

On dit également que le gouvernement actuel n'est pas suffisamment représentatif du peuple rwandais, qu'il ne reflète pas toutes les composantes ethniques du pays, alors que ce gouvernement est composé de Tutsis comme de Hutus.

Si l'on demande, si l'on exige du gouvernement de M. Twagiramungu qu'il fasse ses preuves, ne faut-il pas lui donner les moyens de gouverner, et juger sur des actes et non pas sur des rumeurs ou des suppositions?

Il y a eu des bavures, des actes de vengeance, des règlements de compte perpétrés par les troupes du FPR. Le gouvernement de M. Twagiramungu reconnaît ces faits. Septante personnes, membres du FPR, ont été arrêtées dans ce cadre.

Ces faits sont inacceptables dans un Etat de droit. Et si notre pays consent à reprendre ses relations bilatérales avec le Rwanda, il devra poser ses exigences en matière de respect des droits de l'homme et de droit à un jugement équitable, quels que soient les crimes qui aient été commis. Mais mettre sur le même pied le génocide planifié par les ultras du régime Habyarimana et les graves bavures commises par le FPR, c'est de la malhonnêteté intellectuelle!

Il y a le rapport Gercony commandé par le HCR et dont les conclusions ont été contestées par l'ONU. Il faut aussi signaler que le même bureau d'études avait également accusé à l'époque la RENAMO au Mozambique de violation grave des droits de

l'homme et que ces informations se sont révélées largement inexactes par la suite. En tout cas, jusqu'à présent, aucune preuve n'a pu être avancée en ce qui concerne des massacres systématiques perpétrés par le FPR.

Il serait dès lors intéressant, et c'est là l'objet de ma question, de connaître le résultat de la mission exploratoire menée au Rwanda par l'ambassadeur de Belgique au Grand-Duché, M. Duqué. Si mes souvenirs sont exacts, cette mission s'est déroulée entre la fin juillet et la mi-août.

Où en sont les rapports des fonctionnaires belges qui poursuivent actuellement la mission exploratoire à Kigali, mission entamée par M. Duqué?

Pourquoi des relations diplomatiques normales n'ont-elles pas été rétablies avec le Rwanda avec échange d'ambassadeurs?

Et pourquoi M. Polissi — vice-président du FPR — n'a-t-il pas reçu l'accréditation par la Belgique pour devenir l'ambassadeur du Rwanda à Bruxelles?

Autre thème important auquel les rescapés rwandais sont fort sensibles: la reconnaissance qu'un génocide a bien été perpétré au Rwanda. Dans la réponse à une interpellation que j'avais développée le 21 juin dernier, M. Claes déclarait: «En ce qui concerne les massacres perpétrés au Rwanda, l'Union européenne a qualifié ceux-ci de génocide dans sa déclaration du 16 mai 1994.» Claes fait également référence à la résolution de la Commission des droits de l'homme de l'ONU évoquant des actes de génocide et déclare: «La France comme la Belgique s'est associée à toutes ces positions.»

On entend aussi divers sons de cloches dans la presse et dans les milieux politiques. On dit que la Belgique n'a pas encore qualifié de génocides les massacres au Rwanda, alors que le ministre l'a publiquement fait en séance plénière. Dans certains cénacles, on parle de «grand dérapage de l'histoire»; on évoque les tueries, les massacres, mais on répugne à employer le mot génocide, d'où ma question précise afin de clarifier les choses: le Gouvernement belge reconnaît-il toujours le fait d'un génocide planifié par les tenants de la tendance dure hutue, par les extrémistes du régime Habyarimana?

Un autre sujet brûlant du dossier Rwanda, c'est la présence sur le territoire belge de responsables de la planification et de l'exécution du génocide. M. Pataer y a fait allusion. Aux dires du Premier ministre M. Twagiramungu que nous avons rencontré mardi et selon le témoignage de rescapés du génocide, des tuteurs, des personnes ayant participé directement ou indirectement aux massacres, se baladent librement sur le territoire belge. Le Premier ministre rwandais compte d'ailleurs fournir officiellement à la Belgique une liste de noms de ressortissants rwandais qui, sans aucun doute, ont été liés ou ont commandité les massacres au Rwanda.

Je voudrais aussi attirer votre attention, monsieur le secrétaire d'Etat, sur les agissements de certains milieux rwandais en Belgique. J'interrogerai d'ailleurs prochainement votre collègue M. Wathélet sur le sujet. Des sympathisants, voire des membres de la Coalition pour la défense de la République — parti d'extrême droite xénophobe —, fort proches de ces criminels rwandais, se sont réfugiés chez nous et viennent de franchir un pas en adressant, vendredi dernier, une lettre anonyme de menaces à une série de personnes réfugiées en Belgique, ayant échappé aux massacres et qui ont vu une bonne partie de leur famille se faire massacrer au Rwanda.

Je reprendrai quelques extraits de ce «torchon» — veuillez excuser l'emploi de ce terme —: «Aux Batutsis Inkotanyi de Liège» — les Inkotanyi désignant les membres du FPR —: «Nous, les membres de la CDR, nous vous avertissons que nous vous tuerons tous.» Vient ensuite une série de noms que je ne reprendrai pas et en regard desquels figurent chaque fois un petit commentaire. En face du premier nom, on peut lire: «Tu es un serpent dangereux.» En face du deuxième nom: «Nous ferons de toi ce que nous avons fait avec Agathe.» Il est sans doute fait référence à Mme Uwilingyimana, la regrettée Premier ministre assassinée dans les conditions que nous savons. «Nous te couperons le bras qu'il te reste», tel est le commentaire qui figure à côté du

troisième nom. Un autre dit: « Tu n'as pas d'ethnie, tu n'es qu'un chien. » Un autre encore: « Il ne te reste pas beaucoup de jours à vivre. »

J'en resterai là. Cette réalité devait être dénoncée. Elle éveille en moi, mais aussi chez d'autres membres de cette assemblée, une certaine crainte pour les réfugiés. Ne serait-il pas temps de prendre des mesures? Attend-on que se perpétrent des actes de violence, voire des assassinats sur notre territoire?

Je vous adresse une question précise, monsieur le secrétaire d'Etat, question qui concerne également M. Wathelet: quelles sont les dispositions que notre pays compte prendre à l'égard de ces présumés responsables de la planification et de la participation au génocide qui se trouvent en Belgique? Seront-ils traduits en justice? Devront-ils comparaître devant le tribunal international qui tarde à se mettre en place? Seront-ils purement et simplement expulsés?

Qu'en est-il de l'attitude de l'Union européenne? Le Parlement européen a voté le 15 mars 1994 une résolution par laquelle il demande clairement que l'Union européenne reconnaisse le nouveau gouvernement rwandais dont les membres « sont résolus à faire triompher la réconciliation nationale dans l'esprit des accords d'Arusha et avec la participation des forces démocratiques du pays ». Quelle est la position des différents pays de l'Union européenne et particulièrement de la France dont la responsabilité aux côtés des ultras du régime Habyarimana a été de nombreuses fois mise en cause? Certaines révélations parues récemment dans la presse font état de fournitures d'armes par les Français jusqu'au mois de juin, soit pratiquement jusqu'à la fin du génocide, jusqu'à la défaite des FAR.

Un soutien au gouvernement de M. Twagiramungu permettrait peut-être aussi à des modérés — et je pense que M. Twagiramungu et d'autres membres du gouvernement sont de ceux-là — et à des personnalités indépendantes qui font partie du gouvernement et qui ne sont pas membres de partis politiques, d'exercer un réel contrôle sur l'armée FPR. Un soutien permettrait peut-être aussi à la société civile — Hutu comme Tutsi —, décimée aux premières heures des massacres, de se reconstruire. Si on ne donne pas au gouvernement Twagiramungu l'occasion de faire ses preuves, on risque de renforcer certaines tendances extrémistes qui pourraient apparaître au sein du FPR.

Il faut également donner au gouvernement les moyens de rassurer les réfugiés dans les camps au Zaïre et de les convaincre de rentrer au Rwanda tout en assurant leur sécurité. (*Applaudissements.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan mevrouw Maes.

Mevrouw Maes (VU). — Mijnheer de Voorzitter, ik heb zelf geen interpellatieverzoek ingediend. Ik sluit mij dus aan bij de twee interpellanten en ik beschik bijgevolg over weinig tijd om mijn gedachtengang te ontwikkelen.

Ik wens de staatssecretaris een precisering te vragen. De gebeurtenissen in Ruanda waren zo afschuwelijk dat ze alle verbeelding tarten. Met schaamte hebben wij elke dag naar de televisiebeelden gekeken en wij vroegen ons daarbij af wat er zou zijn gebeurd als wij waren gebleven na de betreurde dood van tien Belgische militairen, een drama dat trouwens nog niet is opgehelderd. Zouden er in dat geval zoveel doden zijn gevallen? Ik denk het niet maar wij zullen het nooit weten. De vreselijke moorden zijn gebeurd.

Ik vraag mij nu af hoe Ruanda moet worden heropgebouwd. Wij hebben de heer Twagiramungu hier ontvangen. Hij heeft ons gesproken over de grote nood aan materiële hulp, maar hoe moet een natie verder leven waarvan ieder kind opgroeit met zo'n trauma? De Belgische Regering heeft tot nu toe humanitaire hulp verleend, maar er bestaat nog altijd geen duidelijkheid over de bereidheid tot bilaterale hulp en over de rol die ons land speelt ten opzichte van de vraag om hulp door de Ruandese regering op het internationaal vlak. Er werden bepaalde voorwaarden geformuleerd die Eerste minister Twagiramungu eigenlijk onaanvaardbaar vindt. Hij heeft in dit huis verklaard dat de gestelde voorwaarden in verband met de veiligheid afhankelijk zijn van de buitenlandse hulp. Vraagt hij dan opnieuw militaire hulp of over welke veiligheid afhankelijk van de buitenlandse hulp heeft hij het dan?

Verder merkte hij op dat de Belgische Regering een pluralistische regering vraagt om mee te onderhandelen en stelt dat zijn regering pluralistisch is.

Vermits ik niet de tijd heb om dit breed te commentariëren, beperk ik mij ertoe te verklaren dat men na een genocide en een oorlog in Ruanda moeilijk kan spreken van een normale regering. Die regering staat trouwens onder de controle van het militaire gezag.

Mijnheer de staatssecretaris, hebt u inlichtingen over de onafhankelijkheid van deze regering ten opzichte van de militairen? Zij werden door de Premier Twagiramungu niet eens vermeld, maar ik denk dat zij belangrijk zijn in de evolutie van het toekomstige Ruanda.

Is het juist dat België vraagt dat de Ruandese regering zich zou aansluiten bij de akkoorden van Arusha? Arusha is van vóór de genocide en van vóór de oorlog. Het is het resultaat van vredesonderhandelingen na een vorige oorlog. Kan men de laatste genocide en militaire gebeurtenissen vergeten als men over voorwaarden spreekt? Twagiramungu zegt dat hij Arusha aanvaardt en een aantal sprekers hebben dat hier herhaald. Als ik hem goed beluisterd heb, is dat echter niet helemaal juist. Op een vraag van mij antwoordde hij dat Arusha voor hem kan, maar dat hij in geen geval een regering met moordenaars wil. Ik begrijp dat, maar verder zegt hij dat hij geen regering wil met de MRNO, de vroegere eenheidspartij. Dat zijn niet allemaal moordenaars.

Eerste minister Twagiramungu heeft ook gezegd dat militaire integratie onmogelijk is. Het heeft mij getroffen dat het precies deze twee punten uit het Verdrag van Arusha zijn die ook door president Habyarimana niet werden uitgevoerd: enerzijds de machtsdeling met het FPR en anderzijds de integratie van de FPR-soldaten in het Ruandese leger.

Mijnheer de Voorzitter, ik weet dat mijn spreektijd voorbij is. Ik heb uiteraard meer vragen dan die welke ik hier heb gesteld. Een precieze omschrijving van de situatie waarin onze hulp moet worden gesitueerd, lijkt mij echter zeer belangrijk.

De Regering verklaart dat zij bereid is een juridisch systeem te verzekeren. Elk juridisch systeem en elke institutie bestaat echter uit mensen. Zullen de mensen beschikbaar zijn indien hun veiligheid niet kan worden gewaarborgd? Kan er sprake zijn van een juridisch systeem wanneer het volk niet terugkeert?

Mijnheer de staatssecretaris, welke zijn volgens u de redenen waarom de 2,5 miljoen in Zaïre verblijvende Ruandezen niet naar hun land terugkeren? Worden zij weerhouden door de terreur van de Hutu-milities in de kampen of zijn er echt ongeregeldeheden in Ruanda? Journalisten die deze week ter plaatse zijn geweest, beweren dat de toestand in het land rustig is en dat de rapporten die in de internationale pers zijn verschenen niet zijn gebaseerd op de realiteit. Volgens hen wordt er niet massaal gemoord en hebben zij zich probleemloos in het land kunnen verplaatsen. Daarom vraag ik mij af waarom onze ambassade ter plaatse nog niet operationeel is.

Wat is de precieze aard van onze betrekkingen met Ruanda? Met het oog op de catharsis die in dat land noodzakelijk is en de heropstanding van het Ruandese volk mogen wij niet langer aan de kant blijven staan, maar moet het kader waarin onze hulp zich situeert, duidelijk worden gedefinieerd.

Gaat het om louter humanitaire hulp, wordt het een bilaterale opdracht of zijn er stappen gedaan om op het multilaterale vlak actie te ondernemen? Gezien de financiële gevolgen voor ons land van een efficiënte hulpverlening aan Ruanda, lijkt het mij begrijpelijk om dit als een internationale opdracht te beschouwen. Het is dan ook normaal dat ons land een bemiddelende rol vervult op het internationale forum.

De uitspraak van minister Kengo wa Dondo, die de legitimiteit van de regering-Twagiramungu betwist, bekommert mij. Zou Kengo wa Dondo soortgelijke vragen met betrekking tot zijn eigen regering op een positieve manier kunnen beantwoorden? Zolang hieromtrent dubbelzinnigheid heerst, lijkt het mij dat de vrede in de regio nog niet verzekerd is en acht ik het nog altijd mogelijk dat Zaïre een uitvalsbasis is voor militaire interventies teneinde de restauratie van het oude regime in Ruanda mogelijk te maken. Redenen genoeg voor bezorgdheid vanwege de Regering

en voor vragen in het Parlement. Ons aarzeland wegblijven uit de Afrikaanse moerleemeie stemt alleszins niet overeen met onze verantwoordelijkheid.

M. le Président. — La parole est à Mme Mayence.

Mme Mayence-Goossens (PRL). — Monsieur le Président, j'espère que, comme moi, les membres de notre assemblée ont été sensibles à tous les plaidoyers qui, bien qu'émanant d'horizons totalement différents, ont été développés en faveur d'une cause qui nous concerne de très près.

Les questions précises que j'ai formulées tout à l'heure résumement en fait celles de mes collègues.

Au cours de cette semaine, le Sénat a reçu d'importantes visites qui ont utilement complété notre information. A cette occasion, les questions que j'ai posées à M. Dehaene s'adressaient également au Premier ministre rwandais.

J'avoue avoir été quelque peu déconcertée en entendant que notre coopération serait momentanément postposée en raison du manque de pluralisme de l'actuel gouvernement rwandais, opinion d'ailleurs relayée par les collègues et que je partage entièrement.

Je voudrais cependant attirer votre attention sur un élément qui soulève mon inquiétude. Tout le monde comprend aisément que les assassins ne puissent être associés au gouvernement dont tous les modérés ont d'ailleurs refusé de faire partie. Le refus de ces derniers repose en fait sur l'espérance d'une très prochaine attaque venant du Zaïre. Leur raisonnement est dès lors le suivant: plutôt que de partager l'actuel pouvoir, ils préfèrent attendre le retour du pouvoir absolu dont ils disposaient précédemment. Vous conviendrez que ce fait est quelque peu inquiétant.

L'opposition n'a pas ménagé notre Gouvernement. Nous vous avons notamment fait part des déplaisantes rumeurs selon lesquelles des actes de revanche sont perpétrés. Nous vous avons également fait savoir que nous préférons les jugements civils aux sentences militaires. A cet égard, je suis également alertée lorsque j'entends que l'armée rwandaise a dû être renforcée par de jeunes recrues qui, n'ayant pas reçu l'entraînement suffisant, n'ont pas acquis la discipline adéquate et commettent des bavures dans les villages. Les Premiers ministres rwandais et zaïrois nous ont dit que ces faits ne demeureraient pas impunis.

Mes collègues et moi-même prônons en outre une justice sereine et le respect des droits de l'homme. Le système judiciaire étant toutefois pratiquement inexistant, notre aide doit dès lors intervenir en faveur de la mise en place d'une justice équitable. J'ai appris que l'Université d'Anvers avait notamment été approchée à cet égard.

Je ne comprends dès lors pas notre refus. Je redoute une seconde guerre civile qui pourrait très prochainement toucher non seulement le Rwanda, mais aussi le Burundi, une partie du Zaïre et peut-être aussi la Tanzanie.

Deux millions et demi de réfugiés vivent au Zaïre à proximité de la frontière rwandaise. Ils sont armés et font partie des factions les plus radicales. Ils sont organisés en nouvelles préfectures; les préfets soutiennent les milices terrorisant les populations hésitantes.

Allons-nous, monsieur le ministre, commettre à nouveau une faute grave en refusant d'assister cette population martyre?

J'ai été très émue par l'attitude adoptée au printemps par la communauté internationale et la Belgique en particulier. Depuis le 7 avril, notre politique s'est révélée complètement désordonnée. La paralysie du Gouvernement belge après la mort de nos Casques bleus victimes du mandat totalement ambigu décerné par l'ONU était tout à fait coupable.

Aurions-nous vu défiler les images insoutenables du génocide si les 1 500 militaires belges et français stationnés au Rwanda avaient pu intervenir pour tuer dans l'œuf cette guerre civile? Je crois que s'ils avaient pu se comporter en véritables soldats, ils auraient été en mesure de neutraliser les événements de Kigali.

Ann. parl. Sénat de Belgique - Session ordinaire 1994-1995
Parlem. Hand. Belgische Senaat - Gewone zitting 1994-1995

Hélas, le Gouvernement belge et l'ONU se sont abstenus de réagir. Je serais navrée d'observer une nouvelle fois dans les prochains jours un tel immobilisme.

Le gouvernement en place tente de pacifier le Rwanda, bien que les ressources lui fassent cruellement défaut. Le pays, victime des pillages, est dépourvu d'infrastructures judiciaires ou administratives. Il nous appelle au secours... Ne soyons pas naïfs; ayons à tout le moins un ambassadeur sur place afin de suivre attentivement l'évolution de la situation et contrôler l'aide prodiguée.

J'adresse une mise en garde solennelle quant au risque d'embrasement général. Dans cette éventualité, la paix se ferait longtemps attendre dans la région. (Applaudissements.)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Dierickx.

De heer Dierickx (Agalev). — Mijnheer de Voorzitter, in een wereld die elke dag kleiner wordt, overbevolkt is en waarin de schaarste toeneemt, moeten we niet alleen verontwaardigd zijn over wat er in Ruanda is gebeurd, maar moeten we er ook lessen uit trekken, zoals we ook lessen moeten trekken uit wat er in ex-Joegoslavië en bij ons, in het hoogbeschaafde Europa, tijdens de Tweede Wereldoorlog is gebeurd. Wij moeten nagaan waarheen het gedwee met eigenheid en verscheidenheid ons kan leiden. Iedereen moet zijn eigenheid behouden, verdedigen, institutionaliseren en tegelijkertijd moeten we de verscheidenheid huldigen. In Ruanda was de verscheidenheid tussen de mensen nog geringer dan in Bosnië-Herzegovina. Daar spraken de mensen dezelfde taal, waren zij qua uitzicht niet van elkaar te onderscheiden, maar hadden zij een andere religie; in Ruanda was er geen verschil in religie, in taal en in uitzicht, maar enkel een verschil dat was aangebracht op de identiteitskaart.

Mijnheer de minister, u die toch een spreekbuis van ons land bent, moet ook op deze problematiek wijzen.

In onze beschaving hebben we geleerd dat bepaalde mensen zeer respectabel zijn, namelijk de « indelers », zij die de mensheid indelen in etnieën, volkeren, volksgemeenschappen, taalgemeenschappen. Het zijn historici, etnologen, theoretici, denkers, sociologen, culturele leiders, institutionalisten, wetgevers, grondwetgevers — die we vaak staatslieden noemen — en ook de uitreikers van identiteitskaarten. Aan de ene kant staan zij die niet aan politiek doen, maar enkel filosoferen, studeren, wetenschap bedrijven en de mensheid indelen. Naast hen die de mensheid in vakken indelen, komen zij die de vakken tegen elkaar in het harnas jagen en ophitsen. Wij hebben geleerd dat we alleen op de laatste groep boos moeten zijn en ons geen zorgen moeten maken over de eerste.

Ik denk dat we hierover eens ernstig moeten nadenken. De culturele, linguïstische en religieuze verschillen en eigenheden waardoor de bewoners van onze aarde zich van elkaar onderscheiden, liggen niet aan de basis van de vorming van een eigen macht en staatsmacht, maar omgekeerd ligt het streven naar een eigen politieke macht en staatsmacht aan de basis van het ontdekken, verheerlijken en sacraliseren van culturele en andere eigenheden, en verschillen. We moeten niet alleen verontwaardigd zijn over wat er in Ruanda en Bosnië-Herzegovina is gebeurd, maar het ook proberen te begrijpen. Daarvoor is het de hoogste tijd. Francis Fukuyama beweert dat er in de wereld in de toekomst geen strijd meer zal geleverd worden tussen liberalisme en socialisme, tussen planeconomie en vrijemarkteconomie, omdat we allemaal voor het laatste hebben geopteerd, maar dat we wel nog etnische en nationalistische oorlogen zullen voeren. Dit moet ons aanzetten tot bezinning.

Wij moeten nagaan waarom de mens kan worden gebracht tot deze vorm van excess die het dier in hem doet ontwaken en hem ertoe brengt andere mensen te beschouwen als ongedierte.

Ik zou dat als volgt verklaren. Door het indelen van de mensheid — al is het slechts door een indicatie op een identiteitskaart — wordt de weg bereid van politieke ophitsers en gezagdragers die er belang bij hebben dat mensen zich onderscheiden van andere aardbewoners en hun verlangen naar « zijn » en « meer »

zijn» — een streven van elke mens — botvieren door het laten «minder zijn» van medemensen, dus «zijn» door het «niet-zijn» van anderen.

Als dit de toekomst is van onze overbevolkte wereld, dan moeten wij ons niet alleen keren tegen de ophitsers, maar moeten we ons ook teweer stellen tegen hen die zogezegd niet aan politiek doen en alleen maar de mensen in vakjes indelen, want dit kan dan leiden tot *ethnic cleansing*, zoals we hebben vastgesteld in Ruanda.

We mogen ons dus niet beperken tot grote verontwaardiging over wat er is gebeurd in Ruanda. We moeten ons ook grote zorgen maken over wat er in de wereld zou kunnen gebeuren als we niet tijdig ingrijpen ook in het pre-politieke vlak. (Applaus.)

De Voorzitter. — Het woord is aan staatssecretaris Derycke.

De heer Derycke, staatssecretaris voor Ontwikkelings-samenwerking, toegevoegd aan de minister van Buitenlandse Zaken. — Mijnheer de Voorzitter, ik dank mevrouw Mayence, de interpellanten en de leden van de Senaat die in het kader van deze interpellaties het woord hebben gevoerd voor de aandacht, de grondigheid en de waardigheid waarmee zij dit uitermate moeilijk probleem opnieuw onder ogen hebben gebracht. Voor ik meer in detail antwoord, moet mij toch een bedenking van politieke aard van het hart.

Vele leden hebben gezegd dat deze genocide één van de ergste is die wij hebben gekend in de twintigste eeuw. Ik ga daarmee akkoord. Alleen stel ik vast dat de volatilité van het wereldgebeuren ze in feite al op het achterplan heeft geduwd. Ik hoop echter dat deze gebeurtenis zal blijven worden geanalyseerd. Dit zijn wij de betrokkenen en ons geweten namelijk verschuldigd. Na 50 jaar wordt de Holocaust nog steeds geanalyseerd. Ik hoop dat men binnen 50 jaar ook dit gebeuren nog zal analyseren, maar ik vrees ervoor. Eén van de sprekers heeft verwezen naar wat er in Cambodja is gebeurd. De aandacht voor die problemen was ook heel snel «opgedroogd».

Ik vind dat heel jammer want wij moeten inderdaad lessen leren uit het verleden, ook met betrekking tot ons eigen bestuurlijk apparaat.

Ik ben het voor een gedeelte eens met de analyse van de heer Dierickx. Het gaat inderdaad niet alleen om degenen die aan politiek doen en hun volk vertegenwoordigen maar ook om degenen die zogezegd louter administratief werk verrichten maar in feite ook aan politiek doen zonder dat zij daarvoor verantwoording moeten afleggen.

Het enorm menselijk en psychisch drama van de Ruandese bevolking werd hier meermaals beklemtoond. Wij mogen evenwel ook niet de diepe wonden vergeten die bij de Belgische bevolking werd geslagen. Wanneer er in de toekomst beleidslijnen worden uitgestippeld ten aanzien van Ruanda moeten wij de dood van onze para's en burgers blijven voor ogen houden.

De Belgische Regering tracht op een gemodereerde manier, zonder veel publiek omhaal, een pragmatische houding aan te nemen met, zoals de heer Pataer heeft gezegd, een zicht op de toekomst waarbij vooral rekening wordt gehouden met het belang van de Ruandese bevolking.

De regering-Twagiramungu wordt geconfronteerd met een ingestorte economie, een totaal ontmanteld staatsapparaat en een gestolen staatskas. De bevolking is volledig gedemoraliseerd. Het land zit administratief, financieel en economisch aan de grond. Ruanda heeft in werkelijkheid een oorlogseconomie waarbij elke planning op lange termijn onmogelijk is.

Het grote probleem zijn de 2,2 miljoen vluchtelingen in Tanzania, Zaïre en Burundi. Hun terugkeer wordt bemoeilijkt door intimidaties, een gebrek aan veiligheid langsheen de terugweg, een gebrek aan vertrouwen in de nieuwe machthebbers en vooral door een gebrek aan communicatie in een maatschappij waar een belangrijke verbale traditie heerst. De vluchtelingen moeten in de eerste plaats op een veilige manier kunnen terugkeren naar hun streek van herkomst en opnieuw een normaal leven kunnen leiden.

De toestand in de kampen evolueert naar een zogenaamde «cambodjerisering», naar een samenleving met haar eigen bestuur, wetten en rechtspraak. Ten overvloed werd hier gezegd dat dringend werk moet worden gemaakt van het effectief bestraffen van de schuldigen van de massamoorden. Dit veronderstelt de oprichting van een internationaal tribunaal waartoe na lang palaveren, vorige week, in de Verenigde Naties principieel werd beslist. Dat is een *sine qua non* om die maatschappij opnieuw te kunnen opbouwen. Het aantal monitoren van de mensenrechten moet worden opgevoerd om op het terrein de eerbiediging van de mensenrechten te garanderen, een programma waaraan wij reeds deelnemen. Een ander acuut probleem is het gebrek aan liquiditeiten wegens het verdwijnen van de staatskas. Het land heeft dringend behoefte aan de vrijmaking van internationale liquiditeiten bij de Bretton Woods-instellingen. Daartoe dienen de achterstallen bij voornoemde instellingen te worden afgekocht.

Doordat de deviezenreserve is meegenomen door het Ruandese leger en de voormalige regering, wordt Ruanda geconfronteerd met een gigantisch monetair probleem dat door demonetisering of door deblokkage van de fondsen in Zaïre zou kunnen worden opgelost. De Ruandese regering zoekt de snelste en minst omslachtige oplossing. België heeft daartoe haar expertise aangeboden.

In deze moeilijke politieke context hebben Premier Dehaene en ik, Eerste minister Twagiramungu op 3 oktober ontvangen. Na zijn bezoek aan Canada heb ik vorige week maandag nogmaals langdurig met de Ruandese Eerste minister gesproken. De vraag of België de Ruandese regering erkent, is op het ogenblik niet relevant. Zoals u trouwens weet, erkent België geen regeringen, maar Staten. Twagiramungu heeft een aantal verzoeken tot steun aan België gericht en wij zijn bereid hierop onder bepaalde voorwaarden in te gaan. België onderkent de noodzaak aan een representatief beleid in Ruanda dat de basisbeginselen van de Arusha-akkoorden respecteert, te weten de machtsdeling, de nationale verzoening, de democratisering en het naleven van de mensenrechten. Elk van die beginselen is even betekenisvol.

Il n'appartient pas à la Belgique d'intervenir dans la composition de ce gouvernement, monsieur Bougard; ce serait effectivement un acte d'ingérence. Il est toutefois très difficile de revenir sur les principes car ceux-ci répondent à une exigence explicite de la Chambre des représentants et du Sénat.

Alleen de terugkeer van de vluchtelingen kan het bewijs leveren dat de Ruandese regering geloofwaardig is in de ogen van haar eigen bevolking. Indien die geloofwaardigheid er is, kan er een basis worden gelegd voor een nieuwe relatie tussen België en Ruanda.

In deze optiek zal België bij de internationale instanties aandringen op een snelle en gecoördineerde aanpak van het vluchtelingenprobleem.

Mevrouw Maes, België heeft reeds herhaaldelijk te kennen gegeven dat een uitbreiding van het mandaat van de UNAMIR-troepen, deze in staat moet stellen een rol te spelen. Nu kunnen zij dit onvoldoende. België pleit ook voor een snelle oprichting van een internationale rechtbank en is bereid ter zake verantwoordelijkheid op zich te nemen.

Naarmate op de hoger vermelde vlakken resultaten worden bereikt, kan België stapsgewijze zijn ontwikkelingshulp opdrijven. Sedert het uitbreken van de crisis op 7 april hebben wij een zeer omvangrijke humanitaire hulp verleend. Heel mijn budget «Ruanda» is daarin verdwenen. Ik ben daar fier op. Wij gaven 528 miljoen extra uit. 100 miljoen hiervan ging naar de VN-Blauwhelmen van UNAMIR 2; 200 miljoen werd er uitgetrokken voor de heropbouw van de landbouwsector. Het betreft hier voornamelijk zaaigoedprogramma's. Via het Belgisch Overlevingsfonds werd er ook 200 miljoen extra bestemd voor Tanzania. Dit geld komt zowel ten goede aan de Ruandese vluchtelingen als aan de Tanzanianen, die eveneens getroffen worden door de toevloed van vluchtelingen. Het behoud van het politiek evenwicht in deze streek is immers bijzonder belangrijk. Deze humanitaire hulp, gericht op de reïntegratie van de vluchtelingen, kan worden voortgezet op drie domeinen: de gezondheidszorg, het onderwijs en de zaaigoedprogramma's, waarmee wij ook in Burundi bijzonder veel succes hebben gekend.

Spécifiques programma's, zoals dat voor het zenden van VN-monitoren voor het naleven van de mensenrechten, worden door België reeds indirect gesteund, namelijk via NGO's en multilaterale instellingen. België is ook zinnens te participeren in het *Programme d'urgence de l'Unesco pour le Rwanda*. Dit programma is gericht op het lager onderwijs.

België kan ook met andere donoren een deel van de schuld van Ruanda aan de Wereldbank ten laste nemen. Hieraan zullen wel twee voorwaarden worden verbonden. De eerste voorwaarde is het naleven door Ruanda van de beginselen van de Arusha-akkoorden, hierboven reeds vermeld. De tweede voorwaarde is een eis die wij stellen aan de Wereldbank.

Wij zijn bereid de Ruandese zaak te bepleiten bij de Wereldbank, zodat het land opnieuw over de nodige financiële middelen zou kunnen beschikken. Wij verbinden daaraan wel als voorwaarde dat België inspraak zou krijgen in de aanwending van deze middelen, zodat wij niet, zoals telkenmale in het verleden het geval is geweest, na tussenkomst in de financiering ook nog voor de sociale bijstand moeten instaan.

België zal de medefinanciering aan de niet-gouvernementele organisaties handhaven, voor zover het gaat over projecten die begeleid worden via lokale NGO's en die de versterking van de civiele maatschappij beogen.

Op dit ogenblik onderzoeken de specialisten van het departement Ontwikkelingssamenwerking in Kigali op welke manier België de Ruandese administratie materieel kan ondersteunen. Voorrang dient hierbij te worden verleend aan de ondersteuning van de rechtsstaat, dus aan het ministerie van Justitie en aan het justitiële apparaat. Ook de departementen van Landbouw, van Gezondheidszorg en eventueel van Onderwijs komen voor deze ondersteuning in aanmerking. De Belgische Regering heeft hiermede als bedoeling om — let op mijn woorden — de autoriteit van de civiele component van de Ruandese regering te ondersteunen.

Na de trojkazending van augustus jongstleden kan het standpunt van onze partners in de Europese Unie als volgt worden samengevat.

De Europese Unie zal verder gaan met het verlenen van humanitaire hulp aan vluchtelingen en aan verplaatste personen.

Op korte termijn zullen op een gecoördineerde wijze specifieke acties gevoerd worden inzake het herstellen van de toelevering van water en elektriciteit alsook inzake gezondheidszorg en huisvesting. Dit alles als aanmoediging voor de vluchtelingen om naar huis terug te keren.

De meer structurele activiteiten zullen pas kunnen hernomen worden wanneer bepaalde voorwaarden inzake politieke stabiliteit en interne veiligheid zullen vervuld zijn.

Ten slotte zullen ook op een coherente wijze maatregelen genomen worden ten gunste van de buurlanden van Ruanda, met betrekking tot de last en de schade die deze landen hebben geleden op economisch, ecologisch en sociaal gebied, ingevolge de aanwezigheid van de vluchtelingen op hun territorium.

Pour terminer, je voudrais répondre à quelques questions ponctuelles posées notamment par M. Bougard et par Mme Mayence.

Il est d'usage que la reconnaissance d'un ambassadeur prenne un certain temps: tout comme l'agrément du nouvel ambassadeur belge à Kigali, celui de l'ambassadeur rwandais à Bruxelles sera réglé à brève échéance. Il en a d'ailleurs été question lors de la rencontre entre M. Twagiramungu et notre Premier ministre.

Je pense avoir répondu partiellement à la question relative aux suites données à la mission spéciale effectuée par l'ambassadeur Duqué. Celle-ci avait un double but: examiner sur place la situation du patrimoine et des projets belges, et nouer les premiers contacts avec les nouvelles autorités rwandaises. C'est à la suite de cette mission qu'il a été décidé de nommer un chargé d'affaires.

Par ailleurs, la Belgique attache la plus grande importance à l'instauration d'un régime démocratique durable au Rwanda. Le Gouvernement prendra toutes les mesures nécessaires pour que le tribunal international puisse mener ses travaux à bonne fin et juger tous les coupables du génocide, d'où qu'ils soient.

Vous constaterez, monsieur Bougard, que le terme «génocide» a été utilisé comme vous le désiriez.

Par la même occasion, j'espère avoir répondu également à Mme Mayence mais, pour éviter toute équivoque, je résumerai à nouveau la position du Gouvernement belge.

Tout d'abord, il n'y a aucune discordance entre les différentes interprétations.

La reprise d'une coopération belge directe — beaucoup de choses ayant déjà été réalisées de manière indirecte — impliquant le financement de projets structurels à long terme n'est pas encore possible à ce stade, ce qui ne veut toutefois pas dire que le Gouvernement belge n'est pas disposé à aider le gouvernement de M. Twagiramungu dans les secteurs que je viens d'énumérer.

Un gouvernement représentatif est celui qui inspirera confiance aux 2,2 millions de réfugiés du Rwanda. C'est aussi celui qui permettra la réconciliation nationale, garantira la reprise d'un dialogue et une ouverture à la démocratie et au pluralisme. Chaque mot a son importance à ce niveau.

Enfin, ces entretiens n'étaient pas seulement exploratoires puisque le Gouvernement a déjà entamé la mise en œuvre de certaines décisions prises, notamment des contacts avec les organisations de Bretton Woods et l'envoi d'une mission au Rwanda en vue de déterminer les besoins prioritaires à apporter à certains ministères civils.

En ce qui concerne la question de M. Bougard relative aux enquêtes et aux plaintes déposées en Belgique, je préférerais que le ministre de la Justice y réponde lui-même. Ce problème délicat dépend d'ailleurs de sa compétence.

Il me semble avoir répondu ainsi de manière très claire et très précise à toutes les questions et aussi avoir été très explicite sur la position de la Belgique à l'égard de la situation actuelle au Rwanda. (*Applaudissements.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de eerste interpellant.

De heer Pataer (SP). — Mijnheer de Voorzitter, namens de hier aanwezige collega's dank ik de staatssecretaris voor zijn uitvoerig antwoord dat veel informatie bevat en heel wat onduidelijkheden heeft weggenomen.

Mijnheer de staatssecretaris, tot besluit van deze interpellatie wil ik u toch nog een bedenking meegeven waar ik niet meteen een antwoord op verwacht.

U hebt uitvoerig uiteengezet wat de Belgische Regering op het ogenblik doet voor de Ruandese bevolking en aldus ook impliciet voor de regering in Kigali, onze enige gesprekspartner die kan optreden als tussenpersoon tegenover de Ruandese bevolking.

U hebt andermaal benadrukt dat onze hulp aan Ruanda verbonden is aan een aantal voorwaarden: een grotere representativiteit van de Ruandese regering, meer waarborgen inzake veiligheid en een terugkeer van de vluchtelingen naar Ruanda, wat overigens de hoofdvoorwaarde is. Ik kan mij daarbij niet van de indruk ontdoen dat er in de schoot van de Belgische Regering nog twijfels bestaan over het tempo waartegen een en ander moet worden gerealiseerd en over de strengheid die daarbij aan de dag moet worden gelegd.

Mijnheer de staatssecretaris, sta mij toe u erop te wijzen dat te strikte eisen omtrent de invulling van deze voorwaarden er wel eens toe kunnen leiden dat de Ruandese regering, overigens onze enige gesprekspartner, bij gebrek aan middelen niet meer in staat zal zijn te doen wat wij van haar verwachten.

M. le Président. — La parole est au deuxième interpellateur.

M. Bougard (Ecolo). — Monsieur le Président, je remercie le secrétaire d'Etat de la réponse complète qu'il nous a faite. Je reste cependant sur ma faim car j'ai le sentiment que l'on cherche à réaliser la quadrature du cercle.

En effet, sachant les conditions imposées au gouvernement rwandais et connaissant les difficultés économiques actuelles, il me semble qu'il lui sera difficile de réaliser ce que le Gouvernement belge exige de lui. Ainsi, en ce qui concerne le retour des réfugiés, comment convaincre ceux-ci de rentrer au pays si les émissaires de ce gouvernement rwandais n'ont pas accès directement aux camps de réfugiés situés au Zaïre et en Tanzanie et, de

plus, sont victimes de menaces ? Comment assurer le retour de ces réfugiés si les conditions ne s'améliorent pas, tant sur le plan de l'économie que sur celui de la sécurité ? Vous le savez, le Rwanda n'a plus de police et l'une des priorités du programme de M. Twagiramungu est précisément de réorganiser une police digne de ce nom.

Soulignons aussi la nécessité de réinstaller les réfugiés dans leurs biens sans que cela ne provoque des conflits de propriété. Pour réaliser tout cela, monsieur le secrétaire d'Etat, il faut des moyens. Malgré la bonne volonté de M. Twagiramungu et de son gouvernement, rien, en l'absence de moyens, ne pourra se faire.

Je voudrais ajouter un mot à propos des accords d'Arusha. Initialement, ceux-ci prévoyaient que le MRND, le parti du président défunt Habyarimana, devait être intégré au gouvernement. Peut-on imaginer aujourd'hui que cette intégration soit encore possible ? Aurait-on pu concevoir, au lendemain de la Seconde Guerre mondiale, d'inclure le parti rexiste dans le premier gouvernement belge d'après-guerre ? Cela aurait été inacceptable. Aussi, ne demandons pas aux Rwandais de faire ce que nous n'avons pas fait, ce que nous ne serions pas capables de faire.

Je voudrais terminer par cette remarque : à l'heure où l'on s'inquiète de la montée de l'extrémisme en Belgique et d'une certaine percée de l'extrême droite, j'estime qu'il est tout aussi important de promouvoir la démocratie en dehors de la Belgique et d'aider les gouvernements qui s'y efforcent. C'est ainsi que l'on fait ses preuves !

M. le Président. — La parole est à Mme Mayence.

Mme Mayence-Goossens (PRL). — Monsieur le Président, je m'associe aux propos de mes collègues. Je voudrais cependant exprimer mon inquiétude devant l'étau qui se resserre autour du Rwanda.

Permettez-moi de vous dire, monsieur le secrétaire d'Etat, que votre langage est fort semblable à celui utilisé ce matin par M. Kengo. Si l'on reconnaît les Etats, on n'en reconnaît pas nécessairement les gouvernements. Pour que l'on puisse reconnaître le gouvernement du Rwanda, le Zaïre souhaite, comme nous, qu'il y ait une légitimité populaire. Mais une telle légitimité est très difficile à évaluer et j'ai d'ailleurs déclaré à M. Kengo, qui est un brillant juriste, que j'étais étonnée qu'il utilise des termes aussi vagues.

Monsieur le secrétaire d'Etat, vous avez l'intention d'évaluer cette légitimité populaire en fonction du retour des réfugiés. M. Kengo a même avancé un chiffre : il estime qu'un million de réfugiés serait la bonne mesure.

Cependant, ces populations ont subi toutes sortes d'influences et ne savent plus à qui elles peuvent accorder leur confiance. Si la situation actuelle perdure, il sera très difficile de les rassurer.

La Belgique est très efficace et vous-même, monsieur le secrétaire d'Etat, êtes très influent auprès des instances internationales dans la défense de ce genre de problèmes. On a pu s'en rendre compte lors de l'épidémie de choléra qui s'est développée au Rwanda puisque nous avons essayé de résoudre la question en un minimum de temps.

Ne peut-on, dès lors, envisager de mettre sur pied une organisation destinée à rassurer les populations et à aider le gouvernement à les recevoir ?

Mettons-nous à la place de toutes ces familles qui rentrent chez elles et trouvent leur maison occupée par d'autres personnes ! Tous ces problèmes ne peuvent pas être résolus si la Belgique et d'autres pays, comme le Zaïre, ne viennent pas en aide à ces populations. Il est indispensable que le Zaïre offre des possibilités d'hébergement et ne se limite pas à cacher sous son aile protectrice des chars, des avions et des hélicoptères... puisque les anciens du régime se déplacent comme ils le souhaitent.

Il faut à tout prix aider ce peuple à pouvoir démontrer ce que vous appelez cette légitimité populaire qui est très difficilement contrôlable.

De Voorzitter. — Het woord is aan staatssecretaris Derycke.

De heer Derycke, staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking, toegevoegd aan de minister van Buitenlandse Zaken. — Mijnheer de Voorzitter, wij kunnen onmogelijk het hele debat

nog eens overdoen. Daarom zal ik slechts zeer kort reageren op wat de interpellanten als repliek naar voren hebben gebracht. Ik dank overigens voor de accuratesse waarmee zij deze belangrijke discussie willen uitgeklaard zien.

Ik meen dat ik mij als staatssecretaris en als zeer getrouw lid van het Parlement moet houden aan de ritmes en de politieke gewoontes die dit Parlement inzake bilaterale coöperatie erop nahoudt. Ik verheel bovendien niet dat de progressieve principes van democratisering, machtsdeling, mensenrechten en dergelijke mij zeer na aan het hart liggen. Wij mogen ook niet blind zijn voor de realiteit dat 2,2 miljoen Ruandezen zich buiten hun land bevinden. België moet daarin zijn verantwoordelijkheid opnemen, maar heeft daarvoor zeer bescheiden manschappen en middelen. Dit is dus vooral een taak voor de internationale gemeenschap.

Ik wijs erop dat België het eerste land is van de Europese Unie dat politieke initiatieven neemt om uit de impasse te geraken. Het feit dat wij onze humanitaire hulp in verband met de rehabilitatie opdrijven, heeft eveneens een belangrijke betekenis voor Ruanda, zijn regering en zijn bevolking. Ook onze steun aan de civiele kant van deze regering is een niet mis te verstaan signaal. Toch mogen wij ons geen enkele illusie maken. Zonder terug te gaan naar de basisprincipes van de Arusha-overeenkomst, namelijk democratisering, respect voor de mensenrechten en machtsdeling, is een definitieve oplossing onmogelijk. Ik ben het er volledig mee eens dat wij ondertussen al het mogelijke moeten doen om het leed van de bevolking te helpen lenigen. Dat kunnen wij het best via multilaterale weg, via de NGO's die daar nu reeds actief zijn en ook door bij internationale organisaties onze invloed aan te wenden, zodat die de Ruandese regering de middelen verschaft die zij nodig heeft om te kunnen ageren. De Ruandese regering betekent inderdaad niets als zij zonder middelen blijft. Een bereidwilligheid van de Bretton Woods-instellingen is hierbij zeer belangrijk.

De Voorzitter. — Het incident is gesloten.

L'incident est clos.

INTERPELLATIE VAN DE HEER CUYVERS TOT DE MINISTER VAN DE KLEINE EN MIDDELGROTE ONDERNEMINGEN EN LANDBOUW OVER «DE NOODZAKELIJKE AANPASSING VAN DE HINDERNISSEN VAN DE OMLOPEN VAN WAREGEM KOERSE»

INTERPELLATION DE M. CUYVERS AU MINISTRE DES PETITES ET MOYENNES ENTREPRISES ET DE L'AGRICULTURE SUR «LA NECESSITE D'ADAPTER LES OBSTACLES SUR LE PARCOURS DES COURSES DE CHEVAUX A WAREGEM»

De Voorzitter. — Aan de orde is de interpellatie van de heer Cuyvers tot de minister van de Kleine en Middelgrote Ondernemingen en Landbouw over «de noodzakelijke aanpassingen van de hindernissen van de omlopen van Waregem Koerse».

Het woord is aan de interpellant.

De heer Cuyvers (Agalev). — Mijnheer de Voorzitter, het onderwerp van mijn interpellatie is heel wat bescheidener dan het vorige en situeert zich volledig binnen de Belgische context. Om die redenen kunnen wij het waarschijnlijk, als wij dat tenminste willen, ook veel gemakkelijker oplossen, maar het ligt ook gevoelig voor een aantal mensen. Overigens wordt vaak gezegd dat een beschaving die de dieren niet respecteert, vroeg of laat ook de mensen niet respecteert. In Ruanda hebben wij gezien wat men de mensen aangedaan heeft. In België hebben wij nu de opdracht ervoor te zorgen dat er een nieuwe mentaliteit tot stand komt van respect voor mens en dier, waar ook ter wereld.

«Een deel van het publiek, vooral de VIP's, komt om zelf gezien te worden. Een ander deel zet geld in op een of meerdere favorieten of verdient geld als bookmaker. De overige toeschouwers komen omwille van de sensatie.»

«Paarden die struikelen, die ondersteboven tuimelen, jockeys die uit het zadel worden geworpen en dan weer overeind kruipen. Ook dat wordt door een deel van de massa in het toegangskaartje van Waregem Koerse ingecalculleerd. Wie daarvoor kwam, kreeg zijn portie.»

Voor het aspect dierenwelzijn dringt een betere reglementering van de wedstrijden zich op. Wij pleiten niet voor een reglementering omwille van het plezier te reglementeren, maar wel uit noodzaak. Doen we dat niet en neemt u uw verantwoordelijkheid niet op dan zal ook de editie 1995 voor een aantal paarden de laatste koers geweest zijn waaraan ze zullen hebben deelgenomen.

Uit *Het Volk* van 31 augustus 1994 kunnen we toch afleiden dat het voor paarden alleszins niet altijd zo'n paardvriendelijke koers is als de organisatoren zonder blikken of blozen stellen. « Bij de sprong over de haag in de ren Felix Deruyck smakte het paard Lyph met jockey Mark Richards tegen de grond. Het dier brak de nek en bleef op slag dood. » De definitieve balans van de editie 1994 zal waarschijnlijk nog veel zwaarder uitvallen.

Ik zeg dat de tol aan vermijdbaar paardenleed op het loodzware parcours van de Waregem Koerse geen eenmalige gebeurtenis is, maar een jaarlijks terugkerend iets omdat de omloop gewoon te zwaar was, te zwaar is, en zonder uw ingrijpen ook te zwaar zal blijven.

De eindbalans aan dierenleed voor de editie 1993, bekend gemaakt door GAIA tijdens een persconferentie, spreekt boekdelen en schreeuwt om uw ingrijpen. Deze organisatie staat met cijfermateriaal de stelling dat bijna de helft van de paarden die in 1993 deelnamen aan de hinderniswedstrijd op Waregem Koerse nu definitief afgeschreven is voor de rennen.

« Wie zich enigszins zorgen maakt om het welzijn van paarden kan hier niet licht over gaan. »

De eindbalans voor de editie 1994 zal waarschijnlijk, spijtig genoeg, het trieste beeld van 1993 bevestigen.

Ondanks de aanpassing aan de Gaverbeek een paar jaar geleden is de omloop nog altijd veel te zwaar voor de paarden. Een aantal ingrijpende aanpassingen van andere levensgevaarlijke hindernissen blijft zich opdringen, ook als dit het einde betekent van een groot deel van de sensatie, die de grootste publiekstrekker is.

« De gevaarlijkste hindernissen die absoluut moeten aangepast worden, zijn de grote haag voor de Ierse Berm en de Ierse Berm zelf. Ook de hindernis aan Bloso moet worden aangepast. Bovendien moet het parcours volledig afgesloten worden, zodanig dat de paarden daar niet kunnen van afwijken. »

Nu betekenen vele jockey-loze paarden een groot gevaar voor de andere paarden en jockeys. »

Ik heb volgende concrete vragen.

Beschikt u over een eindbalans van de tol aan dierenleed die de editie van dit jaar gevraagd heeft en zo ja, hoe luidt die balans volgens uw diensten?

Beschikt u over een eindbalans aan dierenleed voor de uitgave 1993?

Welke maatregelen hebt u ondertussen al genomen opdat de hindernissen voor de editie 1995 echt minder zwaar zullen worden gemaakt?

Welke maatregelen hebt u in 1993 voorgesteld om te beletten dat de editie van dit jaar nog een te grote tol aan dierenleed met zich zou brengen? In welke mate hebben die maatregelen inderdaad een positief effect gehad?

De Voorzitter. — Het woord is aan minister Bourgeois.

De heer Bourgeois, minister van de Kleine en Middelgrote Ondernemingen en Landbouw. — Mijnheer de Voorzitter, al sedert enkele jaren is Waregem Koerse uitgegroeid tot één van de belangrijkste paardensportmanifestaties van het jaar. Waregem Koerse wordt georganiseerd onder bescherming van de Belgische Jockey Club, die ook tal van andere koersen organiseert en die daarvoor over een zeer omstandige en verregaande reglementering beschikt. De traditie heeft aan de manifestatie te Waregem echter steeds een bijzonder karakter gegeven. Gedeeltelijk hebt u gelijk, wanneer u zegt dat deze manifestatie een modaine ontmoeting is van paardenliefhebbers en hun familie, maar ook van vele gewone mensen uit de streek. De sponsoring en de publiciteit trekken echter steeds een groter publiek aan, zodat ook de media deze manifestatie meer in de actualiteit brengen, wat vroeger veel minder het geval was.

Ik kan niet oordelen over uw bewering dat het publiek eerder uit is op sensatie. De zeldzame keren dat ik deze sportmanifestatie heb bijgewoond, heb ik er een zeer gevarieerd publiek aangetroffen met vele echte sport- en paardenliefhebbers, die waarschijnlijk een zeer trouw publiek zijn van alle soortgelijke manifestaties te Oostende of Sterrebeek. Waregem onderscheidt zich in de meeste opzichten niet van andere manifestaties. De mensen gaan er naartoe om te wedden en houden van het publieke karakter van deze manifestatie.

Ongelukken met paarden in draverijen of rennen kunnen nooit volledig worden vermeden, maar het is inderdaad noodzakelijk alle mogelijke maatregelen te nemen om ongevallen te voorkomen. Toch is Waregem Koerse dit jaar niet gespaard gebleven van enkele ongevallen. De grote volkstoeloop vergroot ongewild het risico op een incident of een ongeval dat zich met mens of dier kan voordoen. De belangstelling van de media voor het spectaculaire speelt eveneens mee. Het verwondert mij enigszins dat de heer Cuyvers het enkel over dieren heeft, want ik heb te Waregem ook reeds ongelukken zien gebeuren met mensen. Mijs inziens zijn mensen toch nog altijd belangrijker dan dieren.

Volgens het verslag van de dierenartsen die door de Belgische Jockey Club waren aangesteld, hadden dit jaar twee dodelijke ongevallen plaats: twee paarden zijn tijdens of na de ren gestorven. Op de dag waarop deze paarden zijn omgekomen, waren er vijf rennen gepland, waaraan in totaal 85 paarden hebben deelgenomen. Bij de vier voorgaande manifestaties — tussen 1990 en 1993 — werden er telkens vier rennen ingericht, waaraan gemiddeld 62 à 63 paarden hebben deelgenomen. Tijdens deze vier manifestaties werd slechts één dodelijk ongeval gerapporteerd aan de Jockey Club, namelijk in 1993. Het is echter onmogelijk te achterhalen wat er met de paarden gebeurt nadat zij de renbaan hebben verlaten.

Reeds in juni 1993 heeft mijn bestuur een vergadering bijeengeroepen met alle inrichters van galopprennen om hen mijn grote bezorgdheid over het verloop van de galopprennen mee te delen. De inrichters hebben toen aangetoond dat er reeds preventieve maatregelen werden genomen ten einde zoveel mogelijk ongelukken en dierenleed te voorkomen.

Ik verwijs in dit verband naar de aanpassing en de verbetering van de boorden van de Gaverbeek, zodat de sprong over de beek — in het verleden wellicht het meest spectaculaire van deze steeple-chase — bijna geen aanleiding meer geeft tot ongelukken. Het veterinair toezicht dat zowel vóór als na iedere ren moet worden uitgeoefend, werd verstrengd. Strengere regels werden opgelegd aan de jockeys voor de behandeling van de paarden vóór, tijdens en na de ren. Het parcours van Waregem wordt sinds 1993 ingericht en aangepast op advies van een gespecialiseerde Britse parcoursbouwer. Zoals u weet zijn deze mensen erkend als specialisten en hebben zij ook zeer veel aandacht en oog voor het welzijn van de dieren.

Een ongeval is steeds te wijten aan een ongelukkige samenloop van omstandigheden, die beïnvloed worden door de jockey, het paard en de toestand van het parcours. Het parcours als enige oorzaak aanwijzen is dus onterecht, zeker omdat er nergens statistisch bewezen is dat de hindernissen van Waregem meer ongelukken veroorzaken dan die van de andere renbanen. De statistieken wijzen ook uit dat er niet meer dodelijke ongevallen gebeuren in hindernisrennen dan in vlakke rennen.

Ik weet niet of u dat zult aanvaarden, want uit de uitvoerige discussies in de commissie weet ik dat alles wat door mij of mijn departement wordt gezegd nogal licht in twijfel wordt getrokken. Ik geef u nochtans de gegevens zoals ze mij werden verstrekt.

Ik herhaal dat alles moet worden gedaan om ongelukken met paarden te vermijden. De Belgische Jockey Club legt reeds een uitgebreid reglement op aan de inrichters van galopprennen. Vele maatregelen hebben ook tot doel de rennen diervriendelijker te maken.

In overleg met de inrichters van de draf- en galopprennen en in het kader van de werkgroep die ik in november 1993 opgericht heb om de problematiek van alle paardenkoersen te bestuderen, werken mijn diensten een algemeen reglement uit dat van kracht zal worden zodra de wijziging van de wet van 14 augustus 1986

betreffende de bescherming en het welzijn van de dieren het mij mogelijk zal maken in dit domein op te treden. Deze wijziging werd reeds uitvoerig besproken in de senaatscommissie.

Ik hoop dat we misschien nog in de loop van deze maand of in het begin van de volgende maand de werkzaamheden daarover kunnen voortzetten en de wetgeving kunnen afronden. Toch moet ik nogmaals herhalen, omdat u steeds opnieuw dezelfde argumenten aanhaalt, mijnheer Cuyvers, dat ik met de huidige wet op de dierenbescherming en het dierenwelzijn geen enkele bevoegdheid heb om reglementerend op te treden. Daarom heb ik in het nieuwe ontwerp een artikel opgenomen dat het mij mogelijk maakt om alle manifestaties waarbij dieren betrokken zijn aan een zekere reglementering te onderwerpen.

De Voorzitter. — Het woord is aan de interpellant.

De heer Cuyvers (Agalev). — Mijnheer de Voorzitter, gezien het gevorderde uur, zal ik mij beperken tot een korte repliek. Ik dank de minister voor zijn antwoord en onthoud vooral dat er een algemene reglementering zal komen. Uit respect voor de waarheid signaleer ik ook dat artikel 5 van het wetsontwerp-Bourgeois, dat de minister de mogelijkheid geeft op te treden bij wedstrijden, er mede is gekomen dank zij een initiatief van onzentwege.

Ik heb echter andere cijfers van dodelijke ongevallen met paarden dan de minister. Ik kan van al deze paarden de leeftijd, de nationaliteit en zelfs de namen geven. Dit jaar hebben niet twee, maar vier paarden het leven gelaten in Waregem. In 1993 ging het niet om één, maar om zes paarden. Eigenlijk is de balans dus veel triester dan wat de diensten van de minister blijkbaar hebben achterhaald.

De hindernissen moeten inderdaad dringend worden aangepast. Dat beweren niet alleen degenen die bezorgd zijn om de paarden, maar ook een Engelse organisatie die naam heeft in verband met het organiseren van hindernissen.

Waregem Koerse was te zwaar, is te zwaar en zal, vrees ik, te zwaar blijven, tenzij men drastisch ingrijpt.

Ik ben dan ook heel benieuwd naar het nieuw algemeen reglement en in welke mate daardoor een aantal hindernissen zullen aangepast worden.

De Voorzitter. — Het incident is gesloten.

L'incident est clos.

INTERPELLATIE VAN DE HEER CUYVERS TOT DE MINISTER VAN DE KLEINE EN MIDDELGROTE ONDERNEMINGEN EN LANDBOUW OVER «DE NOODZAKELIJKE VERDWIJNING VAN DE LEGBATTERIJEN VOOR KIPPEN IN HET KADER VAN DE VERBETERING VAN HET WELZIJN DER DIEREN»

INTERPELLATION DE M. CUYVERS AU MINISTRE DES PETITES ET MOYENNES ENTREPRISES ET DE L'AGRICULTURE SUR «LA NECESSITE DE SUPPRIMER LES BATTERIES DE PONTE POUR POULES DANS LE BUT D'AMELIORER LE BIEN-ETRE DES ANIMAUX»

De Voorzitter. — Aan de orde is de interpellatie van de heer Cuyvers tot de minister van de Kleine en Middelgrote Ondernemingen en Landbouw over «de noodzakelijke verdwijning van de legbatterijen voor kippen in het kader van de verbetering van het welzijn der dieren».

Het woord is aan de interpellant.

De heer Cuyvers (Agalev). — Mijnheer de Voorzitter, ik zou graag een voorafgaande opmerking maken. Ik was namelijk aangenaam verrast door de toespraak van de Voorzitter van de Senaat, waarin hij de mogelijkheid opende om interpellaties in het vervolg in een commissie te houden, uiteraard op voorwaarde dat die vergadering openbaar is. Dat zou veel aangenamer zijn voor de interpellant. Ik hoop dat er dan ook meer belangstelling is aangezien de leden van bijvoorbeeld de commissie voor Landbouw en Middenstand geacht worden bekommerd te zijn om het dierenwelzijn.

Mijnheer de minister, dierenwelzijn is voor mij heel belangrijk en er moet nog veel worden bijgeschaafd. Op 20 september 1994 nam ik in het gezelschap van enkele parlementsleden plaats in een kooi. De afmetingen van de kooi en het aantal mensen imiteerden in zwakke mate de wantoestanden in een cel van een legbatterij voor kippen. Kippen zijn weliswaar geen mensen, maar zij ervaren volgens mij ook pijn.

Aangezien de kippen daar hun eerste en meestal enige levensjaar dag in dag uit opgesloten blijven in zo'n cel en omringd zijn door de hinder van tienduizenden kippen uit duizenden andere cellen, is hun toestand veel erger. Ik wijs erop dat wij, ondanks de persbelangstelling, er al na tien minuten naar snakten om uit de kooi te mogen. Wat moeten de kippen dan ervaren?

Op basis van deze ervaring en op basis van een rapport stel ik namens Agalev en Ecolo voor te streven naar een totaal verbod op legbatterijen tegen ten laatste 1998. Het rapport waarop ik doel heeft als titel: *Report on the scientific committee Animal Welfare section "On the welfare of laying hens kept in different production systems."*

De opdrachtgever, mijnheer de minister, is u wellicht niet onbekend, namelijk de Europese Commissie, in het kader van de Europese richtlijn 88/166.

De conclusies van deze studie pleiten voor een geplande wettelijke ban op de legbatterijen. Conclusie 17 bepaalt, vrij vertaald, het volgende: «Kippen in legbatterijen kennen maar weinig dierenwelzijn. Ook kippen in andere systemen kennen soms maar een geringe graad van welzijn.» Dat is juist.

Alternatieven zijn onlangs verbeterd. Deze verbetering zou sneller gaan indien de kippensector zou worden gestimuleerd om dergelijke alternatieve systemen verder te ontwikkelen. Een goed middel daarvoor zou zijn een «uitfasering» van de legbatterijen in een tijdsspanne die de sector zou toelaten zich aan te passen, zonder dat de kwaliteit van de eieren daaronder zou lijden en zonder de economische leefbaarheid van de sector in gevaar te brengen.

Conclusie 7 ligt er ook niet om. Daarin staat: «Het is duidelijk dat door de kleine oppervlakte en de aard van de constructies de legbatterij, zoals wij die vandaag kennen en gevolgd wordt, inherente nadelen heeft voor het welzijn van de kip.»

Zij sommen een aantal nadelen op: nestgedrag, op een stok zitten, scharrelen, een stofbad nemen en de meeste bewegingen zijn fysiek onmogelijk. Wanneer een kip haar beide vleugels uitspreidt, dan is de breedte van haar vleugels veel groter dan een kwartblad. Andere nadelen zijn: een stereotiep gedrag, een gebrekkelijk verenkleed en een gebrekkelijk beendergestel door te weinig beweging. In conclusie 10 wordt een warme oproep gedaan om het trimmen van de bek, dit is het inkorten ervan, zo vlug mogelijk te bannen omdat deze ingreep zowel tijdens als erna pijn veroorzaakt.

De huidige praktijken van de legbatterijen voor kippen druisen regelrecht in tegen paragrafen 1 tot en met 4 van artikel 4 van de wet van 14 augustus 1986. De manier waarop in grote stallen kippen, kalveren en andere dieren worden gehouden is onmogelijk verzoenbaar met de wet op het dierenwelzijn. Wij zullen keuzes moeten maken. Ofwel vinden wij dierenwelzijn belangrijk en passen wij de reglementen, meer bepaald, de installaties aan, ofwel houden we op met te beweren dat dierenwelzijn belangrijk is en pogen we zoveel mogelijk geld te verdienen en gaan we ervan uit dat dierenleed niet bestaat. Andere landen hebben trouwens reeds omwille van het welzijn van de kippen besloten tot een «uitfasering» van de legbatterij.

Mijnheer de minister, ik wens u in dit verband een aantal vragen te stellen.

Ten eerste, welke aantoonbare verbetering voor het welzijn van de kippen is het resultaat van het recent koninklijk besluit dat de Europese richtlijn 88/162 voor ons land implementeert?

Ten tweede, kunt u op grond van wetenschappelijke studies aantonen dat de leefwereld van de legbatterijen niet in strijd is met de paragrafen 1 tot en met 4 van artikel 4 van de wet van 14 augustus 1986?

Ten derde, tegen welke datum zal de Regering het gebruik van legbatterijen voor kippen in ons land verbieden?

Ten vierde, heeft de Regering beslist om het trimmen van de bek van de kippen in de legbatterijen te verbieden? Zo ja, tegen welke datum, zo neen, waarom niet?

De Voorzitter. — Het woord is aan minister Bourgeois.

De heer Bourgeois, minister van de Kleine en Middelgrote Ondernemingen en Landbouw. — Mijnheer de Voorzitter, ik heb er helemaal geen moeite mee dat de heer Cuyvers mij over deze materie interpelleert. Vooraleer ik minister van Landbouw was, was ik niet vertrouwd met de dierenbescherming. Sinds ik het departement Landbouw leid, heb ik echter steeds gepoogd de werkzaamheden ervan te intensifiëren. Dit gaat gepaard met heel wat moeilijkheden omdat wij een aantal Europese reglementeringen moeten respecteren. Bovendien moet er in dit verband veel worden overlegd, en dit is niet altijd even gemakkelijk. Meestal gaat het immers om tegengestelde standpunten.

Mijnheer Cuyvers, dank zij uw interpellatie kan ik mijn bezorgdheid uiten over het welzijn van de legkippen in batterijen. Ik wil u er aan herinneren dat ik in juli 1993, op de eerste raad van de Landbouwministers van de Europese Unie waarvan ik het voorzitterschap waarnam, de Commissie persoonlijk heb opgeroepen om zo vlug mogelijk alternatieve oplossingen te bestuderen om het welzijn van de legkippen in batterijen te verbeteren. Ik werd maar door enkele landen gesteund, zoals Denemarken, Groot-Brittannië en Nederland. De Commissie doet intussen inspanningen om op dit vlak vooruitgang te boeken. Zoals indertijd met het probleem van het transport van dieren, gaat het echter traag vooruit. Zij zal nog meer inspanningen moeten leveren om de Zuidse landen te overtuigen van de noodzaak van maatregelen ter zake.

Mijnheer Cuyvers, ik zal nu trachten een antwoord te geven op uw precieze vragen. Ik hoop dat die antwoorden u voldoening schenken.

Het koninklijk besluit van 23 oktober 1989 betreffende de bescherming van legkippen in batterijen, dat de omzetting is van de richtlijn 88/166/EEG ter zake, stelt minimumnormen vast waarvan de legbatterijen in ons land moeten voldoen.

Ons land is hierin verder gegaan dan de EG-voorschriften door een variabele minimumkooioppervlakte per kip in te voeren die omgekeerd evenredig is met het aantal kippen per kooi.

Bovendien mogen niet meer dan vijf kippen per kooi gehuisvest worden. Het is echter waarschijnlijk dat deze laatste beperking geschrapt zal moeten worden om de ontwikkeling van meer dier-vriendelijke kooien voor meer dieren niet te verhinderen.

In bijlage bij voornoemd besluit worden bijkomende richtlijnen opgelegd aan de bedrijfsvoering. De belangrijkste zijn: het opwekken van de rui door het onthouden van water of voedsel gedurende meer dan 24 uur is verboden; er moet een alarmsysteem aanwezig zijn dat de houder waarschuwt wanneer vitale automatische ventilatieapparatuur uitvalt; het gebruik van zogenaamde brillen om het zicht van de kippen te belemmeren is verboden.

Ik meen dat de voorgaande samenvatting van de normen die door dit koninklijk besluit opgelegd werden, een idee geeft van de verbeteringen voor het welzijn van de legkippen in ons land.

Het is verkeerd artikel 4 van de wet op het dierenwelzijn aan te grijpen als een absoluut criterium om al dan niet vervolging in te stellen. Men moet ten minste ook verwijzen naar de memorie van toelichting, om de geest ervan te begrijpen. Ik citeer enkele zinsneden uit de memorie van toelichting.

« Paragraaf 1 verplicht de dierenhouders de dieren die ze onder hun hoede hebben behoorlijk te behandelen. Het begrip «in overeenstemming met hun fysiologische en ethologische behoeften» moet op die dieren worden toegepast rekening gehouden met de omstandigheden waarin zij geboren zijn of verplicht zijn te leven. »

« De paragrafen 2 en 3 betekenen een belangrijke uitdieping van paragraaf 1. »

« Paragraaf 4 geeft de Koning de mogelijkheid om objectieve en concrete normen voor te schrijven in functie van ervaring en van de evolutie van de wetenschappelijke kennis ter zake. »

Het is precies op basis van artikel 4, paragraaf 4, dat voornoemd koninklijk besluit van 1989 getroffen werd en dat wellicht later, op grond van ervaring en wetenschappelijke kennis, nieuwe maatregelen genomen zullen worden. In dit kader wil ik onderstrepen dat het wetenschappelijk onderzoek permanent doorgaat, met name in de Europese Unie. Men kan dus in geen geval beweren dat er een contradictie bestaat tussen de wet en voornoemd koninklijk besluit.

De beslissing om legbatterijen te verbieden kan niet op nationaal niveau, maar enkel op EU-niveau genomen worden. Een unilaterale beslissing zou immers de nagenoeg volledige verdwijning van de legsector in België met zich brengen. De markt zou in dat geval snel veroverd worden door de eiproducenten van EU-landen die een dergelijk verbod niet hanteren.

Bovendien kunnen de huidige batterijen slechts worden verboden indien werkelijk een aanvaardbaar alternatief voorhanden is, dus niet gewoon een systeem met weer andere gebreken. Voor zover ons bekend is, bestaat zulk een alternatief nog niet.

In het verslag van de wetenschappelijke commissie worden ook de nadelen op het vlak van het dierenwelzijn die verbonden zijn aan zogenaamde alternatieve systemen geschetst. Zo geven bepaalde systemen aanleiding tot kannibalisme. Dit kan moeilijk een verbetering worden genoemd. Veel hoop is nu gericht op de ontwikkeling van de verrijkte batterij waarin een legnest, een zandbad en een zitstok zouden kunnen worden aangebracht zodat de dieren meer bewegingsruimte hebben in een meer gevarieerde omgeving.

Een ontwerp van koninklijk besluit houdende vaststelling van de lijst van toegestane amputaties voor het nutsgebruik van de dieren en de daarbij te gebruiken methoden werd door de Diergeneeskundige Dienst van mijn departement voorbereid. Het verbiedt routinematig trimmen van de bek. Trimmen wordt slechts toegestaan in die gevallen waar het kannibalisme niet door een wijziging van de bedrijfsvoering kan worden voorkomen of verholpen.

Mijnheer Cuyvers, zoals u weet komt kannibalisme nagenoeg niet voor in legbatterijen. Het verbod op trimmen is dan ook in de eerste plaats van toepassing op legbatterijen. Bij scharrelkippen is het trimmen van de bek wel toegelaten. Door de grote groepen waarin scharrelkippen worden gehouden komt kannibalisme er immers veelvuldig voor.

Mijnheer Cuyvers, ik hoop hiermee op uw vragen te hebben geantwoord. Ik ben bereid deze problematiek samen met u in de bevoegde commissie verder uit te diepen.

De Voorzitter. — Het woord is aan de interpellant.

De heer Cuyvers (Agalev). — Mijnheer de minister, het koninklijk besluit waarnaar u verwijst, ligt hier voor mij en tot mijn ontsteltenis lees ik dat in een legbatterij de oppervlakte van een kooi voor één kip 1 000 cm² moet zijn, voor twee kippen per kooi is dat 750 cm², voor drie 550 cm² en voor vier of vijf kippen per kooi 450 cm². Het zuiver wistmotief is hier dus duidelijk bepalend.

Het verheugt mij ten eerste dat u de invoering van de verrijkte batterijkooien in overweging neemt. Ik zou graag vernemen wanneer dit effectief zal gebeuren.

Mijnheer de minister, u beweert dat een eenzijdige afschaffing van de legbatterij door België niet haalbaar is. Wanneer er echter een verbod komt op de verkoop van de zogenaamde verse eieren en enkel de verkoop van scharreleieren zou worden toegelaten, behoort een eenzijdige afschaffing misschien toch tot de mogelijkheden. België zou ter zake een voorstel op Europees niveau kunnen formuleren.

Ik heb de indruk dat buiten een mogelijke invoering van de verrijkte legbatterij er weinig nieuws te bespeuren valt in uw voorstellen.

Uit het wetenschappelijk rapport van de Europese Unie waaruit ik daarstraks heb geciteerd, blijkt voldoende dat nestgedrag, op een stok zitten, scharrelen en een stortbad nemen onmogelijk zijn in een legbatterij. Bewegen, een van de meest fundamentele fysiologische behoeften van een kip, is onmogelijk in een legbatte-

rij. Laat ons dus niet zeggen dat de huidige situatie in de legbatterijen tegemoetkomt aan de bedoelingen van artikel 4, paragraaf 1 tot en met 4. Zij komt echter wel tegemoet aan de economische eisen. Laten we de realiteit dus beschrijven zoals ze is.

Ik hoop dat we zo vlug mogelijk kunnen overstappen op de verrijkte batterijkooi. Dat zou al een begin zijn in de goede richting.

Mijnheer de minister, wat het trimmen betreft, hebt u gezegd dat het koninklijk besluit in verband met de amputatie nog niet genomen is. Dat had toch al gekund op basis van de wet van 14 augustus 1986.

De Voorzitter. — Het woord is aan minister Bourgeois.

De heer Bourgeois, minister van de Kleine en Middelgrote Ondernemingen en Landbouw. — Mijnheer de Voorzitter, mijn inspanningen op Europees niveau om tot een Europese wetgeving te komen hebben te maken met twee redenen. Ten eerste gebeurt er op Europees niveau grondig wetenschappelijk onderzoek. Ten tweede, teneinde het dierenwelzijn en de economische factoren op elkaar af te stemmen, moeten er op Europees niveau concrete maatregelen worden genomen. Overigens heb ik moeten vaststellen dat ik zelfs maar bij het formuleren van wensen omtrent het dierenwelzijn in de Europese Ministerraad vrijwel alleen stond. Ik kreeg slechts de steun van een paar kleine landen. Aangezien er voor een beslissing op Europees niveau een gekwalificeerde meerderheid nodig is, moet een groot aantal landen voor een besluit gesensibiliseerd kunnen worden. Ik hoop dat we door de toetreding van een aantal noordelijke landen in deze materie gemakkelijker tot een oplossing zullen komen.

De Voorzitter. — Het incident is gesloten.

L'incident est clos.

INTERPELLATIE VAN DE HEER CUYVERS TOT DE MINISTER VAN MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE, VOLKSGEZONDHEID EN LEEFMILIEU OVER «MAATREGELEN OM DE HOEVEELHEID TOLUEEN, BENZEEN EN XYLEEN TERUG TE DRINGEN»

INTERPELLATION DE M. CUYVERS AU MINISTRE DE L'INTEGRATION SOCIALE, DE LA SANTE PUBLIQUE ET DE L'ENVIRONNEMENT SUR «LES MESURES A PRENDRE POUR REDUIRE LES QUANTITES DE TOLUENE, BENZENE ET XYLENE»

De Voorzitter. — Aan de orde is de interpellatie van de heer Cuyvers tot de minister van Maatschappelijke Integratie, Volksgezondheid en Leefmilieu over «maatregelen om de hoeveelheid toluen, benzeen en xyleen terug te dringen».

Het woord is aan de interpellant.

De heer Cuyvers (Agalev). — Mijnheer de Voorzitter, mischien zeggen de woorden toluen, benzeen en xyleen de toehoorders niet veel. Leukemie zegt ze misschien al meer en kanker misschien nog meer. Toluene, benzeen en xyleen zijn berucht als kankerverwekkende stoffen. Ik zeg dit om aan te tonen dat Agalev-Ecolo zich niet alleen bekommeren om het welzijn van de mensen en de dieren, zoals gebleken is uit de uiteenzettingen van daarstraks van mijn collega's, maar ook om de volksgezondheid.

Volgens een artikel in *Gazet van Antwerpen* van 29 september 1994 bestaat er een verband tussen de explosieve toename van leukemie en het stijgend gebruik van toluen, benzeen en xyleen in loodvrije benzine. Daarnaast spelen ze hun nefaste rol in de vorming van zomersmog, de troposferische ozon. Zo hadden heel wat mensen de voorbije warme zomer last met ademen omwille van een teveel aan troposferische ozon. Als we niet serieus ingrijpen zullen wij daar, volgens de prognoses, steeds meer last van krijgen.

Mijnheer de minister, dit is het zoveelste pleidooi, op basis van de volksgezondheid, voor een terugdringen van de automobilität via het bevorderen van het openbaar vervoer. Dit gebeurt met

recht en reden en niet vanuit een aversie voor koning auto. Het autoverkeer is immers verantwoordelijk voor 35 tot 40 pct. van de 10 miljoen ton vluchtige organische koolwaterstoffen of VOC's die jaarlijks de EU bezoedelen.

Mijnheer de minister, naast deze fundamentele maatregel kunt u, binnen uw specifieke bevoegdheden van minister van Volksgezondheid en Leefmilieu, nog een heleboel bijkomende maatregelen nemen. Een Europese richtlijn laat momenteel een gebruik van 5 pct. benzeen, toluen en xyleen toe in loodvrije benzine. Praktisch kan deze richtlijn worden aangescherpt tot een maximum toegelaten gehalte van 3 pct.

Via verdamping ontsnappen er bij het opslaan en overbrengen heel wat petroleumprodukten in de lucht. Voor de hele Europese Unie gaat het op jaarbasis om 500 000 ton. Dit verdampingsproces vindt op het ogenblik ongeremd plaats, zowel aan de benzinestations als bij de tankwagens en de individuele auto's. Op sommige warme zomerdagen kan men dat proces als trillingen in de lucht waarnemen. De uitstoot van de probleemaromaten benzeen, toluen en xyleen kan men dus beperken door de dampverliezen op de vermelde punten terug te dringen. Dat kost zelfs niet veel en toch zou de volksgezondheid er zeer mee gebaat zijn. Het zou bovendien tonen dan wij de strijd tegen de kanker echt aanvaarden. De technische oplossingen voor het probleem bestaan, maar moeten alleen nog wettelijk worden opgelegd en geïnstalleerd.

Mijnheer de minister, aangezien het hier gaat om produktnormen waaraan benzinestations, tankwagens en auto's moeten voldoen, moet deze materie zowel op het Europese als op het nationale niveau worden geregeld en valt zij dus onder uw bevoegdheid, zeker in het kader van de ecologische produktnorm, waarvoor de Regering al zolang een kaderwet belooft.

Dezelfde kankerverwekkende stoffen worden bovendien ook nog in vele industrietakken bij grote hoeveelheden als oplosmiddel gebruikt. Zij veroorzaken ook een emissie van VOC's in dezelfde orde van grootte van 3,5 à 4 miljoen ton op jaarbasis voor de hele Europese Unie. Het gebruik van benzeen, xyleen en toluen als solvent moet zoveel mogelijk worden teruggedrongen. In vele sectoren worden daarvoor al alternatieven gebruikt. Zo bestaan er bijvoorbeeld reeds verfsoorten die dergelijke oplosmiddelen niet meer nodig hebben. Hetzelfde geldt voor viltstiften en sommige huishoudelijke produkten. Ter illustratie kan ik vermelden dat de Senaat tot anderhalf jaar geleden paradechloorbenzeen als ontgeurder gebruikte in de WC's. Gelukkig heeft men daarna deze kankerverwekkende stoffen verbannen.

Die plaatsen geuren nu niet veel meer dan vroeger, maar zijn wel gezonder voor de mensen die er regelmatig gebruik van maken en voor het personeel dat instaat voor het onderhoud. De verbanning van dergelijke stoffen mag men niet aan de goodwill van de sectoren of aan de markt van vraag en aanbod overlaten, gezien de omvang van de verborgen kosten voor individu en maatschappij.

Een reeks eenvoudige maatregelen kan vlug resulteren in een daling van het gebruik van dergelijke stoffen. Desbetreffend kreeg ik graag antwoord op volgende vragen.

Is het verband tussen het stijgend gebruik van genoemde aromaten in zijn totaliteit in de verschillende industrietakken enerzijds en het voorkomen van leukemie anderzijds reeds wetenschappelijk bewezen? Zo ja, dan vernam ik graag cijfers over het aandeel in dit kankerverwekkend proces van elke industriële sector die dergelijke kankerverwekkende stoffen gebruikt.

Welke is voor ons land op jaarbasis de kostprijs van het gebruik van dergelijke stoffen aan mensenleed en aan verzorgings- en behandelingskosten?

Bestaan er op Europees, Belgisch en regionaal niveau reeds plannen om het gebruik en daarmee ook de uitstoot van dergelijke stoffen terug te dringen? Zo ja, welke zijn die plannen en welke doelstellingen willen ze tegen welk jaar bereiken per industriële sector?

Welke initiatieven hebt u al genomen voor het aanscherpen van de Europese richtlijn inzake het maximumgehalte van de probleemaromaten in de benzine en om de dampverliezen structureel tegen te gaan?

Welke initiatieven hebt u reeds genomen om het gebruik van deze problemstoffen als solventen terug te dringen?

Mijnheer de minister, ik hoop dat uit het geheel van mijn interpellatie deze boodschap overkomt: wij kunnen enorm veel ondernemen tegen kanker. Laten wij er onmiddellijk aan beginnen.

De Voorzitter. — Het woord is aan minister Santkin.

De heer Santkin, minister van Maatschappelijke Integratie, Volksgezondheid en Leefmilieu. — Mijnheer de Voorzitter, het probleem dat de heer Cuyvers vandaag aankaart, heeft verschillende facetten. De mobiliteit komt inderdaad ook ter sprake wanneer er bestudeerd wordt hoe de CO₂-uitstoot kan worden verminderd of hoe men de emissies van zwavel- en stikstofoxides — die onder andere aanleiding geven tot de vorming van de voor de gezondheid schadelijke ozon in de troposfeer — kan terugschreeven.

Le Programme belge de réduction des émissions de CO₂ est axé sur une approche globale. Le volet « transports » occupe une place importante dans ce plan global, notamment sous la forme d'un certain nombre de mesures destinées à promouvoir les transports en commun dans les centres urbains, à décourager le transport de marchandises par la route, à déterminer une politique fiscale relative aux moyens de transport et à renforcer les contrôles de vitesse.

La politique que je voudrais mener à cet égard est une politique dite « sans regrets », ce qui signifie qu'outre l'objectif visé en tant que tel, c'est-à-dire la réduction des émissions de CO₂, cette politique a, dans tous les cas, une série d'effets secondaires positifs pour l'environnement comme, par exemple, la réduction des émissions d'oxydes de soufre et d'azote mais aussi la diminution des rejets des substances que vous évoquiez — le toluène, le benzène et le xylène — que l'on retrouve dans l'essence sans plomb. Les résultats de ces mesures deviendront perceptibles dans les années à venir.

Votre interpellation, monsieur Cuyvers, est également un plaidoyer en faveur d'une modification de la directive européenne du 20 mars 1985 relative à la teneur en benzène, toluène et xylène dans l'essence sans plomb et qui consisterait à passer des 5 p.c. fixés dans l'article 4 de la directive à 3 p.c. Cette directive, en ce compris la teneur en benzène, est insérée dans la norme belge NBN T-52-705 relative à l'essence des véhicules à moteur. Cette norme sera prochainement remplacée par une nouvelle norme, NBN EN-2288. Dans toutes ces normes, la teneur en benzène reste à 5 p.c. v/v volume par volume. Une discussion est en cours au niveau européen dans le but de réduire la teneur de ces aromates. Tant le département des Affaires économiques — qui est concerné au premier chef — que mon département, soutiennent cette proposition. Il faudra toutefois attendre que la nouvelle norme soit concrétisée par une directive.

L'évaporation de l'essence et des composants volatils qu'elle contient est un problème qui s'inscrit dans le contexte des émissions et des normes et relève, dès lors, de la compétence des Régions. Se conformer à des normes d'émissions moins élevées suppose toutefois des solutions sur le plan technique, des aménagements au niveau des stations-service, des camions-citernes et des voitures, comme vous le précisez vous-même; et, même si vous m'investissez de cette compétence, j'ai le regret de vous informer qu'il m'est impossible d'imposer des conditions auxquelles devraient répondre les véhicules et les stations-service.

Le benzène, le toluène et le xylène sont des solvants souvent utilisés par l'industrie. Les rejets de ces solvants dans l'environnement seront réduits par la mise en œuvre progressive de technologies moins polluantes et des meilleures technologies disponibles. J'ai d'ailleurs l'intention de lancer, l'année prochaine, — ce qui devrait vous réjouir, monsieur Cuyvers, ainsi que M. Bougard —, le label écologique belge, car les avancées au niveau européen sont beaucoup trop lentes et décevantes. L'octroi d'un label écologique sera basé notamment sur une approche globale du cycle de vie d'une catégorie de produits. J'examinerai avec toute l'attention requise votre proposition visant à utiliser les peintures pour la mise à l'essai du système.

En ce qui concerne vos questions spécifiques, je puis vous communiquer les informations suivantes.

Het is niet eenvoudig om een precies antwoord te geven op de eerste vraag.

De oplosmiddelen waarvan sprake, worden het meest vermeld in verband met het voorkomen van acute vormen van leukemie, met name de myeloïede variant. Andere vormen zijn niet uitgesloten, doch wetenschappers zijn het onderling niet eens over de classificatie ervan.

Er zijn in ons land twee databanken die gegevens bevatten over het voorkomen van kanker in België: het Kankerregister en het Fonds voor beroepsziekten.

Het Kankerregister bevat alle gevallen van leukemie, doch maakt geen melding van de eventuele oorzaak. Uit die gegevens kan dus niet worden opgemaakt welk het aandeel van secundaire leukemieën is, dit wil zeggen leukemie als gevolg van een externe oorzaak, zoals bijvoorbeeld toxische stoffen.

Bij het Fonds voor beroepsziekten worden alleen die vormen van leukemie opgenomen waarvan de relatie met het arbeidsproces bewezen is. Hierbij zijn dan zeker niet de gevallen opgenomen die te wijten zouden zijn aan het gebruik van benzine in het verkeer.

Op basis van de gegevens van deze databanken is het onmogelijk een precies antwoord te geven op uw vraag, mijnheer Cuyvers.

Ik heb contact opgenomen met verschillende diensten hematologie van de Belgische universiteiten. De informatie is eensluidend: er worden jaarlijks een vierhonderdtal nieuwe gevallen van leukemie geregistreerd. Dit aantal is gedurende de jongste jaren stabiel gebleven en in het grootste deel van de gevallen betreft het een zogenaamde primaire leukemie waarbij geen toxische factor, zoals één van de vermelde oplosmiddelen, betrokken is. Overigens wordt er vermeld dat er geen stijging van leukemie ten gevolge van het gebruik van oplosmiddelen wordt vastgesteld.

Ik blijf erbij dat er op dit ogenblik geen gecontroleerde informatie voorhanden is betreffende een eventuele toename van leukemie die in verband zou staan met het gebruik van oplosmiddelen zoals benzeen, toluen en andere produkten.

Rekening houdend met het negatieve antwoord op de eerste vraag, wil ik mij niet wagen aan een berekening van de kostprijs.

Pour ce qui est des plans au niveau européen en vue de limiter les rejets des solvants précités par les différents secteurs industriels, je signale qu'il n'y a aucun projet concret, à ma connaissance.

Je peux toutefois vous renvoyer vers mon collègue des Affaires économiques, qui devrait vous fournir des renseignements plus précis en la matière.

Comme je l'ai déjà signalé dans mon introduction, une discussion est actuellement en cours au sujet d'une réduction de la teneur autorisée en aromates dans l'essence sans plomb. Tant le département des Affaires économiques que mon propre département mettront tout en œuvre pour que la directive soit modifiée en ce sens. Dès que la directive sera adaptée, il n'y aura plus aucun obstacle pour fixer dans la norme belge et européenne une teneur maximale en benzène de 3 p.c.

Dans le domaine des initiatives qui permettraient de combattre, de manière structurelle, les pertes par évaporation, citons la directive sur les COV, qui en est au stade d'une conciliation entre le Parlement européen et le Conseil, tout comme la directive sur les emballages. Les difficultés se situent précisément au niveau des spécificités techniques.

Le projet de directive vise à limiter les pertes par évaporation des hydrocarbures organiques volatils dans les grands entrepôts ainsi que lors du stockage des essences dans les pompes appelé Stage 1.

Ce projet sera prochainement ratifié et doit être complété d'une directive sur la limitation des pertes par évaporation lors du ravitaillement en essence appelé Stage 2.

Dans l'arrêté royal du 22 septembre 1986, modifié par l'arrêté royal du 21 février 1992, dans lequel les normes susmentionnées concernant l'essence sans plomb étaient ratifiées, un comité d'avis a été créé et a pour mission d'adapter la norme au progrès technique, au moins une fois tous les deux ans.

J'ai chargé ce comité, en collaboration avec mon collègue des Affaires économiques, de formuler un avis concernant la diminution de la teneur en benzène et ceci, en anticipant sur la modification de la directive européenne.

La réduction de l'utilisation des substances précitées comme solvants doit être examinée dans le cadre de l'application des technologies propres et d'une analyse du cycle de vie complet des produits, comme par exemple le cas que j'ai déjà rappelé et que vous avez vous-même suggéré, à savoir le secteur des peintures. Ici aussi, je vous renvoie vers mon collègue des Affaires économiques.

Je tiens enfin à ajouter qu'une approche globale des substances dangereuses est le seul instrument permettant de réaliser l'objectif d'une politique de produits durable. Mon département met au point un projet de loi-cadre relative aux normes de produits qui me permettra, à l'avenir, de concrétiser plus rapidement et plus efficacement mes intentions dans ce domaine.

De Voorzitter. — Het woord is aan de interpellant.

De heer Cuyvers (Agalev). — Mijnheer de Voorzitter, ik dank de minister — en dat is geen formaliteit, maar echt gemeend — voor het feit dat zijn diensten de inspanning hebben gedaan een zo concreet mogelijk antwoord te geven op mijn vragen. Het blijkt dat we nog maar aan het begin staan van een ernstige kijk op heel deze ingewikkelde problematiek, maar we komen van ver.

Mijnheer de minister, ik ben het volkomen eens met uw globale benadering van de CO₂-problematiek, namelijk de *no-regret*-politiek. Ik betreur dat België de conventie in verband met het broeikaseffect die in Rio is ondertekend, nog steeds niet heeft geratificeerd. Dat is pijnlijk en even pijnlijk is het te moeten vaststellen dat er op Europees, Belgisch en regionaal niveau eigenlijk niets bestaat voor de reductie van de VOC's, de Vluchtige Organische Koolwaterstoffen, terwijl Nederland op dit gebied al tamelijk ver gevorderd is.

Het verheugt ons wel dat de minister heeft beloofd dat we volgend jaar een Belgisch ecolabel krijgen. Naast de ecotaks is dit een tweede instrument om de overstap te maken van gevaarlijke maar mens- en milieuvriendelijke producten. We hebben een dergelijk nieuw instrument dringend nodig.

Mijnheer de minister, ik kom nu tot het Fonds voor beroepsziekten. U zegt dat u geen gegevens hebt gevonden in verband met leukemie en probleemarmaten, zoals benzeen en xyleen. Beschikt deze dienst niet over cijfers van leukemie bij chauffeurs, want zij zijn toch degenen die ten minste acht uur per dag worden blootgesteld aan dergelijke uitwasemingen? Misschien kunnen op dit gebied concrete indicaties worden gevonden.

In verband met de internationale strijd tegen de VOC's moet ik betreuren dat het Protocol van Sofia dat de reductie van deze VOC's beoogt, door het Parlement nog altijd niet werd geratificeerd. Hetzelfde geldt voor het Protocol van Genève, dat de reductie van de NO_x nastreeft.

Het verheugt mij wel, mijnheer de minister, dat u volkomen het project steunt om dampverliezen tegen te gaan door nieuwe economische maatregelen en technologieën. Ik denk dat u op dit gebied nog altijd bevoegd bent. Of een tankwagen al dan niet met een « dampretoursysteem » is uitgerust, kan men beschouwen als een produktnorm en niet alleen als een emissienorm. De nationale Regering kan bepalen dat er tegen het jaar 2000 op de Belgische wegen geen tankwagens meer mogen rijden die niet voorzien zijn van een dergelijk « dampretoursysteem ».

Mijnheer de minister, een reglementering voor de tankstations behoort inderdaad misschien tot de regionale bevoegdheden, maar dan wijs ik er toch op dat u nog altijd voorzitter bent van de interministeriële conferentie voor het Leefmilieu. Misschien kunt

u in dat kader toch initiatieven nemen om uw collega's aan te porren. Hetzelfde zult u ook moeten doen voor het CO₂-energiebeleid.

Mijnheer de minister, ik dank u nogmaals voor uw antwoord en ben benieuwd naar uw daden, vooral op het gebied van een spoedige realisatie van het ecolabel. Dat is toch het resultaat van onze besprekingen in de commissie voor de Volksgezondheid en het Leefmilieu en dat is een aangename vaststelling.

M. le Président. — La parole est à M. Santkin.

M. Santkin, ministre de l'Intégration sociale, de la Santé publique et de l'Environnement. — Monsieur le Président, je remercie M. Cuyvers qui a fait preuve d'objectivité en reconnaissant nos mérites.

J'apprécie par ailleurs le fait qu'il ait relevé les jalons importants que nous posons actuellement.

La mise en place de normes de produits et la définition d'un label belge sont deux initiatives auxquelles je souscris. Je m'attacherai dès lors à mener à bien ces étapes qui sont déterminantes dans la solution des problèmes soulevés aujourd'hui.

De Voorzitter. — Het incident is gesloten.

L'incident est clos.

INTERPELLATIONS — INTERPELLATIES

Demandes — Verzoeken

M. le Président. — Le Bureau a été saisi des demandes d'interpellation suivantes:

1. De M. Dufour au Premier ministre sur « l'accroissement inquiétant de la pauvreté d'une grande partie de la population et le manque d'un plan global contre la pauvreté dans la déclaration du Gouvernement du 20 septembre 1994 »;

Het Bureau heeft volgende interpellatieverzoeken ontvangen:

1. Van de heer Dufour tot de Eerste minister over « de onrustwekkende stijging van de armoede bij een groot deel van de bevolking en het ontbreken van een algemeen plan ter bestrijding van de armoede in de regeringsverklaring van 20 september 1994 »;

2. De M. Cuyvers au ministre des Petites et Moyennes Entreprises et de l'Agriculture sur « le comité d'experts pour l'agrégation des parcs zoologiques ».

2. Van de heer Cuyvers aan de minister van de Kleine en Middelgrote Ondernemingen en Landbouw over « het comité van deskundigen voor de erkenning van de dieren tuinen ».

La date de ces interpellations sera fixée ultérieurement.

De datum van deze interpellaties wordt later bepaald.

Mesdames, messieurs, notre ordre du jour est ainsi épuisé.

Onze agenda voor vandaag is afgewerkt.

Le Sénat se réunira le 26 octobre 1994 à 14 heures.

De Senaat vergadert opnieuw op 26 oktober 1994 om 14 uur.

La séance est levée.

De vergadering is gesloten.

(La séance est levée à 19 h 15 m.)

(De vergadering wordt gesloten om 19 h 15 m.)

